Medijska slika i prilika Srbije

SPISKOVI SAVETNICE ZA 18+

Intervju: Vuk Jeremić

NE UZIMAM OZBILJNO VUČIĆEVA ZAKLINJANJA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1474

4. april 2019.

U SUSRET MITINGU I KONTRAMITINGU

SVA NAŠA ODMERAVANJA

Od petka, 29. marta, posetite Vugl.rs!

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

VREME
BROJ 1474
4. april 2019.

04 Zoom: Mirjana na Prkosima
06 U susret mitingu i kontramitingu: Uloga protesta 1991–2019
11 Nuspojave: Trolejbus zvan (ne)sreća
12 Medijska slika i prilika Srbije: Spiskovi jedne savetnice za 18+
16 Intervju: Vuk Jeremić, predsednik Narodne stranke
20 Lični stav: Balša Božović
22 **Socijalna politika u nestajanju: Na nemilost države**
26 Sanitarna Srbija: Život ispod smetlišta
29 TV Manijak: Bojanina vremenska mašina
30 Slučaj Miroslava Jovanovića: Presude za smeh ili ozbiljnu brigu
32 Kultura sećanja: 20 godina od NATO bombardovanja
36 Navigator: Direktiva EU o autorskim pravima na internetu

KULTURA

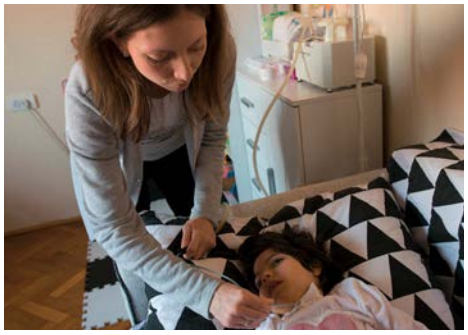
38 **Intervju: Roberto Čuli**
42 Kulturna politika: Srpsko književno sajmovanje
46 Roman: Serotonin
48 Strip: Ja svoju sreću stvaram sam
49 Predstava: "Iz glave"

SVET

50 Turska: Gradovi protiv Erdogana
52 Golanska visoravan: Spor stariji od Biblije
53 **Slovačka: Predsednica Zuzana Čaputova**

MOZAIK

58 The Cure: 40 godina, hol slavnih i Exit
61 Putevi oko znakova: Lazar Džamić
62 Vreme uživanja: Mlađoj sebi

"Deci treba pomoći da se razvijaju, da se uključe u društvo, a ne da se trudiš da ih što više zakineš u samom početku i tako napraviš jednog invalida i socijalni slučaj od cele porodice. Ja mislim da oni koji su sastavili ovaj zakon nisu ni videli bolesno dete, ni ne znaju šta to znači i koliko može da bude teško", kaže za "Vreme" Stanislava Pavlović, majka petogodišnje Dajane koja se ne pomera i ne reaguje na okolinu

PIŠE: JELENA JORGAČEVIĆ

"Evropa više nije Evropa Kanta, Voltera ili Rusoa, to je Evropa Orbana i Salvinija i ja sa njom ne mogu da se identifikujem"

RAZGOVARAO: ANDREJ IVANJI

Iako nema iskustva u visokoj politici, advokatica i građanska aktivistkinja Zuzana Čaputova najavom odlučnije borbe protiv korupcije i zalaganjem za vladavinu prava osvojila je glasove većine birača

PIŠE: UROŠ MITROVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Marija Janković**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

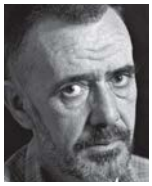
marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Mirjana na Prkosima: Kako se dogodilo da poželjni dijalog političkih aktera bude zamenjen raspravom o tome gde je ko gostovao

Jalovi su pokušaji da se simulira postojanje dijaloga u društvu dva sata nedeljno u programu koji nedeljno traje 168 sati, a da je 166 sati posvećeno ubijanju ideje o dijalogu i gde se "konj'ma na repove" razvlače, čerupaju i blate politički neistomišljenici

DUBOKI ROVOVI: VRLJIKE SU POČUPANE

U odsustvu ideje i namere da se u društvu uspostavi stvarni dijalog između političkih stranaka preti realna opasnost da se počupaju vrljike i nastane opšta kafanska tuča. Rovovi su iskopani, a, za sada, u javnom prostoru traganja za dijaloškom formom stradaju redovi – poput glumice Mirjane Karanović.

Umesto da se dijalog uspostavi u parlamentu, kao logičnom mestu sukobljavanja oprečnih političkih ideja, ovde se prebrojava ko je išao na koju televiziju, pa su Mirjani Karanović zamerili gostovanje na TV Pink u emisiji "Hit tvit" koju kao urednik, pored Verice Bradić, potpisuje i Željko Mitrović.

Iz razloga kolegijalnosti odgovorio sam na pitanje dnevnog lista "Danas" šta mislim o tom gostovanju. Iskreno, ne mislim ništa, osim što sam rekao kako su jalovi pokušaji da se simulira postojanje dijaloga u društvu dva sata nedeljno u programu koji nedeljno traje 168 sati, a da je 166 sati posvećeno ubijanju ideje o dijalogu i gde se "konj'ma na repove" razvlače, čerupaju i blate politički neistomišljenici.

Ideja o dijalogu u medijskom prostoru svakako je važna i mogla bi biti neka vrsta uvertire u politički dijalog do koga će, inače, neminovno doći, osim ukoliko jedna strana onim već pomenutim vrljikama ne pobije načisto neistomišljenike.

Rovovi su toliko duboko iskopani i opasani visokom bodljikavom žicom, a ispred su gusto zasejana minska polja, da je dobro što je Mirjana Karanović izvukla živu glavu od reakcija onog dela javnosti koji misli da je gostovanje na "Pinku" maltene veleizdaja.

A dogodilo se zapravo – ništa. Jedino bi bilo interesantno da vidimo kako "Pink" menja uređivački koncept u skladu sa pravilima i dobrim običajima kojih bi morali da se drže korisnici nacionalne frekvencije, ali dok to ne vidim svojim očima, misliću da istu stolicu svako jutro poturaju Vojislavu Šešelju i drugim jurodivim koji od sabajle čekaju pred vratima ove televizije na svojih "pet minuta slave" u izvikivanju ko je ološ i fašista, a da tu istu stolicu jednom nedeljno poture mirjanama karanović. Nadam se da stolicu makar isprskaju asepsolom kad je sele iz studija u studio.

Sve to izgleda kao pariranje novonajavljenom starom "Utisku nedelje", pokrivanjem termina Olje Bećković koja će imati isti strukturalni problem: kako obezbediti dijalog neistomišljenika jer treba očekivati da će druga strana političkog i društvenog spektra imati zazor da se pojavi u "tuđem rovu".

ĐITLER U AMERICI: BLAĆENJE NEISTOMIŠLJENIKA

Tu vrstu prebrojavanja na "vaše i naše" dobrim delom je platio i javni emiter, RTS, jer su gosti počeli da diktiraju spisak poželjnih "protivnika", a kada su nekog pripustili u prostor javnog servisa, taj je prošao kroz šikanu koju pristojni ljudi teško izdrže, pa je onomad Zoran Lutovac, predsednik DS, skinuo bubicu i napustio studio. Napokon, u emisiji koja je trebalo da naznači značaj javnog dijaloga pojavila se predsednica Vlade Ana Brnabić. Sama.

Ni u štampanim medijima stvar nije bolja. U periodu od 25. do 29. marta, zabeležio je Cvijetin Milivojević, u tabloidima su sve naslovne strane bile posvećene "Tajkunu Đitleru". Iz dana u dan, samo se dodavalo na intenzitetu:

"Đilas otišao u SAD, tamo traži pomoć da ruši vlast"

"Đilas priznao da u SAD dogovara haos u Srbiji"

Foto: rtv pink screenshot

"Đilas bi da ubija! Iz Amerike preti nasiljem i žrtvama"

"Opasan plan đilasovaca: Spremaju 'Majdan' u Srbiji!"

"Đilas spreman na ubistva"

Milivojević je dao i spisak onih s kojima se "Tajkun Đilas" po Americi dogovarao o "rušenju države" (ove naše, srpske): glavni direktor Saveta za nacionalnu bezbednost za Evropu i Rusiju Džon Erat, direktor za evropske poslove istog tog saveta Vilijam Berkli, zamenik pomoćnika državnog sekretara Metju Palmer, predstavnici Senata i Kongresa...

Isti oni, rekao bih, s kojima Aleksandar Vučić održava vezu ili bi voleo da je ima, pa čitamo da je naša vlada ponovo (i to je sasvim u redu) angažovala neku lobističku agenciju radi lakšeg pristupa ličnostima koje odlučuju o američkoj politici.

Ne treba potceniti značaj javnog govora u društvu (o tome opširnije pišemo u ovom broju) i opasnostima koje donosi podela na "vaše i naše" posebno u predvečerje "velikog mitinga" i "velikog kontramitinga" (to je, inače, glavna tema "Vremena").

MAPA SIROMAŠTVA: GLASANJE

U senci strasnih političkih nadgornjavanja nekako ispod radara prolazi sve ostalo, osim kad Vučić položi neki kamen temeljac. Zato ću na kraju ovog komentara citirati delove iz teksta Jelene Žarković, profesorke Ekonomskog fakulteta u Beogradu (ceo tekst može čitalac da pronađe na sajtu "Peščanika").

"Iako je sada već poznato da je Srbija prva u Evropi po broju siromašnih građana, iza prosečne stope siromaštva od 25% kriju se velike razlike između pojedinih delova zemlje. Gruba skica pokazuje da od ukupnog broja opština i gradova u Srbiji čak 70% ima stopu siromaštva iznad ove prosečne od 25%. Posmatrano po okruzima, Beogradski ima najniži procenat siromašnih građana, 10,5%, a pored njega jedino još Južnobački okrug ima stopu siromaštva ispod proseka za celu zemlju (21%). Ipak, razlike između pojedinih opština su najveće u okviru Beogradskog regiona jer se tu nalazi Novi Beograd, koji sa svega 4,8% siromašnih građana predstavlja ne samo najmanje siromašnu opštinu u glavnom gradu već i u celoj Srbiji, ali i Mladenovac i Sopot koji imaju izraženo siromaštvo sa stopama od 24% i 27%.

Mapa siromaštva, publikacija sa istoimenim nazivom koju je Svetska banka izradila u saradnji sa Republičkim zavodom za statistiku (još 2016. prim.a.) dalje pokazuje da je siromaštvo najviše zastupljeno u regionu Južne i Istočne Srbije, jer se tri od četiri najsiromašnija okruga, sa stopama siromaštva iznad 40%, nalaze upravo tamo (Jablanički, Pčinjski i Toplički). Pored njih u najsiromašnije spada i Raški okrug, gde se ujedno nalazi i najsiromašnija opština u zemlji, Tutin, gde je čak 66,1% populacije siromašno. Preševo i Bojnik, kao najsiromašnije opštine okruga kojem pripadaju, obe sa stopama od po 63,5%, ne zaostaju mnogo za Tutinom.

Publikacija Mapa siromaštva se u jednom delu osvrće na faktore koji mogu da objasne ovako velike razlike u nivou životnog standarda između opština. Stanovništvo bez škole najviše je zastupljeno u oblastima na jugu zemlje, dok je koncentracija visokoobrazovanih lica najveća oko Beograda. Nivo obrazovanja utiče na radni status, pa tako, opet, beogradske opštine imaju najveći broj osoba koje ostvaruju dohodak od rada, dok jugoistok zemlje najviše zavisi od dohotka po osnovu penzija, a jug od socijalnih transfera u vidu dečijeg dodatka i novčane socijalne pomoći.

Branko Milanović je to lepo objasnio kroz pojam lokacione premije. Naime, ako znate da 60% vašeg budućeg dohotka zavisi od mesta rođenja, 20% od pripadnosti porodice određenom društvenom staležu, a svega 20% od ličnog truda i rada, to znači da u situaciji kada vaša zemlja ne napreduje brzinom koju očekujete, jedini izbor postaje glasanje nogama, odnosno emigracija."

Eto teme za javnu debatu kad bi još imao ko s kim da razgovara. ¶

SVA NAŠA OD

Nezahvalna su poređenja sa protestima i kontramitinzima devedesetih, dva puta se u istu reku ne može zagaziti, ništa ne može biti isto, i to što mnogi učesnici današnjih protesta objavljuju svoje fotografije "nekad i sad" decembar 1996 – decembar 2018, ponosni na činjenicu što su uvek bili na "istoj, pravoj strani", pre je neka vrsta kolektivne terapije jer upadamo u zamku da bezmalo tri decenije na ulicama gradova Srbije vodimo jednu te istu bitku

I vlast i opozicija optužuju se međusobno da planiraju izazivanje nasilja na ulicama, samo što se optužbe vlasti na račun opozicije – glasnije čuju. Vlast opoziciji sisa krv na slamčicu 1) zbog upada na RTS, 16. marta i 2) sledećeg dana zbog opkoljavanja Aleksandra Vučića u Predsedništvu Srbije, što su realno dve najveće (uglavnom i jedine) gluposti građansko-opozicionih protesta koji se od početka decembra šire po Srbiji. Sasvim dovoljno da ih režim maksimalno iskoristi za svoju propagandu i to naplati s kamatom. U tom paketu je i najavljena protestna šetnja do TV Pink ove subote, o kojoj se još raspravlja hoće li je biti. Opozicija pak optužuje vlast da planira nasilje otkako je počela predsednička kontramiting kampanja "Budućnost Srbije", koja je direktan odgovor Aleksandra Vučića na građanske proteste. Bilo je, zapravo, samo pitanje vremena kad će se dogoditi da se dve suprotstavljene kolone nađu na ulici u isto vreme, jedna preko puta druge.

Aleksandar Vučić je, tako, najavio veliki skup u Novom Sadu, u petak 12. aprila, u vreme kada se u tom gradu održava već nedeljama unazad protest #1od5miliona. Time vrši pritisak na opoziciju i građane da se povuku, u suprotnom će ih optužiti za izazivanje nasilja, jer eto oni "s motornim testerama" upadaju na RTS i oni nose "vešala".

Dragan Đilas, jedan od lidera Saveza za Srbiju, kaže: "Oni (organizatori protesta u Novom Sadu, prim.n) danas imaju sastanak da odluče šta će da rade 12. aprila jer je čovek koji je uzurpirao funkciju predsednika Srbije smislio da u isto vreme 100 metara dalje organizuje svoj protest. To govori o nečijem mentalnom stanju" (Danas, 1. april).

Dan posle, 13. aprila, opozicija sprema veliki protest u Beogradu, u koji će se sliti protesti iz cele Srbije, a kao kontru tome Vučić 19. aprila u Beogradu najavljuje "najveći skup pristojne Srbije u istoriji", omalovažava opoziciju i preti joj brojevima: "Oni nama govore da se spremimo za nasilje 13. aprila, a mi nećemo nasilje, samo ćemo doći da govorimo o našem programu i idejama 19. aprila. I ljudi će moći da vide kako izgleda 10-15.000, a kako stotine hiljada ljudi. Jer, pristojna Srbija više neće da ćuti."

DA POŠALJEM 10.000 LJUDI NA TVN1

Da Vučić voli da spinuje i zamenjuje teze, to znamo, niko nikad nije pozivao na nasilje 13. aprila u Beogradu, ali Vučić sad ima jedinstvenu priliku koju mu je u ruke položio Boško Obradović, odnedavno predsedavajući SzS. Posle glavne uloge koju je lider Dveri sebi dodelio jurcanjem po hodnicima RTS-a i rvanjem s policijom sledećeg dana kad je poveo građane, zajedno sa ostalim liderima SzS-a, da opkole Predsedništvo za vreme Vučićeve konferencije za novinare, koliku težinu imaju njegove reči kad uverava da ne želi sukobe i nasilje? Odmah posle incidenta na RTS-u, najavio je odlazak do TV Pink rečima: "Neka se pripremi PINK!"

Zato će prvi veliki test i za Boška Obradovića i za celu opoziciju biti najavljeni odlazak pred TV Pink 6. aprila. Da li su dovoljno organizovani i sposobni da spreče bilo kakav incident, ili je pametnije da odustanu? Dragan Đilas uverava i hrabri građane da nema šta da se očekuje od protesta ove subote jer će ljudi doći, okupiti se ispred zgrade te televizije, i da sa njihove strane neće biti nikakvih drugih koraka: "Nije nam bio plan da uđemo u Radio-televiziju Srbije, sad ćemo se potruditi da nikakvih sličnih stvari ne bude." ("Danas", 1. april) Željko Mitrović, vlasnik TV Pink vazda željan rijalitija, na svom Tviter nalogu, pošto je čuo da se odluka o šetnji do Pinka preispituje, provocira Boška Obradovića: "Boškić, nisam ja jedini koji misli da si degenerik i govance seosko, ali ako opet budeš pičkica i odustaneš od partija ispred Pinka, u subotu, ja ću te doživotno zvati i privatno i javno LjUBIČICA MILA! Sergej se broji takođe!"

Ni provokacije Aleksandra Vučića, neprimerene predsedniku jedne države pa makar to bila i Srbija, nisu ništa manje navijačko i uličarsko huškanje i potpirivanje nasilja, a sve u odbranu Željka Mitrovića i TV Pink: "Ali, ko ste vi, da upadate i da pretite nekome? U redu je da kažete da niste saglasni. Da li znate da s lakoćom mogu da pošaljem 10.000 ljudi ispred N1 i da ostanu tamo sve dok ne obećaju da neće biti antivučić TV, pa ćemo onda malo da upadnemo. Rekli biste da smo divljaci, ludaci – i to s pravom. To ne sme da se radi", reče predsednik države na TV Hepi ("Ćirilica", 27. mart).

Ukratko, jasno je da bi od svakog eventualnog nasilja, uličnih sukoba i nereda, korist mogli imati samo Vučić i eventualno Boško Obradović. Eto i – Željko

OMERAVANJA

PROLEĆNA PREBROJAVANJA: Protest 1 od 5 miliona
Foto: Marija Janković

OBELEŽJA DEVEDESETIH: Demonstracije 9. marta 1991; 1992; 1996/97 Foto: Goranka Matić

Mitrović. Svi ostali bili bi gubitnici. Zato je opozicija na ozbiljnom zadatku da napravi strategiju šta hoće od 6. aprila, šta od 13. aprila i šta posle? Kako da fino našteluje takozvanu građansku neposlušnost i iznad svega i uprkos svemu očigledno građansko nezadovoljstvo i bunt, ali tako da ne dozvoli i još važnije ne inicira da neposlušnost preraste u nerede, nasilje i sukobe bilo sa pristalicama SNS-a, policijom ili zakonom? U slučaju kad vlast ne želi da uvaži nijedan od osnovnih i sasvim lakih zahteva opozicije za poštene izbore i slobodne medije i sabija građanske proteste u ćorsokak s jedne strane kontramitinzima, a sa druge rekonstrukcijom centra grada – to je jedini mogući put.

Do tada, šta su nama protesti od 1991. do današnjih dana doneli, a šta odneli?

9. MART 1991.

Martovske demonstracije pokrenuo je Vuk Drašković, predsednik SPO. Povod: traženje ostavke generalnog direktora Televizije Beograd Dušana Mitevića i ministra policije Radmila Bogdanovića. Na kraju, demonstracije su prerasle u pobunu protiv režima Slobodana Miloševića. Drašković je tražio ostavku Mitevića koji mu nije dozvolio objavljivanje demantija na "TV Bastilji". Protest je održan na Trgu republike. Naređeno je da se puca na demonstrante, život je izgubilo dvoje ljudi (maturant Branivoj Milanović i policajac Nedeljko Kosović), a mnogi su povređeni i pretučeni. Upamćeni su i vodeni topovi koje je policija pustila na demonstrante, na ulicama su bili tenkovi. Vuk Drašković je uhapšen. Zabranjeni su Radio B92 i NTV Studio B. Prema izveštajima nezavisnih medija, na ulicama je tada bilo oko 50.000 demonstranata, dok je procena TV Beograd bila nekoliko hiljada. Milošević se iste večeri, 9. marta, obratio naciji preko televizije. Tad je rekao da su događaji tog dana "vođeni silama haosa i bezumlja kojima se Srbija mora suprotstaviti svim ustavnim sredstvima".

Sutradan 10. marta, iz Studentskog grada krenulo je oko 5000 studenata da se pridruže demonstrantima, što je bio odgovor na batine, vodene topove i tenkove u centru Beograda prethodnog dana. Sačekao ih je kordon policije na Brankovom mostu. Bacili su suzavac na njih, nekoliko studenata je pretučeno. Posle pregovora Zorana Đinđića s policijom, studentima je omogućeno da prođu i da se pridruže demonstrantima u centru grada. Počela je "plišana revolucija". Taj dan je ostao upamćen po govoru glumca Branislava Lečića, a na improvizovanoj bini smenjivali su se i drugi govornici, među njima i patrijarh Pavle.

Demonstracije su trajale nekoliko dana, zahtevi demonstranata su prošireni, pa su pored ostavki Dušana Mitevića i Radmila Bogdanovića tražili ostavke četiri urednika TV Beograd, omogućavanje rada Radiju B92 i NTV Studio B.

Na Ušću 11. marta 1991. režim je organizovao kontramiting "Za odbranu Republike, za ustavnost, slobodu i demokratiju". Skandiralo se: "Slobo, Slobodo", "Sudite Vuku", "Ustaše, ustaše", "Ne damo Kosovo", studenti su nazivani huliganima. Kontramiting je imao kontraefekat. Smenjeni su Mitević i Bogdanović, pušten iz zatvora Vuk Drašković i ostali uhapšeni 9. marta. Demonstracije su trajale nekoliko dana, do ispunjenja zahteva. Svi zahtevi su ispunjeni.

STUDENTSKI PROTEST 1992.

Učesnici studentskog protesta 1992. danas će reći da su dva događaja inicirala studente na pobunu: početak rata u BiH i uvođenje ekonomskih sankcija SR Jugoslaviji.

Zahtevi studenata su bili: ostavka Slobodana Miloševića, raspuštanje Skupštine Srbije, raspisivanje izbora i formiranje koalicione vlade. To je, inače, bio prvi protest na kojem je tražena ostavka Slobodana Miloševića. Prvih 15 dana juna 1992. proteklo je u dogovorima studenata, organizaciji, protestima, ali je 15. juna 1992, objavljen štrajk. Više od 10.000 studenata okupilo se tog dana na Studentskom trgu i okupiralo Rektorat i okolne fakultete – PMF, Filološki, Filozofski. Sprečili su održavanje nastave na tim fakultetima. Tražili su da Naučno-nastavno veće BU, koje je tog dana zasedalo, prihvati zahtev studenata i obustavi rad Beogradskog univerziteta. To se i dogodilo četiri dana kasnije. Jedinstvu profesora i studenata doprineo je i Slobodan Milošević koji je sastanak sa profesorima i studentima 17. juna iskoristio da im kaže da je za njega Beogradski univerzitet podjednako važan kao i bilo koja poljoprivredna zadruga.

Foto: Goranka Matić

Foto: Miroslav Petrović

Mada ovaj studentski protest, koji je trajao nekoliko nedelja, nije doveo do pada režima, ostaće upamćen po oslobođenoj energiji, parolama, akcijama, tribinama i predavanjima sve u samostalnoj studentskoj organizaciji i šetnjama po Beogradu kao načinu protestovanja.

VIDOVDANSKI SABOR

Baš u vreme studentskog protesta, te iste godine organizovan je veliki opozicioni skup na Vidovdan, 28. juna 1992. ispred zgrade Savezne skupštine u Beogradu. SPO je bio organizator, a pridružio mu se deo Demokratske stranke (kasnije je od tog dela nastao DSS) i Srpska liberalna stranka. Sabor je trajao do 5. jula, a svrha organizovanja bila je smena režima zbog izuzetno teških političkih i ekonomskih prilika (ratovi i sankcije) u kojima se našla tadašnja Savezna Republika Jugoslavija, proglašena neki mesec pre 27. aprila 1992. Ratovi su izbili u tri bivše republike SFRJ, pa je sled događaja odveo Miloševića do donošenja Žabljačkog ustava i proglašenja SRJ. Te godine je formiran i DEPOS – Demokratski pokret Srbije koji je predvodio SPO (u okviru DEPOS-a su 1992. bili i DSS i Nova Srbija, a 1993. izašao je DSS a ušao Građanski savez Srbije). Pošto je opozicija bojkotovala savezne izbore, kao i zbog međunarodnih sankcija, Milošević je pristao na kompromis i seo sa opozicijom za okrugli sto. Učinio im je ustupak. Pristao je da se umesto većinskog izbori sprovedu po proporcionalnom sistemu. I opet pobedio u decembru 1992.

STUDENTSKI PROTESTI 1996–1997.

Zajedničkim mitingom "Za promene – Zajedno" DS, SPO i GSS 9. marta obeležavaju godišnjicu demonstracija i tako počinje osnivanje Koalicije Zajedno. Koaliciji se pridružio i DSS. Formirana je pred savezne izbore 3. novembra 1996, na kojima je koalicija SPS-JUL-ND osvojila 1.848.669 glasova ili 64 mandata u Skupštini, Koalicija Zajedno 969.296 glasova ili 22 mandata, SRS 764.430 glasova ili 16 mandata. Građani su drugačije glasali na lokalnim izborima. Kandidati Koalicije Zajedno u drugom krugu, koji je održan 17. novembra 1996. godine, pobeđuju na izborima za Skupštinu grada Beograda, Kragujevca, Niša i Novog Sada, u većini beogradskih opština i više od 40 opština u Srbiji. Bio je to prvi veliki poraz Slobodana Miloševića u Srbiji, koji je on hteo da zataška velikom izbornom krađom. Direktan povod demonstracijama jeste krađa na lokalnim izborima 1996. godine, neka vrsta okidača, ali su rame uz rame sa krađom izbora stajali i teška društveno-politička i ekonomska situacija u kojoj se zemlja nalazila, izolacija zemlje, potreba za promenama.

Koalicija Zajedno organizovala je svakodnevne proteste građana u većim gradovima Srbije, a uporedo sa građanskim otpočeli su i protesti studenata. Građanski protesti u organizaciji Koalicije Zajedno trajali su 88 a studentski – 117 dana. Na kraju je Milošević bio primoran da prizna rezultate izbora februara 1997, posle dolaska Felipea Gonzalesa, specijalnog izaslanika OEBS-a.

Podsećanje na proteste 1996/97. ne bi bilo potpuno bez epizode o kontramitingu 24. decembra 1996. na Terazijama. Kontramiting "Za Srbiju" organizovali su SPS i JUL u tri popodne, na istom mestu gde su se pristalice Koalicije Zajedno nedeljama sakupljale. Za 4000 autobusa koji su toga dana dovozili pristalice socijalista u Beograd, potrošeno je 800.000 litara dizel goriva. Za kontramiting je ukupno potrošeno 1. 386.000 nemačkih maraka.

Završilo se pogibijom Predraga Starčevića, učesnika protesta Koalicije Zajedno, i to je ono najskuplje što je ostalo na računu Slobodana Miloševića tog dana. Ivica Lazović je teško ranjen. Bilo je na desetine povređenih sa obe strane. Telo Predraga Starčevića pronađeno je na mostu Gazela, a preminuo je od posledica batinanja, stoji u novinskim izveštajima o tom događaju. Kao i da je na Ivicu Lazovića, ispred prostorija SPO-a u Knez Mihailovoj pucao iz pištolja Živko Sandić, jedan od kandidata SPS-a na lokalnim izborima u Vršcu. Srbija je tog dana bila na ivici građanskog rata. Bilo kako bilo, kontramiting koji je Slobodan Milošević organizovao obio se njemu o glavu, građanski i studentski protesti bili su masovniji nego do tada.

5. OKTOBAR 2000.

Na sajtu www.beograd.rs, zvaničnom sajtu Grada Beograda, stoji o događajima 5. oktobra ovako: "Demokratska opozicija Srbije pozvala je građane da se 5. oktobra 2000. godine okupe ispred Savezne skupštine kako bi se suprotstavili »

NAJUSPEŠNIJI PROTEST U SRBIJI: 5. oktobar 2000. Foto: Draško Gagović

velikoj izbornoj krađi koju je Savezna izborna komisija sprovela po nalogu Slobodana Miloševića. DOS je ultimativno zatražio da Slobodan Milošević do četvrtka, 5. oktobra, u 15 časova, prizna izbornu volju građana izraženu na saveznim, predsedničkim i lokalnim izborima održanim 24. septembra 2000. (...) Pristalice DOS-a dolazile su u Beograd od ranog jutra, organizovano iz više pravaca, iz cele Srbije, a predvodili su ih lideri DOS-a. Policija je uspela da velikom količinom suzavca rastera znatan broj ljudi sa platoa ispred Skupštine SRJ. Više desetina građana ušlo je oko 16 časova u Saveznu skupštinu, dok su se policajci koji su do tada čuvali zgradu povukli. Iz desnog krila Skupštine vijorio se gust, crni dim, a gotovo sva stakla na zgradi su polupana. Tokom sukoba policije i demonstranata čula se i pucnjava iz vatrenog oružja. Komandir beogradske policije oko 17 časova zatražio je razgovor sa predstavnicima DOS-a. Oko 18 časova pripadnici policijske stanice u Ulici majke Jevrosime položili su oružje i priključili se demonstrantima. U Urgentni centar je primljeno više desetina građana sa lakšim i težim povredama. Policija je bacila suzavac i u blizini zgrade Radio-televizije Srbije, dok je bager krenuo da se probije do ulaza. Zgrada RTS-a u Takovskoj ulici je potom zapaljena, a redovni program RTS-a je prestao da se emituje posle 17 sati. Novoizabrani predsednik SRJ Vojislav Koštunica obratio se predveče građanima sa terase Skupštine grada Beograda, a potom i preko RTS-a. U toku večeri održana je i konstitutivna sednica novog sastava Skupštine grada Beograda. Stotine hiljada ljudi je tokom cele noći bilo u centru Beograda, slaveći pobedu, ali i strepeći od moguće intervencije Vojske i drugih bezbednosnih formacija bivšeg režima. Demokratska opozicija Srbije je formirala krizni štab za ključne funkcije u zemlji u koordinaciji sa novim predsednikom, a predstavnici DOS-a razgovarali su tokom noći sa čelnicima državne i javne bezbednosti. Ispred Skupštine grada jutro je dočekao veliki broj ljudi. Bilo je to prvo jutro bez diktatora na vlasti."

U ovom pregledu događaja 5. oktobra nedostaje da je poginula Jasmina Jovanović, aktivistkinja DSS-a iz Miloševca kod Velike Plane, tako što je pala pod točkove kamiona. Preminuo je i Momčilo Stakić iz Krupnja koji je doživeo srčani udar, a kasnije je zabeleženo i da je povređeno još 65 ljudi.

PROTESTI PROTIV VUČIĆEVOG REŽIMA

Između 5. oktobra i ovih poslednjih protesta trebalo bi spomenuti i "Protest protiv diktature" 2017. Po završenim izborima, 3. aprila 2017. počeli su studentski i građanski protesti protiv diktature Aleksandra Vučića, šetnje na ulicama Beograda, Novog Sada, Niša i Smedereva, Čačka, Kragujevca. Mada vlast u to nije verovala, mogli smo saznati da su se organizovali spontano preko Fejsbuka. Tako je spisak zahteva demonstranata bio podugačak, a spontanost se isprečila pred njih kao ozbiljnija prepreka, protesti protiv diktature obeležili su tu 2017. godinu zato što su baš njihove mane – dugačak spisak zahteva i spontanost – istovremeno bile i njihove glavne vrline. Odavno se u Srbiji nije dogodila iskra sveopšte pobune koja se osetila na ovim protestima, i to je njihov najveći kapital, koji je dobrim delom očuvan i na protestima 2018/19.

Nezahvalna su poređenja sa protestima i kontramitinzima devedesetih, dva puta se u istu reku ne može zagaziti, ništa ne može biti isto, i to što mnogi učesnici današnjih protesta objavljuju svoje fotografije "nekad i sad" decembar 1996 – decembar 2018, ponosni na činjenicu što su uvek bili na "istoj, pravoj strani", pre je neka vrsta kolektivne terapije nego ponos spram činjenice da su i onda i sad – na istoj strani. Jadan je to ponos, upadamo u zamku da se bezmalo tri decenije na ulicama gradova Srbije vodi jedna te ista bitka. Nije dobro, ako ni zbog čega drugog, a ono zato što, zarad nekakvog kolektivnog zdravlja, treba insistirati na činjenici da celu jednu deceniju nije bilo potrebe da se protestima vodi borba za fer i demokratske izbore i slobodne medije. A to, priznaćete, nije malo. Zarad kolektivnog zdravlja. ¶

ZORA DRČELIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Trolejbus zvan (ne)sreća

Ovo što sve mahnitija vlast radi Beogradu i Srbiji priča je o tome kako smo iznova veselo podlegli entropiji, i to s kamatama

Posao mi je da tražim reči, "prave" reči, i volim da mislim da ih obično i pronađem. To je ceo gvint s pisanjem: pretvaranje sveta, tačnije jedne slike sveta (jer "svet" kao objektivna datost ne postoji, tj. stricto sensu postoji, ali izvan "nas", nedosegljiv, nepretočiv u izraz, nepodložan interpretaciji) u reč(i). Zafilozofiraše mi se misli, ali nije ovo baš odviše komplikovano. Zašto je važno pronaći pravu reč/reči? Zato što smo s njom/njima zericu manje sami i izgubljeni u sebi i svetu, zato što oboružani takvom rečju, nasposletku, možemo lakše i bolje i da delamo: ne možeš, naime, znati ni šta radiš ni šta ti je uopšte činiti ako prethodno ne spoznaš pravu narav stvarnosti koja "prethodi" tvom delanju.

Zato se kanda tako radujem pravoj reči i kada je, bez ljubomore, detektujem kod nekoga drugog, kome je takođe posao ili poziv da traži i pronalazi "prave" reči, a još više kada je otkrijem kod nekoga ko baš i nije profesionalac reči, ali jeste nešto drugo, a srodno: misleće ljudsko biće. Ali, nismo li svi misleća ljudska bića? Tehnički jesmo (odvijaju nam se izvesni procesi u mozgu koje načelno tako definišemo), suštinski, nažalost, nismo: svi samo "imamo mišljenja" o svemu i bilo čemu, naročito o onome o čemu ništa ne znamo.

Povod ovom esejizovanju stigao mi je jutros, i to pravo s televizije – sprave koja retko služi toj svrsi (što nije problem "sprave", nego Čoveka koji je, ovaj put vrlo bukvalno, "programira"). Arhitekta Dragoljub Bakić govorio je na N1 o najnovijoj zvrčki sve otvorenije pomahnitale gradske vlasti, kojom je praktično proteran sav "motorni" saobraćaj (čak i trolejbuski, tako da slatkorečivi ekološki kvaziargument unapred otpada) iz širokog centralnog beogradskog pojasa (od Trga republike pa "naviše"), i to ne samo zbog aktuelnog – nikome jasnog i nikome potrebnog – "renoviranja" Trga i okoline, nego trajno: to je, naime, deo strategije pretvaranja manje-više celog centra u ogromnu pešačku zonu, u japijevsko-turistički diznilend za krčmljenje i eksploataciju *fejk autentičnosti* iz kojeg je odstranjen svaki trag stvarnog života i potreba stvarnih ljudi. Čitav Bakićev nastup, ogorčen i rezigniran, ali bez ostatka argumentovan i trezven, vredi videti, ali ovde posebno skrećem pažnju na ove reči, onako kako sam ih skinuo sa snimka: "U ovom gradu su ljudi počeli da budu nesrećni. I vrlo agresivni. Vi kad pravite jedan haotičan grad, vi stvarate haotičnu atmosferu, u njoj žive haotični ljudi, i postaju agresivni, i to vidite na svakom koraku, i u autobusu, na ulici, u radnji, svuda".

Nesrećni, da, to je ona prava reč za kojom se traga kao za zlatom; i haotični, i agresivni, i izgubljeni i štošta još, ali sve to su samo izvedenice osnovnog problema, problema *nesreće*. I ne samo u Beogradu, dakako: zamenite imenice grad i Beograd imenicama zemlja i Srbija, i Bakićeva će rečenica i dalje stajati postojano kano klisurina, štrčaće iznad žitke melase ropske nemuštosti kao vertikala smisla.

Najkasnije na ovom mestu, dobro znam, ručice će dići relativizatori opšte prakse, ne bi li poučitelno upozorili da ovde nikada nismo baš nešto obilovali ljudskim, čoveku ugodnim i čoveka dostojnim redom i smislom, bilo u glavama, bilo na ulicama naših uglavnom dronjavih gradova, te da u tom smislu ovde i nema ničega novog, sa trolejbusima ili bez njih, sa beogradima na vodi, lažnim gondolama, zagubljenim železničkim stanicama i sumanutim spomenicima ili bez njih. Tačno je to, baš koliko i u ovom kontekstu sasvim nevažno. Razume se, i ranije smo bivali u stanjima poluraspadanja ali, taman što smo nekako počeli da se krpimo i dovodimo u *stanje prihvatljivosti* tokom prve decenije ovog veka, iznova smo – bez lako raspoznatljivog razloga, manj' ako nije zov srca kojem se ne da odoleti – veselo podlegli entropiji. I to s kamatama. Hm, podlegli? Pre će biti da smo je izabrali: neki svesno, većina ne znajući šta čini. Šta je, pak, entropija? Teške su knjige o tome napisane, ali evo lako shvatljive wiki-definicije: "Entropija je težnja sistema da spontano pređe u stanje veće *neuređenosti*, te je entropija mera neuređenosti sistema". Neka vas ne zbuni ako u gradu i zemlji kao sistemima primetite i, naizgled kontraindikovane, bizarne simptome težnje za *viškom* uređenosti: "prekomerna" i na druge načine nesumnjivo "pogrešna" uređenost je takođe *neuređenost ostvarena drugim sredstvima*. "Unapređeni" Beograd je živ dokaz tome i trajan spomenik moći entropije. Koja, doduše, ovde nije samo spontana, nego joj se i značajno *pripomaže*.

Može li se redom i smislom, u rečima i u glavi, protiv entropije i haosa? Ne znam da li se može, ali nema sumnje da se mora. Da bi se bilo kuda stiglo, mora se znati otkud se kreće, a tome pomažu "prave" reči, one koje obasjavaju stvarnost poput najsjajnijeg reflektora. Bard naše urbane arhitekture izrekao je baš neke od tih pravih reči, sublimuirajući jednu samobiranu i samoskrivljenu nesreću u čijem epicentru životarimo, a rasprsnutu na niz manjih, vidljivo i nevidljivo povezanih nedaća, na klaster glupih, iritantnih, suvišnih, idiotskih belaja kojih bismo se mogli otresti u svakom trenutku, samo da nismo hipnotizovani i paralizovani, razorenog samoodbrambenog sistema, samo da nismo ovoliki ignoranti, kao što jesu neprebrojne hiljade ljudi koji su se ovih dana zdravo zapanjili kad im je u ponedeljak ujutru napravilo haos od grada i života, a da oni nisu imali pojma da im se to sprema. ¶

Spiskovi jedne sav

Žena – inače plaćena da organizuje, priprema i koordiniše medijske nastupe predsednika – odjedared postala najvažniji državni autoritet za razgovor o medijskim slobodama. Ako se zna da ovde postoji Ministarstvo kulture i informisanja, državni sekretar za informisanje, ako postoji regulatorno telo za elektronske medije, a najvažnija i zapravo jedina relevantna sagovornica je savetnica Vasiljević – ta se situacija ne može smatrati normalnom. A mi je, eto, živimo

Kada je u pitanju dizanje prašine, jedina ozbiljna konkurencija koju na političkoj javnoj sceni ima Aleksandar Vučić – jeste njegova savetnica za medije Suzana Vasiljević. Nije se još majci rodio taj opozicioni lider, aktivista, a još manje istaknuti naprednjak koji bi izazvao više reakcija, kontroverzi, besa, glavobolje, često i mučnine, od ovog dvojca s Andrićevog venca.

Imajući to u vidu, nije zaista nikakvo čudo što se o nastupu savetnice Vasiljević u "Insajder debati" 27. marta već danima priča, što se njene izjave seciraju i tumače, što je za trenutak uspela da baci u zasenak čak i svog šefa. Zbog toga, nažalost, i na ovom mestu mora ponovo da se govori o istoj temi. I to taksativno, po citatima.

"Niko me nije zvao, nikada nisam dobila poziv da dođem"

Ovu rečenicu savetnica Vasiljević izgovorila je odgovarajući na komentar predsednika NUNS-a Željka Bodrožića da na javnoj sceni nedostaju debate s predstavnicima vlasti. Izgovorila je to iskreno, činilo se čak i s određenom tugom u glasu i verovatno samo zbog nepozivanja u Insajder – jer se u drugim medijima relativno često pojavljuje.

Iako ne deluje preterano važno, ova priča počinje upravo tim citatom zato što nas dovodi do najvažnije činjenice: da je Srbija postala mesto na kojem je upravo ta žena – inače plaćena da organizuje, priprema i koordiniše medijske nastupe predsednika – odjedared postala najvažniji državni autoritet za razgovor o medijskim slobodama. Ako se zna da ovde postoji Ministarstvo kulture i informisanja, državni sekretar za informisanje, ako postoji regulatorno telo za elektronske medije, a najvažnija i zapravo jedina relevantna sagovornica je savetnica Vasiljević – ta se situacija ne može smatrati normalnom. A mi je, eto, živimo.

"Ovo je spisak nezavisnih medija, onih za koje mislimo da su nezavisni i što sami kažu da su nezavisni"

Ova rečenica bila je podtekst ključne scene u "Insajder debati", u kojoj savetnica Vasiljević drži spisak s nazivima 18 medija (među kojima je i "Vreme"), štampanih krupnim fontom, da se dobro vidi. Savetnica Vasiljević je verovatno želela da pokaže kako ovde ima slobode štampe jer, eto, ima slobodnih medija.

Ali, ne lezi vraže...

"Taj spisak je brutalna pretnja onima koji drugačije misle, drugačije pišu, drugačije govore", protumačio je politikolog Cvijetin Milivojević u FoNetovom serijalu "Kvaka 23". On je istakao kako se plaši da "spisak medija znači i dosijee urednika i novinara koji u tim medijima rade i njihove kućne adrese, odnosno upozorenje da se zna šta rade, gde žive i da treba da razmisle kako ubuduće da se ponašaju".

Čak i ako to stavimo po strani, ako zaboravimo da je ovo klasično targetiranje i klasična pretnja, opet imamo problem. U Srbiji postoji više od dve hiljade registrovanih medija. Ukoliko ih aktivno radi bar dve trećine i ukoliko je savetnica Vasiljević omanula za možda još njih dvadesetak (koji bi se kvalifikovali za spisak u krupnom fontu), postavlja se pitanje o kakvoj slobodi pričamo kada se slobodnim može smatrati 2-3 odsto ukupnog broja medija?

"Novinarstvo podrazumeva kritiku pre svega vlasti, ali ne možete da ne dozvolite predstavnicima vlasti da na tu kritiku odgovore"

Savetnica Vasiljević verovatno nije upućena, ali mediji koji nisu pod kontrolom vlasti nemaju skoro nikakav pristup "predstavnicima vlasti". Suprotno zakonu koji kaže da je zabranjena diskriminacija medija, "predstavnici vlasti" uopšte ne odgovaraju na pozive, mejlove i poruke tih 18+ medija, na pamet im ne pada

etnice za 18+

Foto: Marija Janković

Mediji koji nisu pod kontrolom vlasti nemaju skoro nikakav pristup "predstavnicima vlasti". Suprotno zakonu koji kaže da je zabranjena diskriminacija medija, "predstavnici vlasti" uopšte ne odgovaraju na pozive, mejlove i poruke tih 18+ medija, na pamet im ne pada da u njima gostuju

da u njima gostuju, daju izjavu ili ih bar udostoje zvaničnog odbijanja. Što se tiče najvišeg predstavnika vlasti, on je sve, samo ne odsutan iz medija; sve samo ne onemogućen da odgovori na kritike.

"Predsednik nikada nije bio agresivan prema novinarima. Da li je njegova retorika možda malo jača nego što bi trebalo da bude, moguće je.... on prosto burno reaguje, ali odgovara na svako pitanje"

Iako je savetnica Vasiljević jako lepo i za širu javnost prihvatljivo "upakovala" ovu tezu, ona pre svega nije istinita, a potom je i neprihvatljiva sa stanovišta medijskih sloboda.

Predsednik odgovara samo na pitanja na koja hoće da odgovori, dok sva druga pretvara u šlagvort za beskrajne monologe na opšte teme. Takođe, u apsolutno svakoj prilici agresivan je prema novinarima koji dolaze iz 18+ medija, a ponekad čak i prema ostalima. Ako nema razloga da bude agresivan, on ga izmisli, pa se novinarima obraća sa "vi", gde to drugo lice jednine ili množine predstavlja sve koji ne misle kao on. "Vi mislite...", "Šta vi hoćete...", "Oni koje vi podržavate...".

Među običnim svetom to se zove agresivnost, iako reči na Andrićevom vencu često imaju neko drugo značenje.

Osim toga, predsednik SVIH građana i građanki, predsednik SVIH novinara i novinarki nema PRAVO da prema njima koristi "jaču retoriku nego što bi trebalo". On je izabran i plaćen da štiti interese svih njih, a ne da im uništava ostatke zdravlja i ono malo dostojanstva koje su do sada uspeli da spasu. Aleksandar Vučić "malo jaču" retoriku može da prakticira u svoja četiri zida, a ne pred onima koji se usude da ga bilo šta pitaju.

"To je odgovor na pisanje medija, to je ono što vi smatrate predsednika stranim telom koje treba odbaciti. Onda je prirodna reakcija da on ponekad možda malo više reaguje nego što bi trebalo, možda malo glasnije reaguje"

Ovako je savetnica Vasiljević odgovorila na tezu da predsednik konstantno etiketira novinare. Smatrajući, dakle, da je sasvim prirodno da se predsednik kojem se ne sviđa šta neko misli o njemu, ponaša kao šestogodišnjak kad se naljuti. Osim što bi to moglo da se smatra osobinom koja je u najmanju ruku znak emotivne nezrelosti, ovde je problem što se šestogodišnjakovo durenje završava kupovinom sladoleda, dok durenje predsednika države – garnirano sočnim uvredama i diskvalifikacijama – ugrožava posao, dignitet, pa i život osobe koja je etiketirana.

"Mi od 2004. pokušavamo da predstavnicima vlasti objasnimo da se prema novinarima ponašaju kao prema korektivnom faktoru društva i to je jedino čemu bi novinari trebalo da služe....Vi danas imate novinare koji sa toliko ostrašćenosti govore protiv

»

predstavnika vlasti, recimo predsednika Vučića u poslednjih godinu-dve. To nije hajka i nema veze s kritikom, to je toliko ostrašćeno da oni često izgledaju kao politički protivnici, a ne novinari koji bi trebalo da se bave kritikom i analizom nečijeg rada"

Kada u jednom društvu institucije praktično ne funkcionišu, kada je blokiran rad parlamenta, kada je korupcija u vrhu države vidljiva golim okom, kada se krađa penzija naziva povećanjem penzija, kada ljudi umiru od infekcija u poluraspadnutim bolnicama, kada predsednik koristi državne resurse radi sopstvene i promocije sopstvene stranke, kada se gradovi sistematski uništavaju suludim arhitektonskim poduhvatima, kada se premijerki čestita što je dobila sina (iako ga nije rodila, a po zakonu tom detetu nije ništa više osim sustanarke), kada život u Srbiji postaje bukvalno nepodnošljiv itd – dužnost je novinara da o tome pišu, da se na to osvrću, da to kritikuju s manjom ili većom količinom strasti, koliko god se to predsedniku ili njegovoj savetnici dopadalo ili ne dopadalo. Da ne govorimo o tome da nije njen posao da novinarima objašnjava za šta bi "trebalo da služe".

"Predsednik je doneo odluku da se zaustavi (rad na prethodnoj Medijskoj strategiji – prim. T. S.), ja sam u njegovo ime samo to saopštila, da pomognemo da se uradi. Otišla sam kao predstavnik predsednika, premijerke i ministra kulture"

Ovako je savetnica Vasiljević obrazložila svoj prošlogodišnji nastup u sali Narodne skupštine, gde je pred članovima Nacionalnog konventa saopštila da se Medijska strategija rađena u drugoj polovini 2017. povlači iz procedure i da se počinje rad na novoj.

Mnogo je puta o tome bilo reči u "Vremenu", ali nije zgoreg ponoviti da predsednik (bilo koji predsednik, kako god se zvao), a još manje njegova medijska savetnica, NEMA USTAVNO PRAVO da odlučuje o sudbini bilo kakvog predzakonskog akta koji se tiče medija. Osim toga, činjenica da početak rada na strategiji obznanjuje upravo savetnica Vasiljević, a ne neko iz Ministarstva kulture i informisanja (koje je bilo direktno zaduženo za Strategiju), posebno je skandalozna.

"Nova Medijska strategija je poprilično dobra. Niko se do sada nije žalio"

U Srbiji postoji više od dve hiljade registrovanih medija. Ukoliko ih aktivno radi bar dve trećine i ukoliko je savetnica Vasiljević omanula za možda još njih dvadesetak (koji bi se kvalifikovali za spisak u krupnom fontu), postavlja se pitanje o kakvoj slobodi pričamo kada se slobodnim može smatrati 2-3 odsto ukupnog broja medija?

U najkraćem, ovo – nije istina. Javne debate povodom nove Strategije su snimljene, pa postoji i dokaz kako savetnica Vasiljević prećutkuje činjenicu da su se mnogi istaknuti predstavnici struke vrlo jasno i vrlo glasno pobunili protiv nekih predloženih rešenja. Ili se to ne računa u žalbe?

"Mi sada moramo da se bavimo time da, kada ova Strategija bude usvojena, ona mora da se poštuje. Vlast ne može sama. Meni tu, odnosno nama tu treba pomoć svih medijskih udruženja ako hoćemo da napravimo atmosferu u ovoj državi, a ne da dolivamo ulje na vatru"

Da ponovimo: "Meni tu...treba pomoć". I još jednom: "Meni treba pomoć". Savetnici za medije predsednika države, dakle, potrebna je pomoć kako bi se nova Medijska strategija poštovala?! Ona je nadležna za sprovođenje strategije?! Ona se pita?! Ona lično na tome radi?!

Bilo bi veoma dobro da ta formulacija uđe u uvodne pasaže Strategije, pa i u zakone, da konačno bude i formalizovano gde se tačno stvara medijska politika i ko tačno upravlja medijima u ovoj zemlji.

"Koleginica koja je danas jedan od najvećih boraca za slobodu medija...2008. kritikuje svog kolegu zbog toga što nije poštovao instituciju predsednika"

Savetnica Vasiljević je ovo izgovorila čitajući delove teksta "Stenogram iz Predsedništva" iz "Vremena" br. 902, koji se bavio intervjuom Borisa Tadića objavljenim u "Politici". Primedba autorke tog teksta, sticajem okolnosti iste koja potpisuje i ovu priču, odnosila se na činjenicu da su u sklopu intervjua bile objavljene i sve upadice tadašnjeg predsedničkog savetnika Nebojše Krstića. Želeći da prikaže kako "isti ti novinari", koji danas kritikuju vlast, nekada to nisu radili – savetnica je citirala poveći pasus i navela ime autorke, da slučajno ne bi bilo zabune o kome se radi.

Autorka, inače, i dalje stoji iza svog teksta, i dalje smatra da se nekorektno i nedopustivo ponašanje savetnika "kažnjava" posebnim tekstom, antrfileom, bojkotom, bilo kako osim citiranjem interne komunikacije koja se dešavala tokom intervjua. Ipak, ono što je daleko najvažnije – kad bi se danas neki medij usudio da u zagradama objavi svoju komunikaciju sa savetnicom Vasiljević, kad bi se drznuo da opiše sve što se dešava iza zatvorenih vrata, tokom organizacije predsedničkih putovanja, šta se dešava s novinarima koji "zgreše",...ne bi od tog medija ni kamen na kamenu ostao. Zapravo, ono što je "Politika" u konkretnom slučaju uradila Tadiću, praktično je nezamislivo u trenutnim okolnostima, što možda i najbolje ilustruje razliku između "nekad" i sad.

(Uzgred, autorka se iskreno zahvaljuje savetnici na najvećem komplimentu koji je ikada dobila. Kad te s Andrićevog venca cinično pomenu kao "jednog od najvećih boraca", to ti dođe kao orden)

"Ja u četvrtak, kad dobijem press kliping, samo želim da prespavam taj dan"

Suvišno je reći da je ovo bio najduhovitiji momenat "Insajder debate".

Sticajem okolnosti, danas je četvrtak. Nedeljnici su na kioscima. Zato, samo spavajte i nešto lepo sanjajte, cenjena savetnice. ¶

TAMARA SKROZZA

100 godina

Vreme teče, kvalitet ostaje

Danubius®

Ne bih uzimao ozbiljno

"Ukoliko do 13. aprila ne dođe do ispunjavanja zahteva protesta, naš odgovor mora biti radikalizacija. Tu ne mislim na izazivanje fizičkih incidenata, već na inteligentno osmišljene forme mirne građanske neposlušnosti. Sistem je i ovako na ivici pucanja, a tada će postati više nego očigledno da je jedini način da se izbegne kolaps uspostavljanje suštinskog dijaloga vlasti i opozicije. Kada kažem dijalog, to nipošto ne znači da treba odustati od zahteva koje su građani postavili, već da treba biti racionalan i razumeti da do njihovog ispunjenja teško može doći u samo jednom koraku"

Kako predstavnici opozicije najavljuju, protest koji bi trebalo da bude održan u Beogradu u subotu, 13. aprila, biće najmasovniji do sada. Pozvana je "cela Srbija", a Vučić je već najavio dva "kontramitinga" koje vlast organizuje da sama sebi pruži podršku: 12. aprila u Novom Sadu i 19. aprila u glavnom gradu. O tome šta će se dogoditi na mitingu opozicije 13. aprila, šta će se dešavati posle tog mitinga, koje prepreke stoje pred opozicijom u rušenju Vučićeve vlasti, kao i o nedavnim navodima da nisu poznati izvori novca kojim se on finansira, za "Vreme" govori Vuk Jeremić, nekadašnji ministar spoljnih poslova Srbije (2007–2012), a sada predsednik Narodne stranke, koja je deo opozicionog Saveza za Srbiju.

"VREME": Šta očekujete od mitinga opozicije 13. aprila, o kome se toliko priča i na koji bi trebalo da dođu ljudi iz cele Srbije?

VUK JEREMIĆ: Nakon četiri meseca protesta u preko stotinu opština i gradova širom zemlje, svima je jasno – i ovde i u inostranstvu – da u Srbiji više ništa nije isto kao pre i da se stvari ne mogu vratiti u pređašnje stanje. Očekujem da će buđenje građana kulminirati 13. aprila, i da bi to mogao biti poslednji protest u formi koju smo imali do sada.

Zbog čega?

Smatram da smo stigli do tačke kada je neophodno učiniti korak dalje. Mnogo toga je postignuto, opozicija konačno više nije zavađena – ni među sobom, ni sa ogromnom većinom antirežimski nastrojene elite, međunarodni činioci više nisu toliko indiferentni prema tome šta se dešava, i što je najvažnije – ljudi su se oslobodili straha. Kada vam na ulicu izađe Vrbas, Knjaževac ili Brus, gde je tako nešto bilo potpuno nezamislivo do pre svega nekoliko meseci, znači da je momentum stvoren, ali da njegov dalji rast zahteva povećani intenzitet angažovanja.

Šta će to da podrazumeva?

Ukoliko do 13. aprila ne dođe do ispunjavanja zahteva protesta, naš odgovor mora biti radikalizacija. Tu ne mislim na izazivanje fizičkih incidenata, već na inteligentno osmišljene forme mirne građanske neposlušnosti. Sistem je i ovako na ivici pucanja, a tada će postati više nego očigledno da je jedini način da se izbegne kolaps uspostavljanje suštinskog dijaloga vlasti i opozicije. Kada kažem dijalog, to nipošto ne znači da treba odustati od zahteva koje su građani postavili, već da treba biti racionalan i razumeti da do njihovog ispunjenja teško može doći u samo jednom koraku.

Kažete "dijalog". Vi ste sami rekli da bi svaki razgovor sa Vučićem bio neka vrsta veleizdaje, a i on je rekao da neće biti razgovora sa opozicijom. Kakav onda dijalog?

Ne bih uzimao previše ozbiljno Vučićeva zaklinjanja, on je malo koje obećanje u životu ispunio. Mogu da zamislim dijalog koji ne bi izneverio očekivanja građana, pod uslovom da bude potpuno transparentan, a idealno i da sadrži međunarodnu dimenziju. To nas može dovesti do fer i poštenih izbora u periodu od, recimo, 6 do 9 meseci. Vlast treba menjati mirnim putem, ali da bi do toga došlo, moraju se steći bar elementarni uslovi za normalno funkcionisanje političkog i javnog života. Tu pre svega mislim na otvaranje ključnih medija, ali i druge stvari vezane za sprovođenje demokratskog izbornog procesa. Redovni izbori dolaze za nešto manje od godinu dana, što je više nego dovoljno vremena da izbegnemo nemogućnost njihovog legitimnog održavanja. Mi smo do skoro bili u paradoksalnoj situaciji da su gotovo svi međunarodni činioci, praveći partikularne kalkulacije, pronašli svoj interes u opstajanju Vučićeve vlasti. Ali to je počelo da se menja, i te računice je moguće još i mnogo više relativizovati. Već je dosta onih koji su, prvi put u poslednjih nekoliko godina, otvo-

Vučićeva zaklinjanja

Foto:grafije Bojan Stekić

reni za razgovor o alternativi aktuelnom poretku. To je izuzetno složen diplomatski zadatak – da od toga da svi defakto podržavaju Vučića dođete do okolnosti u kojima svi svoje interese pronađu u promeni stanja. Taj put se ne prelazi preko noći i vodi kroz tačku u kojoj je moguće obezbediti adekvatnu podršku za poštene izbore – drugim rečima, da se Vučić privoli da popusti apsolutne stege, jer u suprotnom preti opasnost da će neko izgubiti glavu, posle čega bi svašta moglo da se dogodi. To nikome normalnom ne odgovara.

Koliko će da traje taj proces?

Nije jednostavno proceniti, ali orijentir bi mogao biti institucionalni kalendar koji predviđa održavanje redovnih izbora u prvom kvartalu 2020. godine. Mi kao društvo bolujemo od gangrene koju nije moguće izlečiti preko noći. Godinama ćemo obnavljati ono što je porušeno u institucionalnom, vrednosnom i svakom drugom smislu. Ali zato treba poslagati prioritete i poći od ostvarivih koraka. U njih svakako spada otvaranje medija i stvaranje mehanizma koji će omogućiti da se održe demokratski izbori.

Ako se to ne desi, opozicija najavljuje bojkot tih izbora 2020.

Tu više nema izdvojenih mišljenja u redovima istinske opozicije. Niko od nas neće učestvovati u bilo kojem izbornom procesu pod ovakvim okolnostima. Sledstveno tome, institucije koje bi bile u međuvremenu uspostavljene, uključujući republički parlament, imale bi više nego upitan legitimitet, kao i sve odluke koje bi one donosile u budućnosti. To zna i međunarodna zajednica, kojoj to nimalo ne odgovara, i koja zato vrši pritisak na Vučića da se ne šali sa raspisivanjem

Sve piše u mojoj poreskoj prijavi

U prethodnim danima postavilo se pitanje finansiranja vas i vaše organizacije: u emisiji sa Čedomirom Jovanovićem na televiziji N1 naveli ste koji su vaši prihodi i odakle oni dolaze. Rekli ste da ste član borda Partners Grupe. Posle toga se pojavila vest, čini mi se da je Antidot to objavio, a ostali preneli, da vi zapravo niste član Partners Group, a tvrdili ste da jeste. Slagali su, kao i toliko toga drugog o meni.

Neko iz te organizacije je rekao da niste član.

To nije istina. Antidot je agresivna i dobro plaćena režimska propagandna jedinica pod direktnom kontrolom Bebe Popovića. Spremni su na apsolutno sve, a ja sam im već godinama glavna meta. More laži su do sada o meni izneli, uključujući moju umešanost u međunarodnu korupciju, čak i pošto je američko tužilaštvo izašlo sa zvaničnim dopisom da sam potpuno nevin za sve ono što i dan danas pokušavaju da mi prišiju.

Kažete da to nije tačno?

Da. Već više od godinu dana sam angažovan od strane Partners Grupe. U to se možete uveriti jednostavnom "gugl" pretragom.

I Partners Group je izvor prihoda koje ste naveli?

Da. Sve je to navedeno u mojoj poreskoj prijavi. Ovaj režim dovodi do ludila činjenica da ja svoje prihode uredno prijavljujem i da, za razliku od njihovih perjanica, spokojan čekam dan kada će u Srbiji biti usvojen Zakon o poreklu imovine.

»

prevremenih izbora. Zbog toga ih i ne raspisuje, već samo preti praznom puškom u domaćoj javnosti.

Više puta ste govorili da Vučić ima podršku sa Zapada zato što treba da reši pitanje Kosova. Zašto bi Zapad onda menjao aktere ovde dok se to ne reši?

Još 2012. godine došlo je do razumevanja između novih vlasti i dela međunarodne zajednice da problem Kosova mora biti rešen u skladu sa njihovim očekivanjima. Vučić im poslednjih sedam godina to obećanje ispunjava, deo po deo. Zato bi bilo naivno verovati da su oni spremni da ga tek tako lako puste niz vodu jer je ostalo još samo da ga privole da stavi potpis na konačni, pravnoobavezujući sporazum kojim bi se Srbija nepovratno odrekla dela teritorije, a Kosovo u potpunosti i nepovratno afirmisalo u međunarodnoj areni. Ali mislim da počinje da im bude jasno da ne samo da on to možda nije u prilici da završi – pre svega zbog protivljenja albanske strane koja postavlja maksimalističke zahteve – već i da bi sveukupno gledano mogla biti "skuplja dara nego mera". Nastavak ovakvog stanja, koje zakonomerno vodi uspostavljanju totalne diktature, uvodi nas u sve veće opasnosti. Tu se ne postavlja samo pitanje srpsko-albanskih odnosa, već uopšte odnosa u regionu, koji su u poslednjih nekoliko godina bitno pogoršani – na primer Srbije sa Makedonijom ili odnosa u BiH u kojoj Srbija igra značajnu ulogu. Uprkos svemu tome, bilo bi jako opasno upasti u zamku pokušaja da se stekne dodatna međunarodna naklonost davanjem nekakvih obećanja strancima da bi nova vlast bila spremna da uradi ono što Vučić ne može ili ne sme. U politici se obećanjima ponekad previše olako barata, ali u međunarodnom prostoru, pogotovo kada su u pitanju velike sile, tako nešto može imati nesagledive posledice. Sviđalo se to nama ili ne, iako građanski protesti nisu predominantno inspirisani otporom Vučićevoj kosovskoj politici, oko Kosova će se stvari u velikoj meri lomiti. Tu treba zato biti vanredno pažljiv i odgovoran.

Da li se vaš stav o Kosovu promenio u odnosu na vreme kada ste bili ministar spoljnih poslova?

Ne.

Šta je vaša politika vezana za Kosovo? Koji je vaš predlog? Kako rešiti to pitanje?

Smatram da kosovsko pitanje nije moguće održivo rešiti u okolnostima koje danas imamo u regionu. Tu pre svega mislim na veštački izgenerisane tenzije i netrpeljivost koje mediji pod palicom vlasti ovde i na Kosovu ciljano generišu prema drugoj strani. Ali to svakako ne znači da od rešavanja treba odustati, stvarajući nekakav zamrznuti konflikt. Zato je neophodan nastavak dijaloga Beograda i Prištine, uz međunarodno posredovanje. Ali dijaloga koji se ne bi bio fingiran i konstantno zloupotrebljavan zarad sticanja domaćih političkih poena, već dijaloga koji bi za cilj zaista imao normalizaciju prilika na ovim prostorima.

O čemu da se vodi dijalog?

Ima toliko toga što do sada praktično nije ni dotaknuto, a bez čega nije moguće zamisliti mir i stabilnost za narednih nekoliko generacija. Recimo, pitanje imovine – privatne, državne, društvene – šta je čije, i kako o tome postići racionalan kompromis. Govorimo o desetinama milijardi dolara. Isto tako, od presudnog značaja je pitanje zaštite, statusa i garancija za Srpsku pravoslavnu crkvu na teritoriji Kosova i Metohije. Iscrpljujuće diplomatske bitke koje se svake godine odvijaju u UNESCO ukazuju da ne možemo biti nimalo ravnodušni kada je reč o pretnjama da bi neke od naših najvećih svetinja mogle postati predmet eksproprijacije ili preuzimanja od strane budućih albanskih državnih ili verskih institucija. Ne može se kosovski problem svesti na pitanje statusa u UN i toga gde će proći ova ili ona administrativna linija.

Srbija bez okončanog pitanja Kosova nije celovita država, ne zna gde su joj granice, ne postoji kao zaokružena država.

Granice Srbije su tamo gde su i bile pre jednostranog proglašenja nezavisnosti privremenih institucija u Prištini. Jedan deo državne teritorije nije pod upravom Beograda od 1999, što je definisano rezolucijom SB UN 1244. To, naravno, predstavlja problem, ali svakako ne najveći koji trenutno imamo kada je reč o funkcionisanju države. Ne mislim da su ambiguiteti koji proističu iz takvih ili sličnih okolnosti nužno fatalni za dugoročan progres ukoliko se prema tome odgovorno pristupa. Uzmite za primer Kinu i Tajvan. Da li se može reći i za jednu i za drugu stranu da se zbog svojih ne u potpunosti definisanih odnosa nalaze u nezavidnoj situaciji?

"Nastavak ovakvog stanja, koje zakonomerno vodi uspostavljanju totalne diktature, uvodi nas u sve veće opasnosti"

I Ustav iz 1990. je predviđao teritorijalni suverenitet, pa je taj suverenitet nestao u jednom trenutku na teritoriji Kosova. Ustav iz 2006. je preambulom predvideo da je Kosovo deo Srbije, pa je 2008. Kosovo proglasilo nezavisnost. Dakle, sve suprotno Ustavu.

Ustav je takav kakav jeste i neophodno ga je poštovati sve dok neki drugi eventualno ne stupi na snagu. To nekada nije jednostavno i iziskuje određene napore, ali svaka druga logika nesumnjivo vodi rasulu i dekompoziciji države.

Šta sa tim čuvenim mišljenjem Međunarodnog suda pravde (MSP) o tome da nije prekršeno međunarodno pravo proglašenjem nezavisnosti?

Uprkos brutalnoj režimskoj propagandi da nas je to mišljenje MSP dovelo u nepovoljnu situaciju, istina je potpuno suprotna. Upravo je mišljenje MSP potvrdilo da do promene međunarodno-pravnog statusa Kosova ne može doći bez saglasnosti Saveta bezbednosti UN. S obzirom da dve stalne članice SB imaju čvrst stav da neće dozvoliti promenu statusa

Mi smo do skoro bili u paradoksalnoj situaciji da su gotovo svi međunarodni činioci, praveći partikularne kalkulacije, pronašli svoj interes u opstajanju Vučićeve vlasti. Ali to je počelo da se menja i te računice je moguće još i mnogo više relativizovati. Već je dosta onih koji su, prvi put u poslednjih nekoliko godina, otvoreni za razgovor o alternativi aktuelnom poretku"

teritorije bez saglasnosti Beograda, odluka je u našim rukama. Zato nas toliko i pritiskaju – zar ne mislite da bi to već odavno rešili bez Srbije, da se MSP nije tako izjasnio?

Ali, to mišljenje kaže da Albanci nisu prekršili međunarodno pravo kada su proglasili nezavisnost.

Znate kako, ako bismo Vi i ja danas na salveti potpisali da proglašavamo da ova zgrada u kojoj se nalazimo postaje nezavisna država, time ne bismo prekršili međunarodno pravo, ali bismo se i dalje nalazili na teritoriji Republike Srbije. MSP je istakao da usvajanje deklaracije o proglašenju nezavisnosti od strane privremenih organa u Prištini ne krši međunarodno pravo, baš kao što ga ne bi prekršila ni naša potpisana salveta. Ali ponavljam, MSP je podvukao da što se tiče statusa te teritorije, svaku odluku o njenoj promeni može doneti isključivo SB UN. To je verovatno najjači adut koji u svojim rukama ima neko ko u ime Beograda pregovara ili će pregovarati u budućnosti.

Dobro, šta je to što bi Srbija prihvatila?

Mislite da bi bilo prikladno reći u jednom intervjuu šta je kompromis koji bi bili spremni da prihvatite u jednom složenom pregovaračkom procesu? Bojim se da to ne bi bilo previše odgovorno. U takve pregovore se ulazi sa jasnom platformom koja je potkrepljena vašim političkim uverenjima i pravnim propisima koji vas obavezuju. U našem slučaju, to ne može biti ništa drugo osim Rezolucije 1244 i Ustava Srbije.

Albanci su predstavili svoju poziciju.

Jesu, i to je potpuno legitimno. Ne smatram da bi zbog toga što nam se njihova pozicija ne dopada trebalo odustati od pregovaračkog procesa.

Pa dobro, koja je pozicija Srbije, ako već postoji albanska pozicija?

Mogu da govorim samo u svoje ime. Imajući u vidu da su razlike u pogledu statusa pokrajine teško premostive, trebalo bi težiti punoj normalizaciji životnih prilika, tako da činjenica da drugačije gledamo na to da li su Kosovo i Metohija i dalje u okviru granica Srbije ni na koji način ne sputava bilo koga ko tamo živi. Dakle, da može da se normalno trguje, putuje, leči, da se priznaju školska svedočanstva, da bezbednosni aparati pragmatično sarađuju u borbi protiv organizovanog kriminala itd. Ništa od toga nije nemoguće ukoliko bi bilo političke volje.

To je, dakle, pozicija Vlade Srbije 2008–2012.

Nakon jednostranog proglašavanja nezavisnosti 2008. godine, albanska strana nije bila spremna da o bilo čemu pregovara. Upravo smo ih našim diplomatskih i pravnim angažovanjem, uključujući i MSP, privoleli da se vrate za pregovarački sto. U međuvremenu se situacija u Srbiji promenila, i za sto su u ime Beograda seli neki drugi ljudi, a ne ja. Ti pregovori su, nažalost, vođeni tako da se nivo pregovarača samo podizao – sve do nivoa predsednika Republike – a da za razliku od albanskog, nijedan ključni interes srpske strane nije ostvaren. I sada se došlo do toga da se razgovara o tzv. "razgraničenju" ili razmeni teritorija po etničkom principu. Bude li se to dozvolilo, otvoriće se Pandorina kutija u regionu – sasvim sigurno će neko drugi za tim presedanom posegnuti. Pre proglašenja nezavisnosti 2008, u razgovoru sa visokim međunarodnim zvaničnicima istakao sam da ćemo, ukoliko se ono desi, deceniju kasnije i dalje lomiti koplja oko granica u regionu. Nisu mi poverovali, ali bio sam, nažalost, u pravu. Sada ponovo kažem – počnemo li 2019. da crtamo nove granice na Balkanu, 2029. ćemo to i dalje činiti. To ne može biti u interesu bilo koga ko ovde želi da živi i podiže porodicu.

Kada ste pre nekih mesec i po bili u Evropskom parlamentu zajedno sa Draganom Đilasom, postavljeno vam je zanimljivo pitanje – "abrakadabra", i došli ste na vlast, šta je ono što radite kao prvu stvar, šta je drugi korak?

Prvi korak bi morao biti uspostavljanje slobodnih institucija i vladavine prava, koja je u Srbiji skoro u potpunosti suspendovana.

Na koji način? Kako urediti sudstvo, tužilaštvo?

Složeno pitanje, na koje nije jednostavno odgovoriti u ovakvoj formi. Mislim da je neophodno napraviti radikalni rez sa prošlošću i ugledati se na moderna evropska društva u kojima efikasnost pravosuđa počiva na potpunom razdvajanju izvršne i sudske vlasti. U Srbiji je sudstvo danas sve osim nezavisnog. Od toga bismo morali početi, kao i od donošenja zakona o lustraciji i poreklu imovine. Ukoliko se ne preseče začarani krug pukog preuzimanja dizgina i privilegija vlasti od one prethodne, i ukoliko se drakonski ne kazne oni koji su je u prethodnom periodu teško zloupotrebili, ništa nećemo uspeti da promenimo, koliko god bili sposobni ili imali dobre namere.

Dosta ljudi koji su sad u SZS već su bili na vlasti, uključujući vas. Jednostavno pitanje – zašto to tada nije bilo urađeno?

Uz sve dužno poštovanje, mislim da nisam najbolja adresa za to pitanje. Spreman sam da diskutujem o svemu iz domena moje odgovornosti u tom periodu – pre svega o spoljnoj politici, na čije vođenje nisam imao zanemarljiv uticaj. Moguće ne presudan, ali svakako nezanemarljiv.

Ko je imao presudan uticaj?

Predsednik Republike.

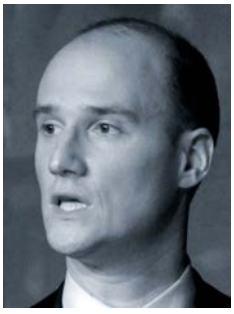
Pa, je l' to bilo normalno?

Građani su 2012. godine imali priliku da se o učinku dotadašnje vlasti slobodno izjasne na potpuno fer i poštenim izborima. Rezultat je bio tesan, ali blaga većina se opredelila za promene za koje su verovali da će im doneti boljitak. To danas u Srbiji nije zamislivo, što je daleko nenormalnije od bilo čega što iz tog perioda eventualno zavređuje kritiku. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Bitka za Beograd

Prodaje li se naše kulturno nasleđe za nekoliko unosnih tendera

Piše: **Balša Božović**

Narodni poslanik
Demokratske stranke

Kad god se osvrnemo na prošlost prestonog grada, konstatujemo kako je bio česta meta, u svojoj burnoj istoriji stradanja, razaranja, ponovnog utvrđivanja i ponovnog razaranja. Upitamo se kako je uopšte Beograd do danas uspeo da sačuva brojne slojeve i uticaje raznih kultura, da skrene pažnju na svoju ulogu graničnog grada, razmeđe, mosta između Istoka i Zapada. Vidljivi su tragovi kulture mlađeg kamenog doba, pronađeni u Vinči, pa potom tračkih i keltskih plemena, kada dobija ime Singidunum. Slede rimski i vizantijski periodi vladavine. Iz tog perioda potiču grobovi u obliku bunara pronađeni na Trgu republike, kastrum tj. prostor današnjeg Gornjeg grada na Kalemegdanu, koji je bio kvadratnog oblika i nekadašnji rimski forum sa termama otkriven na Studentskom trgu. Naselje je imalo pravolinijsku osnovu, sa ulicama koje se seku pod pravim uglom. Neke osnove ovakvih urbanih elemenata sačuvane su i danas, što se vidi po položaju ulica Uzun Mirkove, Dušanove i Kralja Petra I. Deo grada koji je u dugom vremenskom periodu koncentrisao glavna zdanja, trgove i promenade u prostoru svog jezgra – bio je i ostajao centar grada, centar svih dešavanja. Danas bi neko da izmesti taj centar na obale reka. Krije li se i u toj nameri nasilan urbanistički čin i profit vezan za pogubni projekat "Beograda na vodi"?

KAKO POMERITI GRAD

Zašto postoji centar grada? Da li je on nastao slučajno tu gde je danas ili je ciljano pravljen kako bi se na jednom širem prostoru našla i uspostavila najvažnija kulturna infrastruktura jedne metropole?

Narodni muzej, Narodno pozorište, biblioteke, trgovi, parkovi, korzo Knez Mihailove, Stari dvor, legat kneza Pavla, stari beogradski hoteli, banke, prvi bioskopi, pijace, Patrijaršija i Saborna crkva, najstarija škola u Srbiji ("Kralj Petar I", a nekadašnja "Braća Ribar"), na kraju Kalemegdan kao greben smešten na ušću dve reke, koji dominira okolinom i omogućava kontrolu. Bio je dugo graničnik između Istoka i Zapada. Njegove zidine i luka u Donjem gradu su čuvale, hranile i branile kraljevstva i carstva. Sava i Dunav, dve velike plovne reke koje se susreću baš pod utvrdama grada, čine ušće jedinstvenim, sa svojim obalama i adama. Šta nam sve to predstavlja? Je li to naš nacionalni JMBG ili samo jedna prilika za materijalnom degradacijom i eksploatacijom? Uništava se naše kulturno nasleđe zbog nekoliko unosnih tendera, provizije ili lake zarade. Nebrojano puta mi je protutnjao iz očaja predlog da uzmu iz kase novca koliko god žele, a da ne diraju ništa i ne grade spomenike njihovoj siromašnoj i suludoj masti. Zar smemo da dozvolimo tako nešto? Zar se struka i poslenici kulture ništa ne pitaju? Zar se takve stvari ne iznose na javnu raspravu, na konsultaciju sa strukom, na reč ili dve sa građanima i sučele argumenti za i protiv? Šta preduzimaju resorna ministarstva – Ministarstvo kulture i informisanja i Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture? Tihuju u svom strahu od gubitka fotelje.

Jednom prilikom imao sam čast da razgovaram sa akademikom Branom Mitrovićem povodom jedne nejasne i dobro pripremane medijske euforije oko Beograda na vodi. Sećam se kako je ocenio moj nemir oko jedne česme koja se nalazi u sada već zatvorenoj i popločanoj Ulici cara Lazara. Replika česme iz Trebinja, na koju je nakalemljen petao, valjda zbog neke veze sa tim delom grada, nagoveštavala je dominaciju kiča koji se pojavljivao, iz dana u dan, na raznim nivoima. Akademik Mitrović mi je rekao: "Nikada više Beograd neće izgledati isto." Znao je da prepozna stil i manire onih koji su donosili takve odluke. I zaista, od tada Beograd zahvata virus kiča, šunda, jeftinog populizma, laganja, otimanja, pljačkanja i razbijanja. Sve može stati pod jednu reč – osveta. Ne znam kako drugačije da nazovem ono što se našem gradu dešava.

Mnogi su verovali u "Beograd na vodi", u to čedo "suludog uma" kako su ga govornici tribine o zaštiti Kalemegdana nazvali u Medija centru pre neki dan, verovatno misleći i na sve ostale projekte u poslednjih nekoliko godina, zbog kojih je Beograd bivao sve manje Beograd, sve dalje i daleko od sveta, koji i te kako zna da čuva ono što ima u svom nasleđu, zna da to prezentira i koristi na civilizovan i primeren način. Da se ne bi poštovala procedura oko odluka za ovakve i slične projekte koji zadiru duboko u zaštitu kulturnog nasleđa i zahtevaju znanje, određeni visoki estetski nivo i ukus, pribeglo se raznim zloupotrebama, voluntarističkim odlukama i "gimnastikama" kako bi se stvorio utisak da je to zbilja projekat u interesu građana i ovoga grada. Najpre je donet *lex specialis* o "Beogradu na vodi". Ukinute su studije o visokoj gradnji, sledilo je rušenje Savamale (gubljenje života jednog mučenog čuvara pod nerazjašnjenim okolnostima, koji je jedini svedok nemilog događaja) Vučićevih "idiota iz vrha gradske vlasti", kako ih je sam diktator nazvao.

Nakon toga, dobijamo kičersku fontanu na Slaviji sa Leontinom kao muzičkom urednicom. Niže se potom nekoliko poduhvata – popločavanje Kosančićevog venca, nalik na jeftine holivudske studije, jeftino farbanje zgrade Geozavoda da bi se u nju smestio restoran i kancelarija di-

Foto: Marija Janković

rektora projekta "Beograda na vodi". Setimo se najave projekta "Despotov grad" koji bi se gradio u Donjem gradu, dvorištu Kalemegdana, ili na primer projekta na mestu nekadašnje fabrike "Beko", koji će ličiti na svemirske brodove iz ratova zvezda. Na mestu arheološkog nalazišta iz rimskog perioda, neistraženog i nekonzerviranog, nastao je prazan i pust tržni centar "Rajićeva" kao poduhvat biznis razvoja, arhitektonski neuklopljen u okruženje.

SVE JE BETON

Šta reći o rekonstrukciju Trga republike? Nad arheološkim nalazištem, kao još jednim svedočanstvom gde je pulsirao život kroz istoriju ovoga grada, asfaltiran je prostor oko spomenika Knezu Mihailu, na koji su potom slagane ploče, iako je bilo reči da će se staviti stakleni pod kako bi se videli temelji "Stambol kapije". Arheološka istraživanja i arheološko nasleđe ova vlast tretira kao usputnu prepreku za ono što su oni naumili. Nema više nijedne zelene površine, ni cveća, a kamoli drveća. Sve je beton i sve deluje beživotno i plastično. Zatvoren je za prolaz celokupan centar grada i njegovo premeštanje se polako ali sigurno usmerava ka obalama i zgradama oko "Beograda na vodi". Tamo se takođe gradi tržni centar. U stvari, da se ne bi desilo da braća Vučić bacaju tek tako pare na izgradnju besmislenog projekta koji nije u skladu ne samo sa našim Ustavom, nego i sa elementarnim zdravim razumom, promeniće ova garnitura i strukturu grada i izmestiti i centar, ako treba da se učini na volju, a pre svega na korist, svom gospodaru. Biće oni bogati ko krezovi i kada odu sa vlasti, samo što će im, verovatno, sve to bogatstvo biti uzaludno.

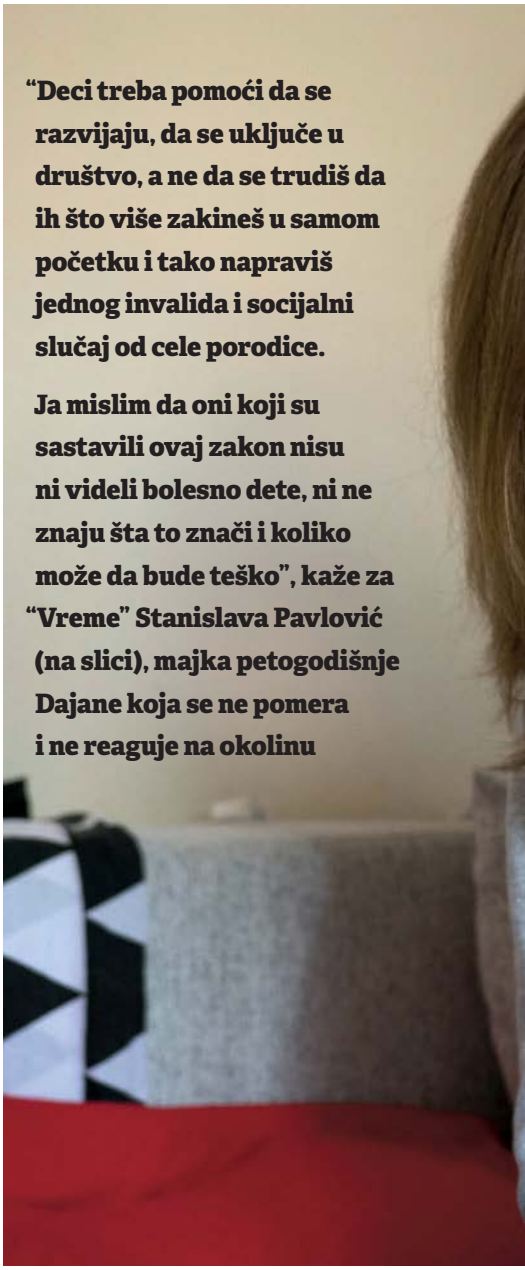
OPKOLJENI CENTAR

Zatim, Varoš kapija. Ubijanje života u centru grada, remećenje života ljudi koji tamo žive i plaćaju velike poreze na imovinu. Zatvara se centar grada po ideji uglednog Borisa Podreke, arhitekte iz Beča, rođenog u Beogradu, stranog člana SANU, koji, moglo bi se reći, ne oseća ovaj grad niti ima razumevanja za njegovo nasleđe, ni sluha za tradiciju. Diskutabilno je kakvu vizuru ima jedan moderni svetski arhitekta, a kakve potrebe imaju stanovnici i šta je važnije. Nijedan grad na svetu ne zatvara na ovaj način svoj centar niti pravi pešačku zonu tako da otežava život stanovnicima u centru grada. Šta je sa starim ljudima ili građanima uopšte koji, na primer, moraju da koriste prevoz do svog stana ili da pozovu Hitnu pomoć, majstore za popravke? Da ne govorimo o drugim teškoćama vezanim za snabdevanje, prevoz stvari itd. Čak je znatno ranije arhitekta Branislav Jovin predvideo pešačku zonu, ali naravno, posle izgradnje metroa, a ne ovako. Gradski funkcioneri uveliko prodaju karte za metro koji ne postoji, a pitanje da li će uopšte biti izgrađen za našeg života.

Najveći stepen urušavanja izgleda prestonice svakako je ideja o izgradnji gondole. Niti to može biti neka naročita atrakcija kakvom je, uglavnom, vide predlagači, niti je neophodno prelaziti na drugu obalu na taj način, a pogotovo ne ako to ugrožava celinu Kalemegdanskog platoa, ako narušava panoramski izgled grada, vizuru ušća i tvrđave, kulturnog dobra od izuzetnog značaja, za koju tražimo (Tentativna lista Uneskoa) da kao nepokretno kulturno dobro bude deo kulturne baštine sveta. Već seča stabala je ogroman zločin, a kamoli bilo kakva intervencija na licu mesta, u tom delu Kalemegdana. Zakon o prostornom planu Republike Srbije određuje Beogradsku tvrđavu kao prioritetno kulturno područje koje uživa poseban tretman. Ako je to tako, ko se usuđuje da radi mimo zakona ove zemlje? Da li je sve ovo uzurpacija, samovolja, arogancija, zloupotreba? Javnost i struka su ujedinjeni u apelu za sprečavanje izgradnje gondole. Tražimo referendum. Svaka mesna zajednica u Beogradu koja je pogođena urbanističkim nasiljem trebalo bi da ima referendum jer je, svakako, javna rasprava ključ opstanka demokratske civilizacije. Bez toga smo niko i ništa.

I danas, kao toliko puta u svojoj istoriji, Beograd je na meti rušitelja i onih koji ga devastiraju, ruže, čine kasabom, a ne modernom i prepoznatljivom prestonicom. Svete se Beogradu jer ih je već jednom sprečio u nameri da od devedesetih prošlog veka naprave našu trajnu sudbinu. Zato je borba koja nam predstoji čin mnogo veći od politike, ovo je instinkt za preživljavanje, za udah slobode, ovo je borba za simbole grada, borba za građane, borba za naše kulturno nasleđe, za buduće generacije. Ovo je bitka za Beograd. ¶

Na nemilost države

“Deci treba pomoći da se razvijaju, da se uključe u društvo, a ne da se trudiš da ih što više zakineš u samom početku i tako napraviš jednog invalida i socijalni slučaj od cele porodice.

Ja mislim da oni koji su sastavili ovaj zakon nisu ni videli bolesno dete, ni ne znaju šta to znači i koliko može da bude teško”, kaže za “Vreme” Stanislava Pavlović (na slici), majka petogodišnje Dajane koja se ne pomera i ne reaguje na okolinu

“Država kao da nam stalno govori – a sada se to potvrdilo i novim zakonom – ‘ko vas je terao da rađate dete sa posebnim potrebama?’, poručuje nam da takva deca nisu potrebna društvu. Nama, njihovim roditeljima, ona su centar sveta i uče nas šta je borba. Jer niko ne zna taj bol kada vam je dete u životnoj opasnosti i tu radost kada vam kažu ‘disao je samostalno sat vremena’”, govori Jelena Lazić, jedna od nekoliko hiljada roditelja koji su, zahvaljujući novom zakonu o finansijskoj podršci porodici sa decom, uskraćeni i za ono malo finansijske podrške koju su ranije dobijali.

O tom se Zakonu pisalo i govorilo. Resorno ministarstvo i predstavnici vlasti su ga hvalili jer u određenim segmentima povećava davanja za decu, ali ga istovremeno struka, a najpre roditelji koji su njime pogođeni, kritikuju zbog mnogobrojnih rešenja koja su ugrozila porodice. Između ostalog, recimo, Zakon postavlja gornju granicu – koliko majka na porodiljskom bolovanju sme da prima, ali zato ne postavlja onu donju, pa tako nekada naknada na porodiljskom bolovanju iznosi 800 dinara mesečno. Taman za jedno, ono najmanje pakovanje pampers pelena.

Jedno od tih spornih rešenja koje ne dobija, a moralo bi, dovoljnu pažnju javnosti jeste član 12 stav 7 koji kaže: “Pravo na naknadu zarade, odnosno naknadu plate za vreme odsustva sa rada radi posebne nege deteta ne može se ostvariti za dete za koje je ostvareno pravo na dodatak za pomoć i negu drugog lica.”

Drugim rečima, roditelji dece uzrasta do pet godina, sa retkim bolestima, posebnim i ozbiljnim psihofizičkim smetnjama, moraju da izaberu između naknade plate dok odsustvuju sa posla radi posebne nege deteta, što pripada njima, i dodatka za pomoć i negu drugog lica, što pripada detetu na osnovu bolesti. (Zakon o socijalnoj zaštiti kaže da pravo na dodatak za pomoć i negu drugog lica ima lice kome su zbog telesnog ili senzornog oštećenja, intelektualnih poteškoća ili promena u zdravstvenom stanju neophodne pomoć i nega drugog lice. Međutim, neko je odlučio da to jednostavno za decu ispod pet godina ne važi.)

Ako se roditelj vrati na posao, onda će ponovo dobijati pomenuti dodatak koji se kreće između 10.000 i 28.000 dinara. Za taj novac bi valjda trebalo da nađe obučenu dadilju, medicinsku sestru, koja će raditi na crno i čuvati teško bolesno dete. Kolika je to ušteda u budžetu? Koliku cenu plaćaju roditelji? Kakvo se sve klupko odmotava kada se postavi pitanje šta roditelj bolesnog deteta danas u Srbiji nema. Zašto je do ovog zakonskog rešenja došlo i može li se natrag?

NA KOME ŠTEDIMO?

Prema podacima za 2016, broj dece do 18 godina koja su imala pravo na dodatak (u vrednosti od 10.000 dinara) je 3093, a broj onih koji su imali pravo na uvećani dodatak (28.000 dinara) je 3702. Broj dece koja su u toj godini bila korisnici ovog dodatka, pri čemu je jedan od roditelja koristio i pravo na odsustvo, nepoznat je. Ali uzmimo, što nije slučaj, da su sve porodice imale ovakvu situaciju, i da je od 6795 teško bolesne dece jedna trećina u uzrastu ispod pet godina. Ukupna ušteda na godišnjem nivou u budžetu je, otprilike, nešto manja od 45 miliona dinara, što je oko 380.000 evra. A to je tačno deset puta manje od novca izdvojenog za izgradnju onih jarbola, što je osam puta manje od davanja za novogodišnju rasvetu za 2018, što je 39 puta manje od sume koja se pominje kada je reč o gondoli, što je, prema podacima koje je izneo “Insajder”, skoro 53 puta manje od osavremenjivanja voznog parka MUP-a...

Za roditelja bolesnog deteta, tih 10.000 ili 28.000 je veliki novac, a odredba novog zakona pokazatelj da ih država ne primećuje. Za tu državu, 380.000 evra je smešan novac. Ali teško da je ikome do smeha.

DAJANA IMA PET GODINA

Stanislava Pavlović ima 33 godine, udata je, ima dvoje dece i živi u Beogradu. Njen život se u jednom danu prevrnuo naopačke. Prva trudnoća je bila uredna, ali je Dajana, njena ćerka, na porođaju udahnula zelenu plodovu vodu. Ispostavilo se da ima oštećenje mozga i nedostatak bele mase. Do danas njena dijagnoza nije tačno utvrđena.

Hospitalizovana je kada je imala šest sati, narednih sedam meseci provela je na intenzivnoj nezi, na aparatu za disanje. Ugrađena joj je traheostoma i gastrostoma. Preko firme u kojoj Stanislava Pavlović radi, nabavili su aparat za mehaničku ventilaciju i tako je sa sedam meseci prvi put došla kući.

Dajana ima pet godina, ne drži glavu, ne sedi i ne pomera se, ne vidi i ne reaguje na okolinu. S vremenom je počela da diše samostalno, a aparat joj stavljaju kada ima jače epi-napade. Jede samo pasiranu hranu, a lekove joj daju na stomu.

"Naša dnevna soba je intenzivna nega. Imamo aparat za aspiraciju, aparat za disanje, pulsni okismetar, ambu balone, mnogo potrošnog medicinskog materijala... Svi aparati zahtevaju servisiranje, a bez svega ovoga ona ne može ni jedan jedini dan", objašnjava Stanislava. Sve pomenuto pada na teret roditelja. Novac od tuđe nege i pomoći im je značio da ne razmišljaju od čega će da kupe potrošni materijal za koji su mesečni troškovi oko 22.000 dinara, da mogu nekad da odu na privatni pregled jer je teško bolesno dete voditi po bolnicama, pogotovo kada je sezona gripa i virusa, nije preporučljivo... Tu su i terapije, vežbe, posebna ishrana, suplementi, posebno auto-sedište jer je velika, a ne drži glavu, i posebna ležaljka za kupanje...

Ukoliko se Stanislava vrati na posao, gde će za to vreme biti Dajana? Ona je dete kojem treba medicinska nega i terapeut. U Beogradu, a ni u ostatku Srbije, ne postoji mesto gde bi ona mogla da ostane tih osam sati dok su joj roditelji na poslu. Ne osam, već ni pola sata.

Kao dodatni problem, kada je reč o novom zakonu, pokazao se i način dolaženja do informacija. Naime, roditelji nisu znali da se procedura promenila, što je moglo da bude rešeno jednim pismom. Tih sedam hiljada pisama, koliko otprilike ima roditelja koji su u ovoj situaciji, predupredilo bi dosta nesporazuma.

"Kada je donošen novi zakon (u julu), ja sam i dalje bila na bolovanju. Po starom zakonu, zahtev je trebalo da se podnese tri do četiri nedelje pre isteka bolovanja. Ispostavlja se, međutim, da je sada procedura takva da to mora da se učini 45 dana ranije. Komisija je zasedala tek 2. oktobra, a meni je bolovanje isteklo 30. septembra. Dok sam se ja brinula šta će biti sa tim jednim danom pauze, ispostavilo se da imam prekid u stažu od dva meseca. Toliko im je trebalo da mi jave da treba da se odreknem tuđe nege i pomoći, koja je i dalje stizala, ukoliko hoću naknadu zarade. Mislila sam da se podrazumeva da, ukoliko sam otišla na komisiju koja odlučuje o bolovanju, to bolovanje i odabiram. Mi smo bili prvi koji smo došli da se odreknemo tuđe nege i pomoći, niko nije znao o čemu se radi, pa smo morali u centru za socijalni rad da ih ubeđujemo da to novi zakon traži, dok su nas oni gledali u čudu. A kako ta dva meseca nisam primala naknadu za bolovanje, onda su mi tu nulu uračunali u prosek (18 prethodnih meseci), pa su mi i platu smanjili za tri hiljade", objašnjava sagovornica "Vremena".

Stanislava ni u jednom trenutku ne pominje sebe, svoj umor i ono što kao porodica nose, već samo priča o Dajani i njenoj borbi. Nastavljamo razgovor o članu 12 stavu 7. "Deci treba pomoći da se razvijaju, da se uključe u društvo, a ne da se trudiš da ih što više zakineš u samom početku i tako napraviš jednog invalida i socijalni slučaj od cele porodice. Ja mislim da oni koji su sastavili ovaj zakon nisu ni videli bolesno dete, ni ne znaju šta to znači i koliko može da bude teško."

DIMITRIJE IMA DVE I PO GODINE

Jelena Lazić ima 27 godina, završila je Geografski fakultet, udata je, ima blizance od dve i po godine i živi u Kruševcu. Jedan od njih, Dimitrije, boluje od retkog genetskog poremećaja koji se zove CHARGE sindrom. Ne puzi, ne sedi, ne hoda, ima potpuni gubitak sluha, mora svakih nekoliko meseci da ide na operacije, ima parezu facijalis što znači da nema mimiku na jednoj strani lica. Hospitalizovan je nekoliko sati nakon rođenja. Nosi trahealnu kanilu jer nije mogao da se odvoji od aparata za disanje.

Dimitrijevi roditelji su sami kupili aparat za aspiraciju, a svaki dan su im potrebne gaze, kateteri i boca fiziološkog rastvora.

»

Čega sve nema?

Govoreći o tome šta je za njih važno da se promeni, sagovornice "Vremena" daju jasne smernice za one koji žele da ih čuju.

Stanislava Pavlović objašnjava: "Dajanu smo konačno doveli kući kada je imala sedam meseci. Nijedna sestra nikada nije svratila da nas obiđe, da nam pokaže šta da radimo. Bili smo mladi roditelji sa teško bolesnim detetom... Mi tada nismo znali ni kako da zamenimo gazice, ni kako da je okupamo, trebalo je da je skinemo sa aparata, okupamo, vratimo na aparat, a ona počinje da modri i crni... Ali uspeli smo, dan po dan, sada nam ništa od toga ne predstavlja problem. Ali bi nam značilo da nas je tada neko obišao. Takođe, bilo bi značajno kada bi nam fizijatar svraćao. Dajana je traheotomisana, svaka infekcija može da joj se spusti na pluća, teško ju je voditi po bolnicama. Konačno, bila bi velika razlika, kao što se to radi u razvijenijim zemljama, da medicinska sestra dođe nekoliko sati u toku dana, da to vreme budemo mirni, da možemo da nešto obavimo..."

Jelena Lazić govori o problemima koji imaju roditelji koji žive u provinciji: "Važno bi bilo da ima obučenijeg kadra po provinciji, više stručnjaka, defektologa i fizioterapeuta... Mene u Kruševcu niko nije naučio ni da dreniram dete na pravilan način. A on je, dok to nisam krenula da radim, imao infekcije na svake dve nedelje. I u Kuršumliji i u Surdulici ima ljudi sa posebnim potrebama, i šta oni mogu? Da svaki put idu u Niš ili u Beograd? U Kruševcu nema surdologa, ni državnog ni privatnog. U Kruševačkoj bolnici ne menjaju kanilu, pa svake treće nedelje mi moramo da idemo do Beograda, a samo za benzin i putarinu treba izdvojiti 6000 dinara."

Obe porodice preko Fondacije "Budi human" pokušavaju da skupe novac, kako bi njihova deca išla na intenzivne programe u vidu terapija i tretmana. Kada je reč o Dajani Pavlović, može se poslati SMS sa brojem 363 na 3030. Za Dimitrija Lazića, može se poslati SMS sa brojem 606 na 3030.

Kao i u slučaju Dajanine mame, došlo je do šuma u komunikaciji između Ministarstva i roditelja. Prvo je naknada za tuđu negu i pomoć za Dimitrija iznosila 10.000, iako je utvrđeni invaliditet deteta 100 odsto. Zatim, ni Jelena Lazić nije na vreme uporeĎivala zakone, te nije saznala da mora da se odrekne i tih 10.000 dinara, da bi dobila naknadu za odsustvo na radu. Kada je to shvatila i kada joj je rečeno da ako ne donese papir na kojem piše da je poništena tuđa nega i pomoć, da će morati da počne da radi, u centru za socijalni rad su joj odgovorili da ne mogu da prihvate odricanje od tuđe nege i pomoći jer bi time kršili prava deteta. Posle mnogobrojnih molbi, uspela je da ih ubedi i da počne da dobija platu, odnosno nadoknadu zarade za vreme bolovanja.

"Ovo nije populaciona, već depopulaciona politika države. Niko ne rađa dete da bi dobio 40.000 ili 100.000 dinara. Važno je da se stvari institucionalno reše, da nam država dâ ono što nam pripada jer mi te doprinose plaćamo, niko nam ništa ne poklanja. A prepreka i nebrige je na svakom koraku. Možemo da počnemo od ovoga: kada krenem u šetnju sa Dimitrijem, a uvek moram da nosimo i aparat koji ima osam kila, ja nemam kuda da idem kolicima. Jedva prelazimo džombe, idemo po putu umesto po trotoaru, jer je opet nešto raskopano ili se neko parkirao", kaže sagovornica "Vremena", a zatim nastavlja: "Odnos čitavog sistema i društva prema osobama sa posebnim potrebama je takav da oni samo vide posebnu potrebu i daju etiketu 'on je gluv', 'ona ne hoda', a ne shvataju da su ta deca i ti ljudi heroji jer to što su oni izdržali i što izdržavaju, retko ko može. Ne shvataju veličinu Dimitrijeve borbe."

PROTIVNO USTAVU, KONVENCIJAMA I POVELJI

NORBS – Nacionalna organizacija za retke bolesti Srbije, MODS – Mreža organizacija za decu Srbije, SUPS – Savez udruženja pacijenata Srbije i udruženje Hrabriša podneli su Ustavnom sudu inicijativu za ocenu ustavnosti člana 12. Podržala ih je i poverenica za zaštitu ravnopravnosti.

Kako za "Vreme" objašnjava Ivana Badnjarević, predsednica NORBS-a, podnosioci inicijative ukazuju na to "da je ovako formulisan stav 7 člana 12 Zakona u suprotnosti sa članovima 20, 21, 60, 66 i 69 Ustava RS. Ovaj član je u suprotnosti sa Ustavom RS, Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava, Konvencijom o pravima deteta, Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Evropskom socijalnom poveljom." Radi se o tome da ta odredba neosnovano dovodi u međusobnu zavisnost i isključivost dva prava koja postoje odvojeno i nezavisno jedno od drugog te je diskriminatorna i prema roditeljima i prema deci.

Inicijativa je predata Ustavnom sudu sredinom septembra prošle godine, koji je utvrdio da ima osnova da pokrene postupak, a rešenje za pokretanje postupka dostavio je Narodnoj skupštini krajem decembra sa rokom od 90 dana za davanje odgovora. Za sada, odgovora nema.

Ivana Badnjarević ističe da su nekoliko puta pokušali da u resornom Ministarstvu zakažu sastanak, ali to im nije pošlo za rukom, kao i da je NORBS u toku javne rasprave ukazivao na propuste pri definisanju odredbe, ali njihove sugestije nisu prihvaćene.

"Vreme" je više puta pokušavalo da dobije odgovor od nadležnog Ministarstva o tome kako oni objašnjavaju pomenutu odredbu i da li postoje naznake da će ona biti stavljena van pravne snage, međutim i šest dana nakon što su pitanja poslata, niko se nije oglasio. Na ponovljene telefonske pozive, ljubazne službenice su odgovorile da su pitanja prosleđena onome kome treba da na njih odgovori. Ostaje nada da ćutanje nije njihov konačan odgovor i da će Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja staviti van radne snage ovu odredbu i time pokazati da su u stanju da ipak isprave sopstvenu grešku, da je došlo do suludog nesporazuma, da su se sastavljači Zakona negde ozbiljno zbunili i da ipak neće nastaviti da uzimaju onima kojima je svakodnevica mnogo veća borba nego što to ogromna većina ljudi uopšte može i da zamisli. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

ZUJANJE

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

SVI NAŠI MITINZI

gosti:
VESNA PEŠIĆ
i DOBRICA VESELINOVIĆ

voditelj: FILIP ŠVARM

ČETVRTAK od 18h
na **www.vreme.com**,
na YouTube kanalu
Vremena
kao i na **TV Šabac, TV Sandžak,**
T1 Zaječar, Telemark Čačak,
TV Valjevo Plus, KATV Kraljevo,
TV Forum Prijepolje te na portalima
Južne vesti i **Užička nedelja**

Život ispod smetlišta

Koliko je u Srbiji važno da li živite u blizini sanitarne ili nesanitarne deponije? Ima li razlike ako je dom porodice Mirić iz Belanovice vazdušnom linijom od smetlišta udaljen 250 metara, kako oni tvrde, ili 800, kako kaže direktor komunalnog preduzeća iz Ljiga, ili 587, koliko je izmerio sajt Geosrbija

Put u pakao popločan je dobrim namerama. Miloš Mirić je početkom devedesetih, kad se vraćala nacionalizovana zemlja, dao svojih 16 ari mesnoj zajednici Belanovica da se tu napravi malo smetlište za njihovo selo. "Usmeni dogovor je bio da se to koristi 20 godina i da se posle zatrpa zemljom", kaže za "Vreme" njegov sin Milorad, koji sa suprugom Vericom već dve godine pokušava da objasni kako se smeće u ogromnim količinama preliva na privatnu imovinu Mirića i da sve zajedno predstavlja potencijalnu ekološku katastrofu. Pisali su svim, osim jedne, instancama vlasti, a odgovori koje su dobili smešteni su u rasponu od nenadležnosti za konkretan problem do uveravanja da je situacija pod kontrolom.

"Ako hoćete da slikate kamion kako istovara đubre, poranite", poručila je Verica Mirić reporterskoj ekipi "Vremena" i naglasila: "Oni jutrom, oko osam, dolaze u Belanovicu na istovar." Belanovica, selo u opštini Ljig, na sat i po vožnje od Beograda, poznato je i kao vikend naselje. Reporteri "Vremena" stižu u ponedeljak u pola osam i Verica dolazi po nas u lokalnu kafanu. Na pitanje koliko Belanovica ima stanovnika kaže da je na poslednjim izborima bio upisan 201 glasač. "Treba leti da dođete, tada je ovo sve puno", savetuje nas Verica.

STO TONA NEDELJNO

Zaista, izgled i infrastruktura odudaraju od činjenice da je mesto tako slabo naseljeno: ima dve-tri ulice, nekoliko javnih zgrada, više kafana od kojih neke, po svemu sudeći, rade samo u sezoni. Na našu želju da što pre odemo do deponije ne bismo li fotografisali istovaranje smeća, Verica kaže da ne žurimo jer će njoj jedna žena javiti kad bude videla da kamion prolazi kroz usputno selo na putu Ljig – Belanovica. Ipak, na naše insistiranje ubrzo odlazimo do smetlišta. Smešteno je u dubokoj jaruzi, okruženo mešovitom listopadnom i četinarskom šumom. Verica kaže da je prilaz sa asfaltnog puta proširen i to na uštrb parcela koje su i dalje u vlasništvu Mirića. Velike količine različitog otpada odgurane su do ivice jaruge kojoj se ne može prići. Svuda okolo vetar je razbacao lakše smeće, plastične flaše, kartone i papire, a drveće je nekoliko desetina metara u dubi-

U SRCU ŠUMADIJE: Milorad Mirić na deponiji
Foto: Marija Janković

nu šume "okićeno" plastičnim kesama. Nekoliko gavrana kruži iznad đubreta, a Verica objašnjava da tu dolazi mnogo pasa i mačaka, ali smo ih mi sad preplašili. "Ovo je naš put", pokazuje Verica na šumski put koji se nastavlja od glavnog dela deponije i dodaje: "Mi tuda idemo u drva, ali sad ne možemo, vidite kako je zakrčeno." Stiže bager, sklanjamo se u šipražje malo iznad smetlišta. Bager razgrće smeće, gura ga ka ivici. Verica objašnjava da je tako svakog dana, da bager pravi mesta za naredni istovar i da bi uskoro i đubretarski kamion trebalo da stigne. Bager odlazi, a stiže Veričin muž Milorad.

Problem sa prekomernim gomilanjem otpada na lokalnom smetlištu u Belanovici nastao je izgradnjom deonice autoputa Ljig – Preljina na Koridoru 11 kada je deponija Cvetanovci u blizini autoputa morala da bude zatvorena iz bezbednosnih razloga. To je bila deponija na koju se odlagao otpad iz cele opštine Ljig, od oko 12.000 stanovnika. "Ranije nije bilo mnogo smeća", objašnjava Milorad: "Belanovica je malo mesto. Bio je jedan kamion, veliki, na šest meseci. Šut što su meštani istresali nije smetao ništa. U aprilu 2017. počeli su da istovaraju smeće iz Ljiga. Tad je bio po neki kamion, a intenzivno su počeli polovinom 2018. svaki dan. Sto tona nedeljno."

Sa ovim se ne slaže direktor Javnog komunalnog preduzeća "Komunalac" iz Ljiga Gradimir Filipović: "Kada je zatvorena naša deponija, mi smo napravili dogovor u ministarstvu da vozimo smeće u Gornji Milanovac. I jesmo izvesno vreme. Pošto je izašao zakon da jedna opština ne može da ima dva komunalna preduzeća, spojen je 'Komunalac' iz Ljiga sa JKP 'Šumadija' iz Belanovice, koja je imala svoju deponiju. Onda smo počeli da koristimo tu deponiju i doveli smo je malo u red. Imam ja tu i slika. Sad radimo sanaciju zatvaranja deponije u Ljigu i zatvaranje deponije u Belanovici dok ne dođe Kalenić."

Kalenić je projekat regionalne deponije u koju je uključeno jedanaest gradova i opština Zapadne Srbije od Uba do Ljiga. Taj projekat traje veoma dugo i još uvek »

IMA PLAN: direktor JKP "Komunalac" iz Ljiga Gradimir Filipović:
Foto: Marija Janković

nema naznaka da će u skorije vreme biti završen. Do tada opština Ljig planira da koristi deponiju u Belanovici. "Treba za to vreme", kaže Filipović i savetuje: "A do tada moramo da se strpimo. I mi i oni."

Milorad Mirić smatra da nema vremena za čekanje: "Opasan je ovaj otpad što ima mnogo hemije, baterija, litijum, to su stvari nekontrolisane. To sve truje prirodu i sve nas. Pisali smo prvo opštinskoj inspekciji, oni nisu ništa preduzeli. Onda smo pisali republičkim organima, Ministarstvo za ekologiju je u novembru prošle godine reklo da nije nadležno za zagađenje životne sredine na nivou opštine. Takav smo zvaničan odgovor dobili na sastanku sa Trivanovom državnom sekretarkom kod Pantelića, na Novom Beogradu. Kad oni nisu nadležni, šta ja ima kome da se obratim."

JEDINO VUČIĆ VODI RAČUNA O SRBIJI

Kad je Milorad pisao opštinskoj inspekciji u Ljigu, dobio je odgovor da "inspektor za zaštitu životne sredine nije nadležan za kontrolu upravljanja komunalnim otpadom", a potpisala ga je upravo inspektorka za zaštitu životne sredine Gorica Sajić. Kada je posle pisao Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, vrlo brzo su mu javili da su njegovu predstavku uputili lokalnim vlastima "radi preduzimanja daljih mera iz njihove nadležnosti". Još brže je stigao odgovor i Miloradu i ministarstvu koji je opet potpisala Gorica Sajić, ovog puta kao načelnica odeljenja za inspekcijske poslove, u kojem objašnjava čitavu istoriju i sve uzroke zbog čega se otpad odlaže u Belanovicu. Ona napominje i da se Miloradov otac Miloš 29. 12. 1994. na javnoj raspravi saglasio da njegova parcela od 16 ari pređe u vlasništvo opštine i da se može koristiti za deponiju, kao i da je istim zapisnikom Milošu Miriću određena novčana nadoknada "za zemljište koje trpi uticaj odlaganja smeća na deponiju". Nema reči o tome da smeće odavno prelazi okvire parcele od 16 ari i valja se po privatnom imanju.

Dok čekamo na smetlištu u Belanovici da stigne kamion, Milorad pokazuje kolac za koji tvrdi da ga je geometar postavio i pokazuje da je sve iza njega privatna imovina na kojoj je naslagan otpad. Spušta nas u jarugu odakle čitav breg od smeća izgleda zastrašujuće. Kaže da je tu bio i jedan izvor, sad ne može da ga nađe. Samo četiri dana ranije, 28. marta, došla je delegacija iz opštinske uprave i predstavnik Instituta "Jaroslav Černi". "To što 'Jaroslav Černi' radi nema veze sa strukom", odlučno tvrdi Milorad: "To nije stručna analiza problema, to mogu da kažem i njima i njihovom direktoru i kome god. Ja sam kao mašinski inženjer gledao mnoge projekte. Ono što su oni nama prezentovali u mojoj kući nema veze sa projektom: niti ima protivpožarnu, niti ima ekološku zaštitu – nema ništa. Stavljaju jedan običan zid da bi proširili smetlište... Kad sam ih pitao gde im je projekat protivpožarne zaštite, oni me gledaju. Pitam: Kako ćete da zaštitite da voda sa đubreta ne odlazi u prirodu? Ko će da vam radi reviziju projekta? Oni ćute. Šta onda mi imamo da pričamo? Neka tu ima igranka da se od države uzmu pare. Mislim da ovi varaju državu. Da ti kažem, meni je žao i predsednika i predsednice vlade što imaju ljude koji su neiskreni prema njima. To je neiskrenost prema državi. Ja sam radio u državnoj ustanovi 40 godina, stekao uslov za penziju i nikad u životu nisam dozvolio da se tako radi. Znači, ti prvo napišeš da je to deponija, a nije deponija već divlje smetlište i to pola na državnoj, pola na privatnoj imovini, samo da bi od države uzeo pare. Pa, ne treba da uzmemo od države, treba da joj pomognemo. Tu sam se mnogo razočarao u ljude iz 'Jaroslava Černog' i naše opštinare. Njima je cilj da se uzmu pare od države, a nije važno za šta."

Kako se čekanje kamiona produžilo skoro celo prepodne, ekipa "Vremena" odlučuje da ode do Ljiga ne bi li uspela da razgovara sa nekim od zaposlenih u opštinskim službama. Posle desetak minuta vožnje zvoni telefon. Verica kaže da joj je prijateljica javila kako je kamion prošao i da je na putu za Belanovicu. Ponovo sa Mirićima dočekujemo kamion koji stiže sa vozačem i dva radnika i oni rutinski istresaju 15 tona smeća ne obazirući se mnogo na posmatrače. Ovog puta nema sukoba. Naime, letos je Verica dobila prekršajnu prijavu da je komunalnom kamionu preprečila put, a zatim da je psovala dvojicu radnika. Ona kaže da to nije istina, već da se ona uplašila njihove vožnje sredinom puta i da joj se zbog toga ugasio kombi. U utorak 9. aprila mora da se javi u Prekršajni sud u Valjevu u svojstvu okrivljene.

Na rastanku Milorad rezignirano kaže: "U rudniku sam proveo 40 godina i došao da živim ovde u đubretu. To je katastrofa mog života, ali to je lična katastrofa. Verovatno ćemo mi da se selimo kao porodica ako se ovo nastavi. Jer niko nije blesav da izabere život ispod smetlišta. Da provedeš ostatak života, da li će biti pet ili deset godina, u đubrištu. Najbolje je pisati pismo Vučiću. Da mu kažem da je on jedini čovek koji vodi računa o Srbiji. Jedini on može da reši, drugi ne može niko. Svi drugi su džaba. Vučić bi pomogao, ali on ne zna šta mu ovi rade ovde. Ja tako mislim." ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

DRAGAN ILIĆ

Bojanina vremenska mašina

Foto: Dalibor Danilović

Možda ćemo uz pomoć riznice RTS-a koja se čuva u "Trezoru" shvatiti ko smo i zašto smo ovakvi danas. Taj sizifovski posao borbe protiv zaborava predano radi Bojana Andrić

Za moju generaciju televizija je mnogo više od medija masovnih komunikacija. Ako ste rođeni u drugoj polovini šezdesetih godina, vaš saznajni okvir, vaše kolektivno pamćenje i medijska pismenost došli su sa malih ekrana.

Ovih dana, imao sam priliku i čast da pogledam prezentacije najboljih master radova studenata psihologije na dodeli nagrade Fonda "Katarina Marić". Jedan od radova bavio se ispitivanjem nostalgije, lične ili istorijske. Sadržaji koje je mladi kolega prikazivao ispitanicima bili su, po pravilu, slike i muzika koje pamtimo sa malih ekrana. To samo pokazuje da TV emisije i TV lica postaju deo naše lične istorije, nešto što kod nas budi fiziološku reakciju koju je moguće i naučno (poligrafski) izmeriti.

Takav udar lične istorije doživeo sam kada sam na RTS-u protekle nedelje, potpuno nepripremljen, u "Trezoru" odgledao jednu od epizoda kultnog putopisnog serijala "Karavan". Ovaj crno-beli biser Milana Kovačevića uvek je poslastica jer me poput vremenske mašine, u deliću sekunde, vrati u vreme kada je školski program bio važniji od lektire. Biologiju si učio u "Opstanku" ili uz pomoć Dejvida Belamija, istorijom su se bavile brojne emisije – od antike (Vladeta Janković), preko srednjovekovne istorije (sa dramatičnom muzikom u špici), a geografija je bila zakucana u – "Karavan"!

Moj šok je, međutim, bio neuporedivo jači kada sam shvatio da gledam epizodu koja je polovinom šezdesetih godina snimana na lokacijama planine Grmeč, u selu Dabar iznad Sanskog Mosta, odakle je moj otac i gde sam kao klinac provodio leta kod bake. Hipnotisan, gledao sam slike predela i ljudi, taj krajiški duh Ćopićevih zemljaka, koje sam još tada dobro upoznao. Kao da je neko preda mnom otvorio nekakav zaboravljeni album prepun crno-belih fotografija na kojima su žene sa podvezačama na glavama, brkati starci i kršni, pomalo sirovi momci nalik Nikoletini Bursaću. O njima je Milan Kovačević napravio priču sa mnogo ljubavi (nije ni čudno jer je i sam iz Kotor Varoši), potrudivši se da prikaže lepotu reke Dabar, pećinu iz koje izvire, lepotu brda i dolova, kao i slavne i strašne istorije koja je tutnjala Grmečom tokom ratnih godina.

Ispred crkve je snimljen "zbor". Deceniju kasnije, 1976. snimljen je i film *Doktor Mladen*. Verovali ili ne, zahvaljujući ovom filmu i epizodi "Karavana", obnovljena je crkva koja je spaljena devedesetih. Baš u duhu vremena obnove i izgradnje, Milan Kovačević je prikazao razvoj drvne industrije, a prikazao je i čuvenu "grmečku koridu" na Međeđem brdu. Dragi Milan pokušao je da prikaže lepšu stranu ove gungule, koja prati "bodnju bakova", pa nije snimao šatore i ekipu sa mlakim pivom, ali sam video one sređene snaše u cipelicama, mini suknjicama, sa tašnicom u rukama i verenikom u uniformi kako ih drži oko struka. Buđenje seksualnih sloboda...

Video sam i đeda Laziju Danića sa brčinama i pramenovima čupave kose koja je virila ispod mangupskog šešira. On je bio četvorostruki šampion koride, imao je bika Peronju, pamtim ga i danas. E, taj Lazija je godinama svraćao kod moje babe na kavu, muvao je, samo baba, ratna udovica, nije htela da se preuda. Al', imponovalo joj je, posle smo je godinama zezali kako je fatalna za Laziju. Navodno je otkinuo kad ju je video kako jaše svoju kobilu Ružu. Baba bila mangup, ko Indijanka, moja draga baba Mara.

Šta da vam kažem – puklo me, onako iznenada, bez pripreme. I taj Grmeč i pokojni deda partizan Dragan, heroj sa Neretve, i baba i Peronja i ta planina koja je za četiri godine rata samo 12 dana bila okupirana. Takvi su vam ti grmečki "vrovci", možete im se smejeti, ali morate ih voleti. Srce veliko ko Grmeč!

Ali čemu ceo ovaj pismeni sastav, pitaćete. Svako od nas ima slike i filmove koje pamti ceo život. Imamo ih, ali neko se decenijama trudi da ih pronađe, sačuva, da im da novi smisao i da nas podseti gde smo i kako živeli. Možda ćemo uz pomoć tog blaga, te riznice RTS-a koja se čuva u "Trezoru" shvatiti ko smo i zašto smo ovakvi danas. Taj sizifovski posao borbe protiv zaborava predano radi Bojana Andrić, autorka i urednica "Trezora".

Ona je na nedavno završenom 66. Martovskom festivalu dobila nagradu za životno delo. Na pomen ovakvih nagrada uvek se malo žacnem, ali mi je laknulo kada je Bojana izjavila da ona svoje delo još nije završila. Ponekad su ovakve nagrade uvijen način da ti poruče da je dosta, ali draga Bojana, za tebe i tvoje saradnice i saradnike ima još mnogo posla. Još niste ni načeli televizijsku arhivu devedesetih godina, ala će tek tada da pršti od emocija...

Dakle, dragi moji manijaci, vremenska mašina već postoji, naša prošlost, koju nam često prepričavaju snimljena je TV kamerama. Važno je samo da vremenskom mašinom upravlja neko ko će profesionalno i etički ispravno na svetlo dana pred gledaoce izvući bogatstva "Trezora", bez namere da tim materijalom manipuliše ili na bilo koji način trguje. Za mene, to je uvek bila i biće Bojana Andrić. Zato čestitam. Nije gotovo! ¶

Presude za smeh ili ozbiljnu brigu

Penzionisanom novinaru Miroslavu Jovanoviću preti oduzimanje kuće ili dve trećine penzije narednih pet do sedam godina zbog naplate duga od oko 1.500.000 dinara njegovom bivšem preduzeću koje je u stečaju. Kako i zašto je Jovanović došao u situaciju da bude osuđen po tužbi medija u kom je nekada bio glavni i odgovorni urednik, objašnjeno je u tekstu redakcije nedeljnika "Kragujevačke" koji "Vreme" prenosi u celosti

S razlogom je Visoki savet sudstva 2014. odlučio da se svi sporovi vezani za medije i novinare vode isključivo u Višem sudu u Beogradu. Dva su osnovna razloga bila da se ostalim sudovima po Srbiji oduzme ova nadležnost. Prvi je što je sudska praksa bila veoma neujednačena, pa su za ista "dela" dosuđivane drastično različite kazne, posebno one novčane, uglavnom za povredu časti i ugleda.

Drugi razlog je što su se sudije u provinciji očajno loše snalazile u materiji vezanoj za sudske procese iz domena informisanja, prava slobode izražavanja itd, što zbog nedovoljnog iskustva u ovoj materiji, što iz neznanja i, što je još gore, često neobjektivnog, pristrasnog ili rada sa elementima korupcije, po pravilu na štetu medija i medijskih radnika.

Pokojna "Svetlost" bila je među najčešće tuženim novinama u Srbiji, sve od devedesetih prošlog veka pa do privatizacije 2007. godine. Na sreću, u mnogim sudskim procesima ove novine, koje su važile za jedne od najprofesionalnijih u zemlji, iz mnogih sporova su se "izvukle" bez presuda, zahvaljujući kompetentnom advokatu Draganu Duci Lazareviću, ali i "istreniranosti" novinara i urednika da se uspešno brane.

Nažalost, u tri slučaja nije bilo spasa, jer je "bilo suđeno" da "Svetlost" bude osuđena, a to su presude zbog kojih su kragujevački sudovi presudili da glavni urednik Miroslav Jovanović sada mora da nadoknađuje štetu za tekstove objavljene još pre petnaest godina.

Kako pomoći

Novčani prilozi za pomoć Miroslavu Jovanoviću mogu se uplatiti na račun: *Komercijalna banka 205-265720-74,* **primalac:** *UG Res publika, Kragujevac,* **svrha uplate:** *donacija za Miroslava Jovanovića.* **Uplatioci iz inostranstva mogu pomoći preko platforme GoFundMe, na linku** *https://www.gofundme.com/solidarno-za-novinara-miroslava-jovanovica*

Prvi od tih "spornih" tekstova, objavljen 2. septembra 2004, pod naslovom "Al' se ovde dobro kralo", bavio se malverzacijama u kragujevačkoj Pošti koje su otkrili zvanični državni organi. Uz tekst je objavljena fotografija tadašnjeg pomoćnika direktora Pošte (ujedno i partijskog funkcionera SPS-a) i to je bio predmet privatne tužbe protiv urednika, novinara – autora teksta i "Svetlosti" kao izdavača novina.

Suština ove tužbe bila je tvrdnja dotičnog rukovodioca da je njegova fotografija objavljena bez njegove dozvole, odnosno saglasnosti. Uzaludne su bile tvrdnje optuženih da za objavljivanje fotografija lica koja obavljaju javne funkcije, a ovaj je bio upravo to – pomoćnik direktora jednog javnog, državnog preduzeća, takva saglasnost po Zakonu o javnom informisanju nije potrebna.

Drugo, dokazano je da fotografija nije iz privatnog života tužioca, jer je napravljena na javnom skupu, niti je u bilo kom pogledu kompromitujuća, uvredljiva i slično. Prosto, bila je to slika nalik na onu za ličnu kartu, ali sud je doneo osuđujuću presudu, uz obavezu da se tužiocu isplati 290.000 dinara.

Drugi tekst, objavljen 2. novembra 2004, za koji je "Svetlost" dobila drakonsku kaznu od čak milion i 578 hiljada dinara, napisan je povodom kriminalnih radnji dvoje starijih maloletnika, srednjoškolaca. Naime, saznanje iz policijskih izvora da su jedan mladić i jedna devojka napravili svoj pornografski film, koji su potom umnožili i prodavali ga svojim vršnjacima, bio je jak razlog za bavljenje ovom temom.

"Svetlost" je opisala kako su klinci sve to radili, ali ni na koji način ne otkrivajući identitet maloletnika, čak ni kroz inicijale imena i prezimena. Međutim, u tu priču uključio se jedan "vešti" stari beogradski advokat, njegove "veštine" bile su širokog dijapazona, kao branilac maloletnih filmskih aktera.

Fotografije koje su uz tekst objavljene ni u najmanjem detalju nisu otkrivale njihov identitet, ali devojka "glumica" pred sudom je izjavila da "prepoznaje sebe po ćebetu" na kome se odvijala "filmska radnja". Svejedno što je takvo "prepoznavanje" neuverljivo, a što je još važnije – čitaoci na fotografijama nikako nisu mogli da identifikuju likove, sud je doneo presudu uz dosuđenu naknadu nematerijalne šte-

Foto: M. Milenković

Treću tužbu podnela je sudija tadašnjeg Okružnog suda – kao privatna tužilja, a spor je vodila njena koleginica iz istog suda i iz istog sudskog veća

te koja je prevazilazila sve zakonom određene limite. Treću tužbu, za tekst objavljen 13. septembra 2007, po kojoj su novine "pukle" za skoro 380 hiljada dinara, podnela je sudija tadašnjeg Okružnog suda – kao privatna tužilja, a spor je vodila njena koleginica iz istog suda i iz istog sudskog veća. U ovom slučaju bilo je sporno objavljivanje jednog pisma čitaoca, potpisanog punim imenom i prezimenom i adresom stanovanja, u kome je izrazio nezadovoljstvo ishodom suđenja u kome je on bio neposredni akter.

Ukratko, čovek je izgubio pravo na nasledstvo očevine, jer je, prema njegovoj tvrdnji, njegov otac u alkoholisanom, neuračunljivom stanju, petnaest dana pred smrt, na nagovor bliskog rođaka, potpisao ugovor o doživotnom izdržavanju. Sin je za to saznao tek posle očeve smrti i tužio je rođaka prevaranta, a jedna od nekoliko sudija koji su se izmenjali u višegodišnjem procesu, našla se povređenom, jer se autor pisma požalio da mu nije prihvatila ključnog svedoka i da mu je "zapretila da će zbog tog zahteva otići u zatvor".

Na kraju, autor pisma je kao svedok potvrdio da ga je on napisao, da je objavljeno autentično, bez ikakvih intervencija urednika rubrike, ali sve to nije pomoglo, pa su urednik i izdavač novina proglašeni krivim.

Kada bi, samo hipotetički, neki profesionalni "revizor" danas pročešljao sve tri navedene tužbe, načine na koji su sudski procesi vođeni i kakve su presude donete, ne samo da bi na sve stavio velike putače, već bi se, verovatno, i slatko nasmejao ili – ozbiljno zabrinuo. ¶

IZVOR: "KRAGUJEVAČKE"

Delta svečano otvorila još jedan šoping mol

Delta Planet i u Varni

U četvrtak 28. marta uz zvuke duvačkog orkestra svečano je otvoren šoping-mol Delta Planet u Varni, drugi najveći centar ovog tipa u Bugarskoj. Otvaranju su prisustvovali i prisutnima se obratili Stojan Pasev, predsednik okruga Varne, Ivan Portnih, gradonačelnik Varne, Zorana Burlić, generalni direktor kompanije Delta Real Estate, i Petar Dudolenski, suosnivač kompanije AP Investment.

Svečanosti su prisustvovali i visoki zvaničnici Bugarske, grada Varne, predstavnici medija, ambasada, privrede iz Bugarske i Srbije. "Delta ne dolazi prvi put u Bugarsku, pre više od 10 godina investirala je u maloprodajni lanac Pikadili. Sada, sa otvaranjem šoping-mola Delta Planet, mi imamo potvrdu da je Bugarska otvorena za investicije i da su kompanije iz Srbije dobrodošle u vašu zemlju", izjavila je Zorana Burlić, direktor kompanije Delta Real Estate.

Bogat program organizovan je za sve posetioce. Atraktivan *flash mob* sa 100 učesnika, nastup različitih bendova i poznatih jutjubera samo su neke od atrakcija u kojima su posetioci uživali.

Ova investicija Delta Real Estatea i partnerske kompanije AP Investment vredna je 120 miliona evra i prostire se na 110.000 m2, od čega je 40.000 m2 za izdavanje. Ovaj šoping-mol bazira se na novom *retailtainment* konceptu koji kombinuje šoping iskustvo i zabavu. Tako se u ovom objektu nalaze velike interaktivne zone za zabavu na čak 4000 m2. Po prvi put brendovi Pinko, Desigual, Ralph Lauren, Marco Polo, Cropp, Sinsay, Mango, Sport Depot, Sport Vision, Billa, Cinema City i mnogi drugi dolaze u Varnu. Internacionalni brendovi Reserved i Mohito otvoriće svoj najnoviji koncept većih radnji upravo u ovom šoping-molu.

Delta Planet šoping-mol nalazi se u Bulevaru Slivnica 185, ima četiri nivoa, od kojih su dva sprata na nivou zemlje zbog prirodnog nagiba terena. Ima dodatna tri podzemna sprata za parking sa 1300 parking mesta.

Delta Holding je pre samo nedelju dana otvorio Delta Planet u Banjaluci, prvi šoping-mol u tom gradu.

VREME JEFTINOG ŽIVOTA

Dan po ulasku britanskih padobranaca u Prištinu, Veselin Jovović, pripadnik rezervnog sastava MUP Srbije, dignutih ruku je nešto gestikulirao Britancima – jakna mu se raskopčala, oni su videli pištolj i istog trenutka ga izrešetali. Deset dana kasnije – u zgradi Ekonomskog fakulteta izmasakriran profesor Milenko Leković, portir i još jedna osoba; oni su te noći bili dežurni, kao "čuvali zgradu" od upada Albanaca. Tri meseca ranije u prvoj noći bombardovanja iz svog stana su silom odvedeni poznati prištinski advokat Bajram Keljmendi i njegova dva sina. Tela su im nađena ujutro na izlazu iz Prištine, na parkingu auto-škole

"Përshëndetje nga Prishtina", pisalo je na razglednici dobijenoj sredinom 1981. iz tog grada i to mi je bio prvi susret sa albanskim jezikom. U drugoj polovini juna 1999, sa zavidnim stažom od 15 meseci izveštavanja sa Kosova i priličnim poznavanjem albanskog jezika, taj "Pozdrav iz Prištine" bio mi je stalno u glavi dok sam posmatrao šta se sve dešava nakon odlaska srpske vojske i policije, dolaska mirovnih snaga i povratka i terora Oslobodilačke vojske Kosova. Nešto kao u filmu "Godina opasnog življenja" – pokušaj da se izveštava, ali još više od toga da se sačuva glava na ramenu.

Nakon što je u noći 11/12. juna 1999. godine 200 ruskih padobranaca zauzelo aerodrom Slatina (tokom prepodneva stiglo je i po 800 britanskih padobranca i irskih pešadinaca), Priština je još izgledala kao normalan grad. Sve je funkcionisalo, prodavnice i kafane su radile. Takođe, srpska vlast je normalno funkcionisala, a formiran je sa sedištem u zgradi "Elektrokosmeta" i državni Komitet za saradnju sa misijom UN; na čelu ovog tela bio je "julovac" Nebojša Vujović. U hotelu "Grand" bilo je dosta domaćih i stranih novinara, pristiglih u konvoju koji je dan ranije organizovala Vojska Jugoslavije kako bi pratili povlačenje jedinica. Među njima bilo je i obaveštajaca, "starih znanaca" iz prethodnih ratova u bivšoj Jugoslaviji. Kada je splasnulo početno oduševljenje Srba zbog dolaska Rusa i verovanje da će ih Kfor zaštititi, jedan od njih mi je veče pre nego što će se u "Grandu" otvoreno pojaviti uniformisani pripadnici OVK (oni u civilu su dolazili prethodnih dana, kao izvidnica), poslao mejl: "Ovo ništa ne valja".

Na pitanje šta ne valja, odgovorio je "ništa" i najavio kako odlazi iste večeri za Beograd, što preporučuje i meni. Koliko je bio u pravu pokazali su naredni dani.

NESHVATLJIVA KOLIČINA BESMISLA

Dan po ulasku britanskih padobranaca, 13. juna, nedaleko od centra Prištine prisustvovao sam prvom ubistvu posle zvaničnog okončanja rata. Veselin Jovović iz Crne Gore, pripadnik rezervnog sastava MUP Srbije, dignutih ruku je nešto gestikulirao Britancima – u tome mu se jakna raskopčala, oni su videli pištolj za pojasom i istog trenutka ga izrešetali. Ubistva i mrtvi na ratištu ne pogađaju toliko čoveka, kao kad se vide leševi u gradu....

Deset dana kasnije, stravičan prizor u zgradi Ekonomskog fakulteta – izmasakriran profesor Milenko Leković, portir i još jedna osoba; oni su te noći bili dežurni, kao "čuvali zgradu" od upada Albanaca. Radi se uviđaj – u međuvremenu sam dobio i pres legitimaciju Kfora – i tako imam pristup mestu zločina. Sećanja odmah asociraju na događaj od tri meseca ranije, kada su u prvoj noći bombardovanja iz svog stana silom odvedeni poznati prištinski advokat Bajram Keljmendi i njegova dva sina. Tela su im nađena ujutro na izlazu iz Prištine, na parkingu auto-škole. Dolazim tamo, javili mi policajci, drugi policajci me teraju i prete, dok se svađam s njima, gledam leševe ljudi koji nikom ništa nisu skrivili. Kasnije se saznalo da su ih odvele lokalne paraformacije, ljudi koji su se šepurili po centru Prištine sa "heklerima", ratišta, naravno, nisu ni videli.

Koliko je teško biti novinar državne agencije, ratni izveštač, najbolje ilustruju ti slučajevi. Uredno javljene vesti o ubistvu Keljmendija i sinova u martu, kao i kasnije o svim ubistvima Srba po Prištini u junu, Tanjug nije objavio. U stvari, jeste o ubistvu Jovovića, ali posle toga je tadašnji direktor jednostavno naredio dežurnim

Fotografije: Draško Gagović

KRAJ RATA: Srbi sa Kosova na putu u izbeglištvo

urednicima – a to je bio i zaključak takozvanog kolegijuma – da se moje vesti ne smeju objavljivati dok ih on ne pogleda i odobri. Razlog jednostavan – državna politika je bila takva da se prikaže kako je Srbija pobedila i kako se na Kosovu ništa ne dešava. Pogotovo se nisu smele puštati vesti o ubistvima, otmicama i masovnom iseljavanju Srba.

O količini besmisla kojim je sve to odisalo govori činjenica da se 18. juna, kad su već počela ubistva, otimačine, provale i izbacivanje Srba iz stanova, u Prištini održala Rektorska konferencija Srbije, a prethodno je odlukom Vlade Srbije povećan broj mesta za nove studente na Univerzitetu u Prištini. Još veći apsurd je da je rektor Radenko Krulj sa te konferencije pozvao maturante iz cele zemlje da se "u predstojećem upisnom roku upisuju na prištinske fakultete", kao i da će, pored besplatnih studija, dobiti i stipendije države.

U isto vreme, "ispod žita" je doneta odluka Ministarstva prosvete da se u srednje škole u centralnoj Srbiji ne upisuju izbegli sa Kosova. Godinu dana ranije, kada je tadašnja ministarka Jorgovanka Tabaković, funkcioner Srpske radikalne stranke, svoju decu ispisala iz prištinske i upisala u školu u Novom Sadu, to nije predstavljalo problem.

Pored praćenja tih apsurdnih aktivnosti državnih organa, a to posebno uključuje birokratsko-diplomatske note Vujovića Kforu u kojima se protestuje zbog ubistava i progona ili izjava tipa "naši državni organi u svakodnevnim kontaktima sa predstavnicima Kfora čine sve da se potpisani sporazum dosledno sprovodi i da se srpskom narodu na Kosmetu garantuje bezbednost", deo posla bile su i aktivnosti i konferencija za novinare predstavnika mirovnih snaga – one su tek bile brdo fraza.

Tako komandant Majk Džekson izgovara kako mirovne snage UN "garantuju bezbednost svim stanovnicima Kosova": "Kfor će brzo razoružati pripadnike OVK. Srbima i Crnogorcima garantujem bezbednost i pozivam ih da ostanu na Kosovu. Na Kosovu će pod oružjem moći da budu samo snage Kfora i niko drugi, jer se jedino tako može ostvariti bolja budućnost Kosova".

Svoj "doprinos" dao je 17. juna i tadašnji portparol Socijalističke partije Srbije Ivica Dačić antologijskom izjavom: "Rezolucija mirovnog plana ima za cilj stabilizaciju prilika na Kosmetu, u skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti UN. Međunarodne snage pod okriljem UN postepeno preuzimaju bezbednosne funkcije na Kosovu i Metohiji, a njihovi zadaci su da brinu o bezbednosti svih građana, da zaštite sve, bez obzira na nacionalnu pripadnost i da čuvaju mir. Političko rešenje koje je usvojeno raspršilo je san o nezavisnom Kosovu i otcepljenju od Srbije i Jugoslavije, garantujući autonomiju Kosovu i Metohiji i teritorijalni integritet i suverenitet naše zemlje". Razumljivo, zar ne?

Istoga dana, na Brezovici, tada predsednik Privremenog izvršnog veća Kosova Zoran Baki Anđelković, u razgovoru sa tamošnjim Srbima, izgovara čuvenu rečenicu: "Ma, jebe mi se za SPS, vi ste mi najvažniji!".

Baki je tad, u polemici sa ljudima izbeglim iz Prizrena i tražeći još "nekoliko dana strpljenja i zajedničke borbe", progovorio i o kadrovima SPS koji su bili na čelu te opštine (Ljubiša Stevanović zvani Čanče). "Uveravam vas da oni koji su vas iz Prizrena poveli i oni koji su pobegli od vas, da su to izdajice. Molim vas, iskreno vas molim, organizujmo se, izdržimo nekoliko narednih dana". I na njihovu prozivku šta radi SPS, on je izgovorio legendarnu rečenicu. Što je najgore po njega, sve to je snimala njegova Televizija S i taj snimak je nepun mesec kasnije dospeo u javnost.

POSLEDNJI OBILAZAK KOSOVA

Potpisnik ovog teksta se na Brezovici našao potpuno slučajno jer je pred zgradom Pokrajinskog izvršnog veća sreo policijskog generala Obrada Stevanovića. Začudio sam se otkud on tu i posle nekoliko rečenica, kad je rekao da ide u obilazak Kosova, zatražio je da idem s njim. Auto BMW, četvorocifrenih prištinskih registracija koje počinju sa 01, znak je da se radi o državnom vozilu. Unutra vozač, poručnik, on i ja. Prva tačka Uroševac, tamo u sportskoj hali izbegli Srbi, čuva ih Kfor, situacija više nego mučna, viđena već tokom egzodusa iz Zapadne Slavonije, Krajine, Sarajeva posle Dejtonskog sporazuma... Očajni ljudi, Stevanović ne zna šta da im kaže, muka obostrana.

Na Brezovici sustižemo Bakija, koji je sa generalom Džonatanom Bejlijem, zamenikom komandanta Kfora.

Posle Štrpca, ide se u Prizren, Orahovac, Hoču, Đakovicu, Peć i usput se dešavaju nadrealne scene – pripadnici OVK, instalirani na punktovima na kojima su ranije bili pripadnici MUP Srbije, u stavu mirno pozdravljaju generala srpske policije. Videći auto četvorocifrene registracije PR koji se slobodno kreće, verovatno su mislili da su to neki njihovi komandanti. Srećа pa je BMW luksuzan auto i ima mogućnost podizanja zavesa na zadnjim prozorima. Navuci zavesu sa svoje strane, upozorio me je ranije Stevanović, koji je i sam seo na zadnje sedište, da ga ne prepoznaju. Hrabrost i ludost u isto vreme, ali je upalilo. Čitav dan bez jela, to nikom nije smetalo, adrenalin je bio prevelik. U Orahovcu Srbi, sabijeni u jednoj ulici, čije prilaze čuvaju nemački vojnici Kfora, nude sjajnu lozovu rakiju – to je sve što smo konzumirali toga dana.

Nakon obilaska Kosova, sve je postalo očigledno – Srbi se sele, teror je sve veći i svi će otići. Ćutim u BMW-u u povratku, ćutim i kasno uveče kod Anđelkovića u kancelariji, dok on priča s nekim i žestoko se raspravlja, iznoseći mu činjenice sa terena. U jednom trenutku viče u slušalicu: "Evo ti ovde Davora Lukača iz Tanjuga, pitaj njega ako meni ne veruješ!" Veza s druge strane se prekinula, a na upit s kim je pričao, Baki mi iznervirano odgovara: "Sa Milanom Milutinovićem".

Povratak u "Grand", tamo susret sa pripadnicima OVK u uniformi. Tokom te noći i ujutro, svim zaposlenim Srbima i nealbancima naređeno je da napuste hotel i više se ne pojavljuju. Isto se, naravno, odnosilo i na goste. Te večeri srećom i kolegu

novinara Albanca, vratio se kući – drugarski mi savetuje da se sklonim i ne rizikujem glavu. Kako je objasnio, sad stižu "seljaci iz Drenice", koji će krenuti u pohod na srpske stanove i kuće i neće imati milosti. Albanci, predratni stanovnici Prištine, vratili su se odmah po ulasku Kfora i ušli u svoje domove, a potom su došli, u drugom i trećem talasu, oni "prvoborci" iz raznih delova Kosova, koji su smatrali da treba da naplate svoju borbu. Isti slučaj kao i sa "Olujom", gde je najviše civilnih žrtava bilo posle završetka borbi, kad je došlo na red "ekonomsko čišćenje".

Naravno, pametan i dobronameran savet se odmah posluša i sledi sklanjanje u sigurno bazu, stan koji je ranije iznajmljivan. I onda svoj 33. rođendan dočekujem u ilegali.

"A KOLIKO TRAŽE"

Da zlo nikad ne dolazi u samo jednom obliku, potrudili su se šefovi iz Tanjuga, koji su, poneti državnom propagandom u čijem su kreiranju sami učestvovali, odlučili da mi pošalju pojačanje iz Beograda – koleginicu i kolegu. Dopisništvo se raspalo (ja nisam bio formalno njihov deo, niti šef), ljudi više ne mogu putovati na posao, potpuno je rasulo, a oni – kao da se ništa ne dešava – šalju još dvoje ljudi. Pokušavam da ih vratim, objašnjavam da nema srpskih novinara, da je kretanje praktično nemoguće, ali šefovi ne dozvoljavaju. Umesto jedne potencijalne žrtve, sada su tri.

Mlada koleginica, koja je već bila na Kosovu kao "ispomoć" pola godine ranije, podseća me, dok psujem šefove, na anegdotu sa jednim od njih, inače nekad ekonomskim novinarem. On je usred onog pakla u leto 1998, kada je OVK presekla većinu puteva i kada se pucalo na sve strane, kao šef dopisničke rubrike tražio od dopisnika iz Prištine da pišu o žetvi i o oživljavanju proizvodnje. Uglavnom, negde početkom 1999. OVK je otela pet Srba iz sela Nevoljane kod Vučitrna, na obroncima planine Ćićavice. Otišao sam rano ujutro sa policijom tamo, da vidim šta se dešava (tu su nas i "poklopile" minobacačke granate), a šef dopisničke, koji je u međuvremenu napredovao do šefa cele redakcije, pitao je drugu koleginicu gde sam. Na njen odgovor da sam otišao u neko tamo selo bogu iza nogu jer su kidnapovali Srbe, on, stariji čovek koji je već tad imao uslove za penziju, prostodušno je zapitao: "A zašto su ih oteli?" Koleginica je uzvratila: "Zbog otkupa, Taso, zbog otkupa, bogati smo kao u Švajcarskoj" i dobila neverovatno kontrapitanje, potpuno ozbiljnim tonom, koje je svima posle godinama nagonilo suze na oči od smeha: "A koliko traže?".

BLISKI SUSRETI NAORUŽANE VRSTE

Dani u Prištini koji su usledili, uz ograničeno kretanje do zgrade Privremenog izvršnog veća pod nadzorom Kfora, svodili su se na uzimanje podataka o ubijenim i kidnapovanim Srbima u Prištini i drugim gradovima ili o broju onih koji su imali sreću pa su "samo" nasilno izbačeni iz stanova. Šaljemo vesti iako znamo da neće biti objavljene. A spisak sve duži. Prisustvujem na ulici otmici jednog i ranjavanju još jednog Srbina, baš ispred zgrade Elektrokosmeta, gde je bio smešten Komitet za saradnju sa Misijom UN. Kfor praktično ne reaguje, kao što nije uslišio ni molbe srpskih vlasti da u blokove perifernih, a velikih stambenih naselja koja su bila na najvećoj meti onih "dreničkih prvoboraca" (Ulpijana, Sunčani breg, Univerzitetsko naselje, Taslidže, Mikro naselje) postavi svoje straže – ako ne u svaki ulaz, onda barem između zgrada. A "dreničani" su baš tu upadali, bio im lak plen.

Potom je usledilo zauzimanje državnih institucija, jedne po jedne, a prodavnice su već ranije bile demolirane i opljačkane.

Nastaju i problemi sa hranom, zalihe konzervi i suvih obroka, dvopeka, koje sam ranije nabavio zahvaljujući iskustvu iz ranijih ratova, polako se smanjuju. Sad ih koristi troje, a uskoro i četvoro, jer stiže i gazdarica stana – njoj su upali u ćerkin stan koji je čuvala. Ući u prodavnice koje su zauzeli Albanci već je postao rizik, čak i ako čovek govori engleski i oko vrata nosi propusnicu Kfora – ako te neko prepozna da si Srbin, tad je gotovo. Uz to, nestaje i vode i to potpuno. Priština je, inače, grad koji nema reku i problema sa snabdevanjem vodom je bio i ranije. Otvori se česma i pusti da curi u podmetnute kofe noću, kad ima bar malo pritiska. Umivanja nema, a kao kupanje služi polivanje iz male šerpe, čisto da se spere znoj.

U takvoj situaciji, a suočen sa potpunim beznađem, donosim odluku o evakuaciji. Tome su doprinela i dva bliska susreta sa naoružanim pripadnicima OVK u centru, koji su pomno zagledali sve prolaznike, kao i sa dvojicom ljudi u civilu, koji su me pratili. Ubrzam korak, oni ubrzaju. Vidim da hoće da me uhvate, dam se u trk do prve patrole britanskih padobranaca, udaljenu nekih 100 metara daleko – najbrža stotka u životu. Mašem propusnicom Kfora, objašnjavam da me jure, Britanci me zaštite i otprate do zgrade. Ovu dvojicu spreče da idu za nama, a jedan poruči: "Ja sam oficir UCK, znamo ko si ti..."

Pretnja je dovoljna, stižem u stan i kažem kolegama da moramo da bežimo. U međuvremenu, pristiže kolega iz druge redakcije, u čiji stan su upali, hoće da prenoći kod nas i da sutra ide za Kruševac. Te noći niko nije spavao, ujutro rano pravac Kruševac, prilepili smo se za neka vozila Kfora, prošli Podujevo i to je bilo "Zbogom, Kosovo."

U Kruševcu problem, nema autobuskog prevoza za Beograd, a Tanjugu ne pada na pamet da pošalje kola. Nego nam još zameraju što smo napustili Prištinu kad su oni rekli da moramo ostati... U nekom trenutku ugledamo na stanici parkiran autobus nemačke registracije, po imenu firme očigledno da je vlasnik Srbin gastarbajter. Pričamo sa vozačima, idu prazni za Nemačku, ali ne smeju da nas prime jer je to međunarodna linija, ne smeju da voze domaće putnike. Koleginica se seti, pokaže te akreditacije Kfora i kaže im kako smo mi praktično stranci, radimo za UN i "majstori" se smiluju, dovezu do Sava centra, ne želeći čak ni da naplate karte. "Dani opasnog življenja" su prošli – "nuk ka më Prishtinë" (nema više Prištine). ¶

DAVOR LUKAČ

Ništa se nije promenilo, ali će sve biti drugačije

Glavna promena koju donosi nova direktiva EU o autorskim pravima je da je za nedozvoljeno objavljivanje ubuduće kriv sajt (Gugl, Fejsbuk), a ne korisnik koji je nešto objavio. Društvene mreže vrište da se tako uvodi cenzura na internet, predstavnici EU odgovaraju da nema nikakve cenzure ako vam autor nije dozvolio da koristite njegov rad. Šta je istina i da li će taj propis važiti u Srbiji

Piše: **Zoran Stanojević**

Dopadne ti se nečija pesma, klikneš da je podigneš na svoj profil kako bi i drugi mogli da je čuju, ali ti u tom trenutku iskoči prozor koji te obaveštava da nemaš pravo da taj fajl deliš na internetu jer je zaštićen autorskim pravima.

Tako bi moglo da izgleda dejstvo Direktive EU o autorskim pravima na internetu koja je nedavno donela i u nekim krugovima izazvala pravu buru. Razlog je taj što društveni mediji tvrde da se tako na internet uvodi cenzura i totalna kontrola, dok regulatori Evropske unije uzvraćaju da se ništa suštinski nije promenilo osim mesta na kome se kontrola kršenja autorskih prava vrši.

Do sada je svako na društvene medije i druge internet lokacije mogao da kači šta god je hteo. Ukoliko bi se ogrešio o nečija autorska prava, recimo ako bi besplatno podelio nečiju fotografiju ili tek objavljenu knjigu kojoj se predviđa veliki tiraž, vlasnik prava obaveštavao bi sajt ili internet provajdera da su mu prava prekršena i tražio bi da se taj sadržaj skine. Ako je zahtev osnovan, provajder bi to odmah uradio, a prekršilac i oštećeni bi se potom ganjali po sudu ukoliko šteta to opravdava.

Direktiva sada odgovornost prebacuje na vlasnika sajta. Dužan je da proveri da li je nešto što korisnici postavljaju zaštićeno autorskim pravima, a ako jeste, mora da onemogući da se to na internetu uopšte pojavi. To znači da mora da filtrira sadržaje, u čemu su mnogi prepoznali cenzuru.

Promoteri novih propisa odbacuju ideju o cenzuri i tvrde da niko neće biti sprečen da objavi bilo šta pod uslovom da time ne oštećuje nečije autorsko pravo. Ne vide šta je tu cenzura ukoliko sam autor ne dozvoljava da se njegovo delo objavi na takav način. Po njihovom mišljenju, novi propisi nas čak čuvaju od toga da nehotice napravimo prekršaj i postavimo nešto što zbog čega bi autor mogao da nas tuži.

Druga najveća promena je kod agregatora vesti. Do sada su ti sajtovi, zapravo kompjuterski algoritmi bez zaposlenih, skupljali vesti po celom internetu i praktično otimali čitaoce i njihove klikove, samim tim i oglase, onima koji su taj sadržaj proizvodili, ulažući sredstva. Sada agregator autora mora da obešteti ili sme da objavi samo link do njegovog izveštaja uz samo nekoliko reči koje ukazuju na to o čemu se radi. Ako preuzme i objavi više od toga, agregator ne može da za sebe uzme sav novac od oglasa već mora pravično da ga podeli sa novinarima i medijskim kućama.

Iz ovih propisa izuzeti su gifovi i memovi, odnosno animacije od nekoliko sekundi koje pravite sa namerom da zabavite publiku koristeći u tu svrhu nečije autorsko delo.

Ovaj propis članice EU moraće da ugrade u svoje zakonodavstvo tokom naredne dve godine. To znači da Srbiju on ne obavezuje do ulaska u EU, sem ako dobrovoljno odluči da sinhronizuje svoje zakone ranije, kao što se to dešava u drugim slučajevima.

Greše oni koji govore da su autorska prava na internetu tek sada zaštićena, kaže za "Vreme" Zlatan Begović, pomoćnik direktora Direkcije RTS zadužen za autorska prava na javnom servisu. On ukazuje da novi propis rešava neke nejasnoće nastale pre svega zbog američkih propisa po kojima vlasnici velikih mreža nemaju obaveze prema sadržaju koji korisnici, bilo da su fizička ili pravna lica, sami postavljaju, odnosno dužni su da reaguju tek ako im neko skrene pažnju da je sadržaj sporan.

"Evropska unija se odlučila za drugačiji pristup", kaže Begović napominjući da će autorska prava morati da se regulišu pre postavljanja na internet, oznaka za Content ID moraće softverski da se unese u sadržaj kako bi on mogao dalje da se prati na mreži.

"Nije realno očekivati da će se značajno umanjiti količina kontenta kojima će raspolagati korisnici velikih platformi kao što su Jutjub i drugi. Oni će morati da plate za mogućnost iskorišćavanja tog sadržaja na svojoj platformi, što je u korist i vlasnicima kontenta, koji će biti u prilici da pregovaraju preko svojih zastupnika-pablišera i kolektivnih organizacija i ustupe platformama određeni repertoar. Moguće je da će manje platforme imati problema oko regulisanja prava i ograničiti sadržaj. Nije sasvim jasno kako će se ovo reflektovati na platforme čiji su vlasnici fizička lica, blog spotovi i slično", kaže Begović.

Profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu i ekspert za autorska prava dr Slobodan Marković slaže se kako je zabluda da autorska prava na internetu do sada nisu bila uređena.

"Problem autorskopravne zaštite na internetu, dakle, nije u postojanju takozvane pravne praznine, nego u efikasnosti te zaštite, kao i u njenoj parcijalnoj koliziji sa legitimnim interesima i pravima javnosti i pojedinaca kao korisnika interneta", kaže za "Vreme" profesor Marković.

On problem vidi u harmonizaciji propisa unutar EU jer je Unija još od osamdesetih donela desetak direktiva i jednu uredbu o autorskim i srodnim pravima, ali nije izgradila jedinstven sistem, poput SAD, već je članicama ostavljeno da to pitanje same "doteraju" u skladu sa sopstvenim potrebama.

"Otuda propisi EU u materiji autorskog prava predstavljaju jedan 'krpež' na razne teme. Na primer, dužina trajanja zaštite, zaštita računarskih programa, zaštita baza podataka, kolektivno ostvarivanje autorskog prava, prava interpretatora i tako dalje. Najveći deo autorskog i srodnih prava prepušten je autonomnom normiranju od strane država članica na njihovoj teritoriji", kaže profesor Marković.

On misli da bi najefikasnije rešenje bilo da se uspostavi nadnacionalno autorsko pravo koje bi važilo na celoj teritoriji EU, ali mu se čini da za tako nešto ne postoji politička volja u državama članicama.

"Po zakonu, autorsko delo je svaka intelektualna tvorevina koja ima određen duhovni sadržaj, određenu formu, i koja je originalna. Ti uslovi su predmet ozbiljne teorijske priče u koju ne možemo ulaziti. U osnovi, svaka pisana, muzička, likovna, koreografska i slična tvorevina koju je načinio pojedinac ili grupa pojedinaca sopstvenim intelektualnim naporom jeste autorsko delo", kaže profesor Marković, koji je od 2003. do 2006. bio direktor Zavoda za intelektualnu svojinu SCG i Republike Srbije.

Menjanje Direktive o digitalnim pravima EU nije išlo glatko. Velike kuće masovno su lobirale protiv usvajanja, javno i na druge načine (tvrdi se da je bilo raznoraznih pritisaka, ubeđivanja, telefonskih poziva i sličnog). Njihovi argument bili su da će ovaj propis obeshrabriti korisnike da objavljuju i dele tuđe radove. To će, tvrde, dovesti do urušavanja slobode na internetu, praktično do cenzure i autocenzure.

U najgorem scenariju, korisnici iz EU bili bi uskraćeni za pristup sajtovima poput Jutjuba, što je svakako preterano, pogotovo ako vlasnici takvih sajtova ističu da oni i sada vrlo pravično plaćaju autorima za njihova prava.

Promoteri novih propisa odbacuju sve te tvrdnje i poručuju da se za same korisnike i autore ne menja ništa bitno ili se samo menja nabolje. Ko je nešto želeo da stavi na internet radiće to kao i do sada, samo će autori prethodno morati svoj rad da zaštite, što je posebna tema. Sajtovi će morati da nađu način da tu zaštitu softverski isprate i sa autorom podele zaradu ako je ima.

To bi moglo da znači uvođenje novih filtera u odnosu na ove koji sada veoma efikasno štite velike izdavačke kuće i autore, ali tek pošto je neko njihovo vlasništvo bespravno objavio. Internet platforme u novim filterima vide opasnost za slobodu izražavanja, pristalice propisa kažu da će dodatna filtracija samo da odvaja sadržaje na one koji su zaštićeni i one koji nisu, sprečavajući prekršaj pre nego što se desi.

Paradoksalno, to bi moglo da ide na ruku velikim kompanijama jer one manje i najmanje neće imati tehničke mogućnosti da razvrstavaju sadržaje, što bi moglo da ih učini nekonkurentnim.

"Ima mišljenja da će softverske filtere kreirati velike kompanije kao što je Gugl i koristiti ih za svoje platforme i prodavati drugima, tako da će benefit od uspostavljanja novog sistema opet imati oni", primećuje Zlatan Begović. On misli da bi novi propisi mogli dodatno da podstaknu pirateriju jer bi stroža kontrola autorskih prava mogla da "potera" mnoge sadržaje ka torentima i drugim mestima i serverima na internetu gde propisi ne dobacuju, iz tehničkih ili geografskih razloga.

Profesor Marković upozorava da postoje izuzeci kada autorsko pravo ne deluje, to su ograničenja autorskog prava koja su ustanovljena u svrhe obrazovanja, javnog informisanja, citiranja i to je posebno složena tema za razgovor.

Direktiva EU uzela je to u obzir i oslobodila je obaveze striktnog poštovanja autorskog prava za sadržaje koji se postavljaju na otvorene enciklopedije poput Vikipedije i neke druge neprofitabilne akademske i portale namenjene obrazovanju. Pojednostavljeno, tamo gde nema novca, nema šta ni da se deli, ali opšta korist zbog toga ne sme da trpi. Takođe, pritisak na startapove biće blaži, stroža regulativa primenjivaće se samo na velike i komercijalne.

Kao što je promenio mnogo toga u našim životima, tako je internet uticao i na zaštitu autorskih i srodnih prava i ta oblast će verovatno morati da se redefiniše kako bi se uskladila sa novom realnošću.

"Moje, ali ne samo moje mišljenje je da će autorsko pravo na internetu postepeno početi da gubi karakter isključivog prava zabrane ili dozvole korišćenja dela i da će se transformisati u pravo na ubiranje naknade za korišćenje dela. Ta naknada će se plaćati kroz pretplatu za internet konekciju i biće distribuisana nosiocima autorskog prava na osnovu podataka o korišćenju pojedinih dela, uz pomoć blokčejn ili neke slične tehnologije. Time će se postići sloboda komunikacije na internetu, uz plaćanje određene naknade", predviđa profesor Marković.

Ko god se uzbudio zbog "novih" pravila u EU prerano se uzbudio. Ništa se neće dogoditi odmah, već će period usklađivanja trajati dve godine. Na internetu je to čitava večnost i ne treba sumnjati da će velike kuće, koje su najviše na udaru, dati sve od sebe da direktivu obesmisle.

Sa svoje strane autori, naročito oni koji nisu zaštićeni od strane izdavačkih kuća, moraće više brige da posvete svojim autorskim pravima, da se udružuju ako im je skupo da o tome brinu pojedinačno ili da taj posao prepuste nekom softveru koji će da prati korišćenje njihovog dela na internetu.

Ako bi se takav softver pojavio i koristio u celom svetu, internet bi zaista postao drugačije mesto. Biće, biće, poručuju autori direktive EU, za dve godine najviše. ¶

Večiti stranac

“Evropa više nije Evropa Kanta, Voltera ili Rusoa, to je Evropa Orbana i Salvinija i ja sa njom ne mogu da se identifikujem”

Ovog puta Roberto Čuli je došao u Beograd da u okviru obeležavanja tridesetog rođendana Bitef teatra predstavi svoju knjigu pod nazivom *Moj abecedarijum pozorišta*. Jednog od najvećih živih pozorišnih reditelja, osnivača Teatra na Ruru, čestog gosta i dobitnika nagrada na BITEF-u ne treba posebno i po ko zna koji put predstavljati. Čovek koji je svugde stranac i istovremeno svugde kod kuće, jer je pozorište njegov zavičaj, filozof po akademskom obrazovanju upozorava da Evropljani moraju da se izbore sa nacionalizmom i da moraju da povrate osećaj stida, ako ne žele da izgube sami sebe. U Beogradu je 1. aprila proslavio 85. rođendan.

“VREME”: Gospodine Čuli, ko ste vi?

ROBERTO ČULI: Ja sam stranac. Prvo što mi spontano pada na pamet kao odgovor na ovo pitanje jeste da sam za osamdeset i pet godina ostao stranac gde god se nalazio.

U Nemačkoj, u Evropi, na svetu?

Da. Ja dovodim u pitanje pojam *zavičaj*. Moj zavičaj je pozorište, što znači da je svet moj zavičaj. Prvo pozorište koje sam osnovao u Milanu zvalo se Il Globo, Svet.

Zbog čega ste osnovali to pozorište?

Tada sam imao dvadeset sedam godina. Prvo sam hteo da učim filmsku režiju u Rimu, ali sam završio filozofiju, jer je građanskoj porodici iz koje potičem bilo važno da imam akademsku titulu. Imao sam sreće da nemam problema sa novcem, pa čim sam diplomirao osnovao sam pozorište i počeo da se bavim onim što me je stvarno zanimalo. U tom pozorištu pod šatorom sam bio i producent i reditelj i devojka za sve.

Dobro, ali sa kojom idejom ste osnovali to pozorište?

U prvom planu su mi tada bila politička i socijalna, a manje estetska pitanja. Hteo sam da nešto menjam kroz pozorište. Sva pozorišta su se nalazila u centru Milana, gde je tada stanovala buržoazija, a gde se danas nalaze banke.

Pedesetih godina prošlog veka Milano je bio u ekspanziji. Na periferiji su izrasla velika radnička naselja. Moja ideja je bila da u cirkuskom šatoru pozorište odvedem tamo, i to pozorište na čijem se repertoaru nalaze i klasici i avangarda, i Molijer i Beket.

Pozorište je imalo veliki uspeh, šator u koji je moglo da stane tri stotine ljudi bio je uvek pun. To je trajalo dve godine. A onda sam imao srčani udar. Kada sam zatvorio Il Globo, drugi su sa velikim uspehom preuzeli ovaj model.

Kako ste se odlučili da odete u Nemačku?

Manje ili više slučajno. Diplomski rad sam pisao na temu Hegela, mislio sam da ću biti pisac i počeo da pišem roman, a i sreo sam u Parizu jednu devojku koja je živela u Nemačkoj. Moja majka je bila veliki fan nemačkog nacionalsocijalizma, tako da ja nisam više hteo da imam bilo kakve veze sa porodicom i tim društvom u Milanu. Krenuo sam za devojkom i nastanio se u Getingenu kao gastarbajter.

Radio sam sve i svašta dok ponovo nisam završio u pozorištu, ali ovog puta prvo kao tehničar, pa asistent režije i na kraju reditelj u pozorištu u Getingenu. Potom sam inscenirao predstave u pozorištima širom Nemačke.

Sa kojom idejom ste osnovali Teatar na Ruru?

Video sam kako funkcioniše pozorišni sistem u Nemačkoj i pomislio da bi trebalo da izgradim novu pozorišnu strukturu. Jer, koliko god da je dobra bila po-

Fotografije: Marija Janković

stojeća struktura, nije uspevala da konsekventno umetnički proces postavi u središte zbivanja, a ja sam želeo strukturu koja zaista u središte svega stavlja umetnički proces, koja mu služi i nema nikakav drugi cilj.

To je bila ideja što se tiče strukture. Pozorišna umetnost tada je bila veoma tradicionalna, a tradicionalno razmišljanje ume da ukoči pogled u budućnost. Kada bih umesto jednog postavio tri Hamleta na pozornicu, publika je bila iritirana. Ili, Hamlet ne može da bude žena. Ali može, Hamlet može da bude žensko, baš kao što kod Pikasa žena može da ima tri nosa.

Ukratko, to pozorište je imalo za cilj da ofanzivno publiku konfrontira sa modernom, na primer, sa mogućnošću da tekst može da počne i od kraja. To je bio jedan određen način shvatanja pozorišta.

Da li volite Brehta?

To pitanje mi stalno postavljaju. Da li mislite na Brehta kao pesnika, kao čoveka, na njegov moral, na njegove velike komade, na njegove rane komade? Pitanje je veoma kompleksno, ali da skratim odgovor: kako neko može da ne voli Brehta?

Breht u *Majci hrabrost* proleće dovodi u vezu sa smrću. Na šta vas asocira proleće?

Da ste mi to pitanje postavili pre pedeset godina, odmah bih vam odgovorio da je proleće početak, da otvaramo ponovo prozore, da je to nešto pozitivno. Sa osamdeset i pet godina moram prvo da razmislim. Na pamet mi pada Arapsko proleće i do kakve je to tragedije dovelo. Dakle, nešto loše.

Što nas ponovo dovodi do toga koliko je svet kompleksan, do zaključka da nema jednostavnih rešenja ni jednostavnih odgovora.

Na prvo pitanje ste bez razmišljanja odgovorili da se osećate kao stranac. Da li se danas u Evropi više osećate kao stranac nego ranije?

»

Da, sigurno. Pa to ne može biti istina, da mi danas u Italiji, u jednoj evropskoj zemlji, imamo ministra unutrašnjih poslova kakav je Salvini, ili predsednika vlade kakav je Viktor Orban u Mađarskoj. Ja sa tim ne mogu da se identifikujem. To je tragedija.

Strašan je sve veći jaz između bogatih i siromašnih. Tuce ljudi poseduje osamdeset odsto svetskog bogatstva. Kako je to moguće?

A biti stranac za mene je nešto najbolje. Da nema stranaca, morali bismo da ih sami stvorimo, jer ono što nas pomera unapred je pogled stranca. Odakle meni ideja da kao filozof i Italijan, kao gastarbajter, osnujem pozorište u pozorišnoj zemlji kakva je Nemačka? Imao sam pogled stranca na nemačku pozorišnu strukturu, video sam je na drugačiji način i upravo mi je to dalo hrabrosti.

U jednom intervjuu ste nedavno rekli da je čovek izgubio stid kao jednu od centralnih vrednosti. Možete li to da objasnite?

Svi pratimo ovu tragičnu priču sa migrantima i saznajemo kako mnogi ljudi umiru u moru. Tako sam saznao da se udavio i jedan dvanaestogodišnji dečak kome su u jakni bili zašiveni neki papiri, dakle nešto što je očigledno za njega bilo veoma važno, možda najvažnije što je poneo sa sobom na put sa neizvesnim ishodom. Bila je to đačka knjižica. Ta pomisao da je jedan mladi Afrikanac iz Malija pošao na taj strašan put i poneo svoju đačku knjižicu jer je mislio da će ga Evropa prihvatiti zato što je dobar učenik i to može da dokaže, ta predstava tog dečaka o Kantovoj, Volterovoj ili Rusoovoj Evropi, za mene je bila strašna, jer Evropa to danas nije.

Kakva je danas Evropa?

To je Orbanova Evropa, Salvinijeva Evropa. To je Evropa granica i obalskih straža, Evropa koja posmatra kako ljudi umiru u moru ili hvata migrante i isporučuje ih u Libiju znajući da će završiti u zatvorima, da će biti mučeni ili ucenjeni. Sa tim saznanjem se danas potpisuju ugovori u Evropi koji bi trebalo da reše migrantsko pitanje.

To u meni izaziva jak osećaj stida, kad pomislim pod kakvim okolnostima se taj mali Afrikanac udavio. Trebalo bi da povratimo osećaj stida.

Decenijama vi svake godine inscenirate najmanje jedan komad, a nedavno ste opet nastupili i kao glumac. Je li to beg iz stvarnosti?

Ne. Po mojoj teoriji, nastaloj kroz moj rad u centru svega, kao metafora za čoveka, kao simbol, ne samo pozorišta već svega, stoji glumac. Reč glumac na italijanskom ili engleskom znači *onaj koji deluje*. Tu dolazimo do početka Homo sapiensa. U trenutku kada čovek postane svestan smrti, kada vidi leš i shvati da leš više ne može da se pomera, ali da on sam može da se pomera, da deluje, počinje da razmišlja u smislu delovanja, shvati da sunce i vetar deluju kao on. To je za mene centar svega, to je za mene glumac, onaj koji deluje. Zato ja sa osamdeset pet godina izlazim na scenu kao glumac i delujem.

Vi ste na neki način svedok razvoja pozorišta 20. veka. Da li pozorište u doba interneta, u svetu koji je postao mnogo brži, u kojem dominiraju pokretne slike, ima isti značaj kao ranije? Da li pozorište danas ima drugačiju ulogu?

Pozorište je danas, nažalost, marginalizovano. Ono više ne stoji u centru društvenih zbivanja. To je fenomen koji ima veze i sa novim shvatanjem pojma *vreme*. Danas je vreme postalo nešto kratko. Ljudi razmišljaju o vremenu projektovanom maksimalno na njihov životni vek. Ali šta je tih sedamdeset, osamdeset ili sto godina u odnosu na istoriju čovečanstva? Većina ljudi razmišlja o trenut-

ku u kome se nalazi izvan prošlosti i bez budućnosti. Samo što sadašnjost izvan konteksta prošlosti i budućnosti ne postoji, ne znači ništa. U tom slučaju sadašnjost je praznina.

To ima veze i sa pozorištem, sa mogućnostima pozorišta. Jer pozorište je suprotnost tome.

Pozorište je najstarija umetnost nastala pre četrdesetak hiljada godina, a ne, kako mnogi misle, sa Aristotelom u antičkoj Grčkoj. Setimo se samo drevnih rituala o kojima svedoče slike u pećinama iz praistorijskog doba. Muzika, ples, scena, šta je to, ako ne pozorište. Te slike ne prikazuju samo ono što se desilo, već ono što bi neko želeo da se desi. Ja crtam velikog bizona jer želim da ga sutra ubijem da bih imao šta da jedem. Ja pravim ritual da bi se to desilo. Već tu se prepoznaje misao da pravimo pozorište, jer želimo da se nešto desi. Pravimo pozorište jer želimo da utičemo na promene u društvu.

Strašan je sve veći jaz između bogatih i siromašnih. Tuce ljudi poseduje osamdeset odsto svetskog bogatstva. Kako je to moguće?

To se, nažalost, danas pomeranjem shvatanja vremena promenilo.

Vi ste za to u svom *Abecedarijumu pozorišta* koristili pojmove vertikale i horizontale.

Da. Danas je kultura horizontalna, što znači da može brzo da se širi, da dosegne do velikog broja ljudi preko interneta i postane popularna. Kultura bi, međutim, trebalo da ide u dubinu, da preko knjiga ili pozorišta dođemo do sopstvenih saznanja, a to iziskuje vreme.

Apropo glumca kao centra svega. On čini što bi svaki čovek trebalo da čini. On dobije ime, kao što čovek dobije ime, i zove se, na primer, Hamlet. Dobije tekst koji nije njegov, već Šekspirov, ali mora da ga nauči i interpretira kao da ga je sam napisao. On mora da shvati šta je Šekspir hteo da kaže. Postaje nevažno da je tekst napisao Šekspir jer glumac misli kao da ga je sam napisao.

To je metafora za to kakva bi kultura trebalo da bude: ne vredi da samo istrtljamo sadržaj neke knjige Bihnera, Hegela ili Kanta koju smo pročitali, moramo biti u stanju da ih predstavimo, kao da smo ih napisali, promislili sami, a ne neko drugi, kao da mi mislimo tako.

Mene to asocira na populističke, autokratske političke sisteme, u kojima ljudi trtljaju napamet šta je neki veliki vođa rekao, kao da to sami misle. Da li je politika danas postala gluma?

Da, to jeste kao loša gluma. S tim što ljudi sve manje čitaju, a sve više ponavljaju šta su čuli. Mi samo mislimo da smo bolje informisani nego ranije, ali smo dovedeni do toga da ne dobijamo informacije. Lažna vest ima jednaku vrednost kao prava vest. Vi, kao predstavnik četvrte sile, zapravo ste ukinuti. Jer Salvini ili Tramp direktno komuniciraju sa narodom, njima ne trebaju mediji.

Prvo pozorište ste osnovali iz protesta prema pozorišnom elitizmu. Da li je danas pozorište samo po sebi elitističko?

To jeste problem, jer su mnoge institucije kulture propale, na prvom mestu obrazovni sistem. Ne znam kako je kod vas u Srbiji, ali obrazovanje u Nemačkoj je katastrofalno oslabilo poslednjih deceniju, dve. Zato imamo veliki problem komunikacije.

I štampa je postala problem, jer mi komuniciramo ka spoljašnjosti. Svako domaćinstvo je nekada čitalo bar jedne novine, što danas nije slučaj.

Ginter Gras je u jednom intervjuu rekao da je treći svetski rat već počeo. Da li i vi mislite da je počeo?

Da, zato što je jaz između bogatih i siromašnih postao toliko velik da je u nekim željama to već dovelo do nasilja. Šta da se radi kada milioni ljudi negde gladuju, ili milion ljudi po cenu života prelazi more da bi došli do Evrope? Nedavno je jedan komercijalni brod spasao u Sredozemnom moru nekolicinu migranata. Kada je, međutim, hteo da ih odvede u Libiju, migranti su praktično oteli brod i naterali kapetana da ih prebaci do Malte. To je Salvini okarakterisao kao pirateriju. Sa stanovišta migranata, oni su samo hteli da spasu svoju decu. To je primer kako iz nemoći dolazi do nasilja usmerenog protiv državne regulative.

Mi moramo da se borimo za drugačiju Evropu, kakva je nekada bila zamišljena, a nikada to nije postala.

Da li ste pesimista?

Pozorišni čovek na kraju tunela uvek mora da vidi makar malo svetlo, ili bi trebalo da prestane da se bavi pozorištem. Meni je to malo svetlo potrebno, inače bih se povukao.

Često ste sa svojim komadima gostovali na BITEF-u. Da li ste naslućivali raspad Jugoslavije?

Poslednji komad koji sam pred početak rata inscenirao bila je Brehtova *Opera za tri groša* u Splitu. Tada sam zapazio da je u osnovi mnogih viceva nacionalizam. Pričali su se u kantini, pričali su ih glumci. Onda su vicevi prerasli u svađu. U jeziku je počelo da se primećuje nasilje još pre nego što je sukob izbio svom svojom silinom.

Na šta ste najviše ponosni u životu?

Teško pitanje. Ne volim pojam *ponosan*. Ja ne želim da budem ponosan na nešto. Mislim da su skrušenost i smernost danas veće vrline.

Šta vama danas znači Gordana Kosanović?

Danas, kao i ranije, ona je za mene velika umetnica. Bila je kao kometa. U tih šest godina, od 1980. do 1986, ona je bila centar Teatra na Ruru. Ona nije bila samo glumica na pozornici, bila je i dramaturg i reditelj, bila je pokretačka snaga. Njena je ideja bila da napravimo turneju po Jugoslaviji. To je bio početak međunarodnih gostovanja Teatra na Ruru, koja su kasnije postala veoma važna. Gordana je to započela.

Bez Jugoslavije, bez BITEF-a, bez susreta sa tadašnjom jugoslovenskom inteligencijom, sa kritičarima, sa piscima koji su pisali o nama, Teatar na Ruru ne bi postojao.

Apropo stranac i stranci: tom vremenu provedenom u Jugoslaviji treba da zahvalimo što smo imali snage da izdržimo. ¶

ANDREJ IVANJI

Srpsko književno

Da li je isticanje tradicije adekvatan način predstavljanja naše književnosti i izdavaštva na inostranim sajmovima? Odgovor zavisi od toga koga pitate

IZ LAJPCIGA: Štand Srbije

Prisustvo Srbije na upravo završenom Međunarodnom sajmu knjiga u Lajpcigu reklamirano je plakatom na kome su likovi Miloša Crnjanskog, Radeta Drainca, Milorada Pavića, Aleksandra Popovića, Danila Kiša i ni jednog savremenog pisca. Takvo likovno rešenje je u skladu sa obeležavanjem godišnjica smrti i rođenja pomenutih pisaca, što je bio akcenat prezentacije srpske kulture u Lajpcigu, a biće i na sajmovima u Pekingu, Moskvi i Frankfurtu, prema zamisli beogradskog izdavača Princip presa, koji je organizator i realizator ovogodišnjih nastupa Srbije na inostranim sajmovima knjiga, i Ministarstva kulture i informisanja koji ga je izabrao.

Nismo saznali koje knjige su bile na našem štandu, koji pisci su nas predstavljali ni koji su programi i književne večeri održani zato što gospodin Miodrag Vujović, osnivač Princip presa, nije odgovorio na naš poziv iako je poručio da hoće. Saznali smo da su u Lajpcigu bili Ana Ristović i Dragan Velikić, ali kao gosti nemačke organizacije Traduki, a ne Ministarstva kulture i informisanja. Takođe, na fotografijama koje smo dobili od Ministarstva kulture među knjigama izloženim na štandu vide se naslovi sa imenima Vuka Karadžića, Njegoša, Tesle, Milutina Milankovića, Mome Kapora; od savremenih pisaca bile su knjige Milovana Vitezovića, Nikole Malovića, Vladimira Pištala, i monografska izdanja Princip presa. U medijima je pisalo da je Princip pres posvetio specijalno izdanje svog časopisa "Srbija – Nacionalna revija" jubilejima pomenutih pisaca i da je prikazivan promotivni film o kulturno-istorijskoj baštini i geopoetici Srbije, kao i video materijali iz TV emisije "Od zlata jabuka" koju producira Princip pres.

Izdavači i književnici smatraju da tradicija naše književnosti nije pravi put ka inostranom čitaocu, kao i da je takvom koncepcijom Ministarstvo zapostavilo savremeno stvaralaštvo zbog kog i postoje sajmovi knjiga (vidi okvire). Međutim, članovi komisije Otvorenog poziva Ministarstva kulture i informisanja za

Ne razumem ovaj konkurs

Koliko znam, nije moguće da se neka zemlja prijavi za organizovanje programa sajma knjiga u inostranstvu i onda ode na taj sajam na petnaestak dana pre početka. Svi veliki sajmovi primaju prijave godinu dana unapred i tada počinju pripreme i to ne zavisi od konkursa našeg ministarstva. Tako da ne shvatam najbolje na šta se odnosi komentarisani konkurs.

Prema mom najboljem znanju, različiti sajmovi imaju različite koncepcije. Učešće na velikim sajmovima, kao što je frankfurtski ili pekinški značajni su, pre svega, za naše izdavače. Sa druge strane, lajpciški sajam je namenjen prvenstveno prezentaciji savremene književnosti i savremenih pisaca zemalja koje učestvuju. Organizacija Sajma knjiga u Lajpcigu zahteva od zemalja koje konkurišu prevedeno stvaralaštvo učesnika i zato počinje pripreme godinu dana unapred. Naše ministarstvo kulture (bar je takvo bilo moje iskustvo) biralo je pisce učesnike, slalo je delove iz njihovih knjiga na prevođenje organizatorima iz Lajpciga po njihovom izričitom zahtevu. Nije bilo do nas da organizujemo program jer je Lajpcig imao svoj program. Pisci su, kad dođu na sajam, imali zakazane sesije na kojima su govorili o svom stvaralaštvu, što se simultano prevodilo, pa su, zatim na nekolikim sesijama, čitali na svom jeziku one delove iz svog stvaralaštva koji su se odmah potom čitali na nemačkom. Godina dana služila je za sve te pripreme, bez kojih je učešće bilo besmisleno prema parametrima lajpciškog sajma, a ne našim. Stoga, moram da priznam, da uopšte ne razumem o kakvoj vrsti konkurisanja i kakvoj dinamici je ovde reč. Ili se program lajpciškog sajma knjiga koncepcijski potpuno promenio ili se konkurs našeg ministarstva odnosi na neku drugačiju vrstu učešća. Svakako je različito od svega što je meni poznato.

IVANA DIMIĆ, KNJIŽEVNICA, pomoćnica ministra kulture za savremeno stvaralaštvo i kulturne odnose 2007–2008. godine

sajmovanje

sufinansiranje organizacije i realizacije godišnjeg programa predstavljanja srpske književnosti i izdavaštva na međunarodnim sajmovima knjiga 2019. godine ocenili su da je upravo isticanje tradicije razlog (bilo je i drugih) zbog kog Princip pres treba da predstavlja Srbiju ove godine na sajmovima knjiga, a ne PEN centar koji je takođe učestvovao na pomenutom konkursu. Rezultat konkursa objavljen je samo 13 dana pre početka Sajma knjiga u Lajpcigu, pa zbog prekratkog roka za ceo posao nije nelogično pomisliti da je Princip pres počeo sa pripremama znatno ranije nego što je rezultat konkursa objavljen, o čemu je "Vreme" pisalo na svom sajtu (Komentar dana 24. mart). Članovi komisije ovog konkursa – Veljko Brborić, Zorica Nestorović i Maja Radonić, u pismu redakciji (sajt "Vremena") kažu da je "komisija radila vredno i odgovorno u naznačenom roku kako bi odabrani kandidat, a ovoga puta je to bio Princip pres, mogao da makar i u kratkom vremenskom roku organizuje predstavljanje srpske književnosti u Lajpcigu. Druga mogućnost je bila da komisija ne završi odabir do početka prvog planiranog sajma (21. marta) i da štand na Sajmu knjiga u Lajpcigu bude prazan."

U želji da detaljnije ispričamo o načinu na koji se naša književnost i izdavaštvo predstavljaju na sajmovima knjiga u svetu, zamolili smo za razgovor nadležne za ovu temu u Ministarstvu kulture i informisanja. Pristali su, ali mejlom. Stigli su odgovori potpisani *Ad personem*: Sektor za savremeno stvaralaštvo i kreativne industrije Ministarstva kulture i informisanja.

Činjenicu da je konkurs objavljen tek u januaru iako se odnosi na ovu godinu, u odgovoru Ministarstva piše da je to "bezmalo u dan isto kao i prethodnih godina i kao i svi ostali konkursi, odmah na početku kalendarske i budžetske godine. Nijedan konkurs ne može da se raspiše dok se ne usvoji budžet za kalendarsku godinu, zato se ni konkursi ne mogu raspisivati pre januara." Konkursom nije traženo od kandidata da imaju prethodno iskustvo

Reprezentativni blam

Nedostatak kontinuirane politike i jasne institucionalne odgovornosti za nastup Srbije na književnim manifestacijama i sajmovima knjiga u svetu je očigledan. Ministarstvo kulture ne preuzima rizik neposrednog izbora nosioca prezentacije srpskog izdavaštva, već ga prepušta stručnoj komisiji. Poslednji izbor za Lajpcig, Frankfurt, Peking i Moskvu pokazao je da komisija bira na osnovu nedorečenih i nesvrsishodnih kriterijuma, da deluje bez poštovanja i analize prethodnog iskustva. U tom gestu se ne prepoznaje strategija s dalekoročnim ciljevima i kontinuiranim unapređenjem, već birokratska ravnodušnost.

Briga za ovu vrstu ozbiljne međunarodne aktivnosti nije institucionalizovana, nema stručnih ljudi kojima je to jedini posao, ne postoji neprekidnost delovanja niti ideja šta se hoće. Nastup Srbije su do sada nevoljno odrađivale ustanove (poput Narodne ili Univerzitetske biblioteke) koje za taj posao nemaju zaposlene niti odgovorne ljude. Ni oni koji odlaze na sajam, ni oni koji su tamo domaćini, niti mi ovde, niko zapravo ne zna zašto se ide i šta se postiže odlaskom nekoliko ljudi iz državne administracije i tehničkih službi na "dalek put". Sedenje na polupraznom i neuređenom štandu, na kome se daju parastosi (ne)umrlim piscima nije baš nešto što će svetski mediji zabeležiti kao važan događaj u međunarodnoj razmeni ideja i prezentaciji jedne kulture. U mnogim zemljama su za taj posao zaduženi nacionalni centri ili agencije za knjigu čiji su ciljevi da se poveća vidljivost literature, da se što više knjiga prevede i omogući najboljim piscima da budu sa publikom izvan granica svoje zemlje. U tom smislu treba dodati da je doprinos pisaca oduvek bio važan i produktivan deo diplomatije. Vrata mnogih institucija otvarana su i veze oživljene zahvaljujući ličnom poznanstvu i saradnji pisaca.

Treba imati u vidu da odlazak na sajam knjiga nije samo izlaganje na štandu, koji je sabirna tačka dogovorenih susreta i otvorena kancelarija za učesnike u pratećim sajamskim i vansajamskim programima, već ga treba iskoristiti za dobro isplanirano učešće u postojećim programima ustanova grada i zemlje domaćina.

Prisustvo na sajmu knjiga u nekoj zemlji trebalo bi da ukazuje na kulturnopolitičko opredeljenje i označavanje određenih ciljeva. Ostaje pitanje stoga zašto nas nema na Salonu knjiga u Parizu, zašto nismo prisutni u Kanadi, zašto ne postoji plan prisustva na odabranim sajmovima u susednim zemljama kao što su Bugarska, Rumunija, Albanija, Makedonija. Neizostavno je prisustvo na sajmovima u Hrvatskoj, BiH i Crnoj Gori. Nismo primetili angažman Ministarstva kulture i Privredne komore Srbije u organizaciji nacionalnih štandova na ovim sajmovima s važnim, ne samo kulturnim, već i privrednim učinkom.

Pitanje je, naravno, i kako se predstavljamo. Hoćemo li da prikazujemo Srbiju u opancima, u oblacima, ili Srbiju među knjigama – nisu šaljiva pitanja. Odgovori se ne mogu prepustiti administrativnoj inerciji, zloj kobi nečinjenja ili neznalačkog i neodgovornog činjenja. Rezultate takvoga delovanja znamo i čini se da je prošlo vreme ćutanja i nepotrebne tolerancije.

ZORAN HAMOVIĆ,
izdavač

Čuvanje samozadovoljstva

Na jednom nedavno održanom poluzvaničnom savetodavnom sastanku u vladi Srbije bio sam prekoren (od strane kolege iz branše!) što sam kritikovao vizuelno i sadržinski prevaziđeni model štanda Republike Srbije koji se poslednjih godina uporno ponavljao na različitim međunarodnim sajmovima knjiga. Dao sam primer obeležavanja godišnjice Filipa Višnjića. Odmah mi je bila zalepljena etiketa da negiram nasleđe. Možda bi to bio manji problem da nije reč o pravoj najezdi naših nekrofilnih jubileja koji svetu ništa ne znače, a i da znače – taj svet ih odavno više na taj način ne obeležava. Tako Srbija iz politike prenosti i taj korpus duhova prošlosti, koji iz vidokruga potpuno istiskuju savremenu tzv. živu književnost; ne samo knjige, već fizički i same njihove autore.

Mislio sam da je to samo jedan od nažalost "dobrih" primera našeg shvatanja predstavljanja srpske književnosti u inostranstvu. Možda je čak manja šteta po bilo koje buduće kulturološke rezultate forsiranje Filipa Višnjića od pokušaja da se on "odbrani" od ovakvih poput mene.

A šta je poenta ovog primera? Pa, to da već godinama (sa retkim izuzecima) mi književnost svetu pokazujemo kroz političku prizmu. Ponašamo se kao nedovoljno (samo)potvrđena kultura koja stalno ima potrebu da sebi i drugima dokazuje svoje postojanje u prošlosti, do te mere da skoro sasvim ignoriše sadašnji stvaralački trenutak. O budućnosti da ne govorimo. Insistiranje na tome šta smo sve nekada bili i postigli pokazuje da idejni tvorci i organizatori naših sajamskih delegacija ne razumeju osnovni postulat međunarodnih sajmova: predstavljanje produkcije iz prethodne godine. Ili u najmanju ruku – moderno stvaralaštvo. Ovo pravilo, naravno, jeste rastegljivo i dozvoljava, naročito manje rasprostranjenim jezicima, "pesničku slobodu" u proširenom pokazivanju savremene, dakle – nove, izdavačke produkcije. Ono, zapravo, pripomaže da se vidi šta je neka manja zemlja zaista uradila na polju svoje samopromocije. Recimo, za svaku je pohvalu što je, zahvaljujući konkursima Ministarstva kulture Republike Srbije, poslednjih godina na strane jezike prevedeno preko 600 dela iz Srbije. No, posebna je priča česta promenljivost kriterijuma (promenama komisija i čelnih mesta u Ministarstvu) za dodelu tih sredstava stranim i domaćim izdavačima.

Svako gostovanje na inostranim sajmovima traži planski pristup predstavljanja Srbije na njoj. To se zove strategija: postave se ciljevi i razrađuje se metodologija. A to se mora činiti na duže staze: ne može izgovor za improvizaciju biti budžetski sistem tj. pravilo da se planira i realizuje novac samo za godinu u kojoj su planirani sajmovi. Plan moraju stvarati organizacije koje imaju međunarodno iskustvo ili su za to kompetentne po definiciji (takav je, recimo, Srpski PEN), a ne poluanonimne izdavačke kuće koje se diče prejakim a diskutabilnim nacionalnim profilom. Ne može se takva organizacija, kao ni novac za objavljivanje knjiga na strane jezike, nekome dodeljivati po javno izrečenom kriterijumu da "treba sada malo da dobiju i neki drugi" – a neiskusni i nekvalitetni. Ne sme se dobronamerna kritika iskusnih i kompetentnih institucija i pojedinaca iz struke primati nadmenom eliminacijom "uvek ima nezadovoljnih". Taj paušalni aprioristički odbrambeni stav, u kojem pobeđuje sujeta a ne znanje i potreba za kolektivnim uspehom, za sada je nesavladiva prepreka.

Ta ista samoljubivost pokazuje se i post festum. Po završetku ovih manifestacija (a zapravo i na njihovom otvaranju) čitamo kako je naše predstavljanje bilo "izuzetno uspešno", ocenjeno i izrečeno od strane naših činovnika, po istom modelu nacionalne politike: ne čujemo *tuđe* mišljenje o tome ko smo i koliko vredimo, već ono što o sebi samima isporuče naši zvaničnici. Tako se očuvava krug samozadovoljstva koji ne bi bio strašan da daje rezultate. Ali, ne daje ih. I otud je neophodna temeljna promena pristupa organizaciji predstavljanja bogate srpske književnosti i njenog raznovrsnog izdavaštva. Promena koncepta, kriterijuma, metoda i ljudi. I potom – ostvarenje vidljivih rezultata koje iako umemo i sami da ocenimo, valja da nam ih potvrde i drugi.

VLADISLAV BAJAC,
pisac i izdavač

Fokus je na savremen

S predstavljanjem Srbije na međunarodnim sajmovima knjiga poslednjih godina postoji ozbiljan problem. Taj problem možemo zvati žanrovskim ili komunikacijskim. Pitanje je, dakle, čemu služe međunarodni sajmovi knjiga, šta se na njima predstavlja i da li ovo predstavljanje Srbije uvažava karakter pojedinih sajmova knjiga i očekivanja njihove publike. U predstavljanju srpske književnosti poslednjih godina dominiraju književna i kulturna baština a ne savremena književnost. S druge strane, Srbija i srpska književnost na isti način se predstavljaju na sajmovima knjiga u Lajpcigu i Pekingu, u Moskvi i Frankfurtu, a to su potpuno različiti događaji, čemu moraju biti prilagođene i same prezentacije. Sajam u Lajpcigu je autorski sajam knjiga, na šta ukazuje i festival *Lajpcig čita*. Peking je sajam

» u organizovanju sajmova, što je, prema tvrdnjama iz Ministarstva, u redu zato što "ni prethodnih godina to nije bio propisani uslov, jer se pošlo od pretpostavke da bi se time sasvim redukovao broj potencijalnih učesnika na konkursu. Ne treba zaboraviti da se program realizuje u saradnji sa tehničkim realizatorom, koji zakupljuje štand, prenosi knjige i druge izložbene materijale. Tehnički realizator nastupa se bira putem tendera, i on mora imati prethodno iskustvo, što je predviđeno tenderskim uslovima."

Štand za Sajam u Lajpcigu treba rezervisati godinu dana unapred. Na pitanje kako je nama pošlo za rukom da sve obezbedimo, osmislimo i realizujemo za 13 dana, Ministarstvo je odgovorilo: "Postoji tehnički realizator nastupa koji uvek šalje osobe da postave materijal na štand i posle ga vrate u zemlju, i brinu o štandu tokom izložbe. " Od knjiga kojima smo se predstavili Lajpcigu, Ministarstvo izdvaja "edicije Sto slovenskih romana i Srpska proza u prevodu (na engleskom jeziku) u kojoj je predstavljen veliki broj savremenih autora, dela Borislava Pekića, Danila Kiša, Ive Andrića, Miloša Crnjanskog, Milorada Pavića, Zorana Đinđića, Aleksandra Ristovića, Petra Matovića, Davida Albaharija, Dragana Velikića, kao i publikacije Galerije Matice srpske na engleskom

sa globalnim ambicijama i sa značajnim mogućnostima za prezentaciju naše književnosti u različitim zemljama Dalekog i Srednjeg istoka. Sajam u Moskvi je prilika da se osnaži prisustvo srpske književnosti u jednoj velikoj zemlji u kojoj se tek u ovom veku prevode i knjige naših modernih klasika. Frankfurt je velika berza autorskih prava.

Sajmovi knjiga nisu ni akademske konferencije, ni muzejske izložbe, ni bibliotečki skupovi, ni turističke prezentacije. Ukoliko je bilo koji od pomenutih modela prezentacije dominantan, sajamska prezentacija nije u duhu očekivanja posetilaca bilo kog međunarodnog sajma, niti njegove profesionalne publike. Sajmovi knjiga svakako nisu ni prezentacije bilo koje nacionalne kulturne ili obrazovne institucije, ali nisu ni prezentacija klasične literature. Iskustvo uspešnih prezentacija zemalja slične veličine kao što je Srbija ili iskustvo uspešnih prezentacija same Srbije, kakva je, recimo, ona u Lajpcigu 2011. ili ona u Moskvi 2015. godine, to jasno pokazuju. Posle ove dve prezentacije, a one nikako nisu jedine za koje se može reći da su bile uspešne, povećao se broj prevoda srpske književnosti na nemački i na ruski jezik, i to u broju koji je neuporediv sa bilo kojim ranijim periodom. To je sasvim jednostavno merilo uspeha jedne sajamske prezentacije.

Za dalekosežnije predstavljanje srpske književnosti na međunarodnim sajmovima knjiga nedostaju kontinuitet u radu, dugoročni planovi, jasno opredeljenje da li ćemo na sajmovima predstavljati savremenu književnost, što je fokus svih relevantnih nacionalnih predstavljanja, ili ćemo ostajati pri komunikacijski neusaglašenom predstavljanju baštine, čime joj nećemo napraviti nikakvu uslugu. Na Bijenalu u Veneciji predstavlja se savremena umetnost, a ne platna naših velikih majstora. Na festivalima u Kanu, Berlinu ili Veneciji, u selekcijama savremenog filma ne predstavljaju se veliki prethodnici, nego ostvarenja nastala između dva festivala. Tako mora biti i sa međunarodnim sajmovima knjiga: oni su mesto gde se predstavlja reprezentativna savremena produkcija. Uostalom, zbog toga se sajmovi knjiga i održavaju svake godine. Ukoliko, umesto toga, predstavljanje savremene srpske književnosti zamene akademske rasprave, muzejske prezentacije, izložbe bibliotečkih fondova ili, kako je najavljeno ove godine, serija javnih parastosa, nacionalni štand Srbije na međunarodnim sajmovima knjiga neće biti od koristi ni savremenoj književnosti, ni književnoj i kulturnoj tradiciji.

GOJKO BOŽOVIĆ,
pisac, izdavač, potpredsednik Srpskog PEN centra

POZITIVAN PRIMER: Kreativni centar u Bolonji

jeziku." Publikacija kojom smo upoznali publiku Lajpciga sa našom tradicijom, utisak je Ministarstva, primljena je "veoma dobro. Svi koji su pogledali publikaciju izuzetno pozitivno su je ocenili i napomenuli da izgleda znatno bolje nego promotivni materijal koji je bio dostupan na štandu prethodnih godina".

Rezultati ovakvih manifestacija se, kažu, "retko vide u kratkom vremenskom periodu. Odluka o izdavanju prevoda nekih književnih dela, kod stranih izdavača, često traje mesecima. A po podacima koje smo dobili od direktora lajpciškog sajma knjiga, posetilaca je ove godine bilo oko 285.000, čime se ova manifestacija približila brojem posetilaca frankfurtskom sajmu knjiga. Bilo je više od 2.500 izlagača iz Evrope i sveta. Samim tim i broj posetilaca štanda Srbije bio je velik. Među njima je bilo prevodilaca koji su već prevodili dela autora iz Srbije i drugih zemalja regiona, kao i veći broj mladih ljudi, studenata, poreklom iz Srbije i regiona koji studiraju ili žive u Nemačkoj. Značajni su susreti sa predstavnicima nemačkih biblioteka koje imaju vredne slavističke fondove i koje žele da razvijaju stručnu saradnju sa našim ustanovama kulture. Takođe, bilo je i novinara redakcija na jezicima Jugoistočne Evrope. Iz perspektive Ministarstva kulture i informisanja, posebno su značajni susreti sa predstavnicima ministarstava kultura okolnih zemalja – Rumunije, Hrvatske, Slovenije, Albanije, Severne Makedonije, kao i Austrije, Nemačke, Švajcarske i Lihtenštajna sa kojima sarađujemo kroz članstvo u književno-prevodilačkoj mreži Traduki."

Danas, u četvrtak, završava se u Bolonji Međunarodni sajam knjiga za decu, najvažnija manifestacija ove vrste u svetu. Od srpskih izdavača učestvovali su Pčelica, Evro book i Kreativni centar, svako samostalno. Ove godine Kreativni centar je 18. put u Bolonji, bez pomoći države. Predstavili su se novim izdanjima iz oblasti koje su sad aktuelne među čitaocima, i koja su im privlačna. Kao i svake godine, pokušali su da pariraju kolegama iz inostranstva. Do sada im je to polazilo za rukom, pa je za 30 godina rada više od 100 njihovih knjiga prevedeno na preko 30 jezika. Na jesen će isto tako, samostalno, učestvovati i na Sajmu knjiga u Frankfurtu.

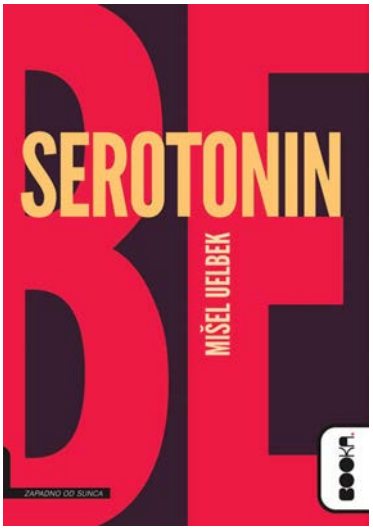
Bilo bi zanimljivo saznati da li bi, da je kojim slučajem Kreativni centar konkurisao na ovom konkursu, Ministarstvo kulture i informisanja izabralo njih a ne Princip pres. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Gubitak želje za željom

Mišel Uelbek u novom romanu proširuje područje borbe, ali one iste borbe od ranije, samo na "romantičniji" način

... bio je početak juna i odlazeći svakog prepodneva u kafe nečega sam postao svestan: nisu u pitanju bile te mlade devojke, one su oduvek bile tu, dok su tridesetogodišnjakinje i četrdesetogodišnjakinje u najvećem broju odustale, postao sam svestan toga da je od "šik i seksi" Parižanke ostao samo mit bez glave i repa, i tako su, usled nestanka zapadnjačkog libida, te mlade devojke, pokoravajući se, slutim, neodoljivom hormonalnom impulsu, i dalje opominjale muškarca na neophodnost produženja vrste, ništa se tu, objektivno, njima nije moglo zameriti, one bi, dok sede tako u "O'Žilu", prekrštale noge u podesnom trenutku, na nekoliko metara od mene, ponekad bi čak počele i da se prenemažu, oblizivale bi sebi prste dok jedu kornet s pistaćima i vanilom, pravo govoreći, više nego čestito su izvršavale zadatak erotizacije života, bile su tu, ali ja, ja sam bio taj koji više nije tu, ni za njih ni za bilo koga drugoga, i ne samo što nisam bio tu nego nisam ni razmišljao o tome da tu ikada više budem.

Mnogo godina i mnogo knjiga nakon što se proslavio *Proširenjem područja borbe*, i dalje je (mnogima) nejasno ko je, zaboga, taj Mišel Uelbek: genije i vizionar ili vešti mediokritet, opsenar i samoreklamer koji umešno surfuje na "vrućim" kontroverznim temama današnjice, suštinski nemajući šta da kaže, ali pakujući to što nema i to što ne zna u prijemčiv koktel pompeznih opštih mesta?

Ako je prvo veoma verovatno preterano, drugo je veoma verovatno nepravedno. Samom Uelbeku je, čini se, svejedno, ili bar uspeva da ostavi takav utisak. Neporeciva činjenica je da mu se svaki roman ne samo odlično proda – to je lepo i (za pisca) korisno, ali po sebi nije impresivno: to može svaki Robert Ladlam ovog sveta – nego i pokrene svojevrsnu književno-medijsku buru, u kojoj nekako ispadne da svi rade "za" Uelbeka, uključujući i najžešće oponente; njih možda i ponajviše.

Nakon raznih vrsta potresa koje su izazivali *Proširenje...*, pa *Elementarne čestice*, *Platforma*, *Karta i teritorija* i ostali, a možda i ponajviše *Pokoravanje*, novi je Uelbekov roman *Serotonin* (preveo Vladimir D. Janković; Booka, Beograd 2019)... hm... možda još jedno proširenje područja borbe – ali nesumnjivo one iste "borbe" koja je odavno Uelbekov *trade mark*.

Uelbekove amblematske romane napučuju sredovečni, rezignirani, umorni, egocentrični, ravnodušni muškarci, ili ogrezli u seksualnim užicima ili u patnji usled njihovog nedostatka: bilo da su usamljenici ili tzv. porodični ljudi, oni su bazično odsečeni od "klasičnog" osećanja pripadnosti (jednoj, pa još "vlastitoj") ženi, deci, monogamiji, "porodičnim vrednostima" (prošireno: naciji, crkvi, Otadžbini etc.); kao deca i unuci seksualne i potonjih kulturoloških revolucija od šezdesetih naovamo, oni su "emancipovani" od starinskih vrednosti na kojima je počivao patrijarhalni svet, ali se ne bi moglo reći da su se baš dobro i kvalitetno užljebili u ovaj novi, "oslobođeni". Zašto? Možda otuda što je ova vrsta oslobođenja mnogo sjajnija kao veličanstveno obećanje nego kao konkretna stvarnost. Opet – zašto? Možda stoga što je ljubav, kako u formi emotivne "transakcije" tako i u svom fizičkom, seksualnom vidu, sve samo ne demokratska, lako dostupna, štedro "šerovana", nefrustrirajuća, "pravedna": naprotiv, njena je tiranska narav nesumnjiva, njena samovolja posve neograničena. U tom vrlom novom svetu svima nam je, doduše, zagarantovan apsolutni emotivni i telesni "teritorijalni integritet", što odlično zvuči dok se ne prisetite – i ne osetite konsekvence – činjenice da sve to što vredi za vas važi i za sve druge: tako se tržište ljubavi i seksualnosti pokazuje kao ogromno polje nezadovoljenih želja i nerealizovanih odnosa; većini je, po prirodi stvari, tu osiguran status "seksualnog proletarijata", šta bi drugo?

Neimenovani narator *Serotonina* je poljoprivredni stručnjak, Parižanin, blizu pedeset godina star; život mu je ušao u fazu galopirajućeg deficita smisla, i sve je manje nade da će iz nje izaći hodajući unatrag... Ako tražite sasvim "konkretne" razloge tome, po svoj ćete prilici ostati prikraćeni, jer kod Uelbeka to tako ne ide: razlog je sam način na koji "zapadni" čovek (post)moderne živi; otuda, ovakav je ishod gotovo neizbežan. Kako god, naš narator radi posao u koji sve manje veruje, sve dok ga ne napusti, pošto srećom raspolaže s dovoljno novca da provede ostatak života ne radeći ništa. Iz dotadašnjeg života iskrada se krišom, napuštajući (u pravcu celog sveta) svoju mladu japansku devojku, gotovo pa sponzorušu; upušta se u potragu unazad, tragovima svojih nekadašnjih ljubavi, a pre svega Kamij, žene s kojom je osetio nešto vrlo blisko sreći, a što je prokockao jednim zapravo gotovo slučajnim i prilično trivijalnim preljubom. Nestašica radosti i smisla suzbija se, kako predvidljivo, hemijskim sredstvima; jak antidepresiv koji pije u sve većim dozama održava ga na životu, ali mu i posve ubija libido i suzbija seksualnu želju. No, nije to strašno: strašno je što je on ionako izgubio *želju za željom*. Istovremeno, sve relacije koje su lišene elementa seksualnosti čine mu se sasvim nebitnim i ne može da im se

posveti ni na kratko. Prijatelji? Komada jedan, ali od pre dvadeset godina. Rodbina? Nema. Naravno da je, kao takav, što bi rekli učeni recenzenti, "metafora modernog čoveka" u epohi koja je istovremeno i hiperseksualizovana i na neki neobičan način neopuritanska jer je požuda (naročito muška, bela, sredovečna...), ako nije ili tradicionalno kanalizovana ili merkantilizovana (ili, pak, "manjinska": ona je trenutno pod poštedom zbog ranije potlačenosti, ali bez brige, doći će i ona na red liberalne cenzure...) pod neprestanom sumnjom i paskom. Narator je, otuda, čovek koji je dete svoje epohe, ali pre će biti pastorče nego srećni i rumeni zakoniti sinak: čini mu se da je protraćio život ponajviše zato što ga je vodio vođen pogrešnim modelima i uzorima. On će to definisati ovako: "Ja sam u životu mogao da usrećim jednu ženu. Pa dobro, dve; rekao sam koje. Sve je bilo jasno, krajnje jasno, od samoga početka; ali mi o tome nismo vodili računa. Jesmo li mi ti poklekli pred iluzijama individualne slobode, neomeđenog života, beskrajnih mogućnosti? Moguće je da je tako bilo, te ideje bile su u duhu vremena; mi ih nismo formalizovali, nije nam se htelo; zadovoljili smo se time da im se prilagodimo, da dozvolimo da nas one unište; i potom da dugo, veoma dugo zbog toga patimo".

Na drugoj, paralelnoj narativnoj ravni, pratimo protagonistovo istraživanje francuske poljoprivredne politike (!), sudbine lokalnih farmera i nacionalnih agrikultura pred globalizacijom, neosetljivosti globalnih elita... Poređamo li sve Uelbekove tematske opsesije, a neretko i način na koji ih "razrešava", da i ne govorimo o njegovim provokativnim građanskim istupima (simpatije za hrišćansku crkvu i za Trampa, prezir prema "šezdesetosmaškim" tekovinama...) trebalo bi očekivati da ovaj pisac bude intelektualna ikona neokonzervativne desnice, ogrezle u potrazi za "povratkom pravim vrednostima". To se, međutim, ne dešava i zapravo je sasvim nezamislivo: Uelbek nikada neće biti lektira za plažu gospođa koje svake nedelje idu na misu. I to ne samo zbog njegovog "pornografskog" jezika. To je paradoks njegove pozicije: on je prorok jednog sveta u kojem su "emancipacijske" vrednosti udarile u plafon i izgubile mnogo od svoje privlačnosti, ali, đavola... nikakvog povratka takozvanom "starom, dobrom prethodnom stanju" nema i ne može da bude, iz milion razloga, od kojih je samo jedan, možda ne najvažniji, taj da takvog izgubljenog raja nikada nije ni bilo. Zato Uelbeka najviše čitaju oni koje on nominalno tako prezire: stvar je u tome da je i on jedan od njih, mada se upinje da to ne bude. Ali to ne ide, jer nema prave alternative... Konzervativizam je zapravo banalan, pri tome i utopijski na jedan jalov način. Tamo, "nazad", dakle, više nema ničega, i Ulelbekovi junaci otuda uglavnom tavore u limbu između onoga što ne mogu i onoga što ne žele. Tako je i u *Serotoninu*, a ako ima nečega bitno novog, onda je to možda nikada ovako ogoljena tuga kao predominatno egzistencijalno osećanje jednog gotovo pa romantičnog protagoniste. Sentimentalni Uelbek? Pa, skoro da je tako. Šta ćete, i najozloglašenije cinike sustižu godine. ¶

TEOFIL PANČIĆ

15. festival evropskog dugometražnog dokumentarnog filma

SEDAM VELIČANSTVENIH

magnificent 7 veličanstvenih

KOMBANK DVORANA
od 9. do 15. aprila 2019.

KOMBANK DVORANA KVADRAT

Beograd www.beograd.rs

ZEMLJA MEDA МЕДЕНА ЗЕМЈА	**svečano otvaranje** Utorak, 9. april - 20:00 Severna Makedonija 2019. 85 minuta režija: **Tamara Kotevska i Ljubomir Stefanov**
MOSTOVI VREMENA LAIKA TILTI	Sreda, 10. april - 20:00 Letonija, Litvanija, Estonija 2018. 80 minuta režija: **Kristina Briede i Audrius Stonis**
ŠTA VALA HOĆE WHAT WALAA WANTS	Četvrtak, 11. april - 20:00 Danska, Kanada, 2018. 89 minuta režija: **Kristi Garland**
Specijalne projekcije	Petak, 12. april - Filmovi Mile Turajlić 18:00 **Cinema Komunisto** 20:00 **Druga strana svega**
IMALA SAM SAN AVEVO UN SOGNO	Subota, 13. april - 20:00 Italija, Francuska 2018. 84 minuta režija: **Klaudija Tozi**
PRIJATELJ BUDDY	Nedelja, 14. april - 17:30 Holandija 2018. 86 minuta režija: **Hedi Honigman**
ATOS I AMIN AATOS JA AMINE	Nedelja, 14. april - 20:00 Finska, Belgija, Nemačka 2019. 73 minuta režija: **Reta Huhtanen**
ZEMLJA ERDE	**svečano zatvaranje** Ponedaljak, 15. april - 20:00 Austrija 2019. 115 minuta režija: **Nikolaus Gejrhalter**

Ulaznice se prodaju na blagajnama Kombank dvorane.
Cena ulaznice je 400 dinara.

www.magnificent7festival.org

Ja svoju sreću stvaram sam

Prošlo je tri decenije od poslednje priče Huga Prata o Kortu Maltezeu. Ponovo se objavljuju stare avanture o ovom džentlmenu sreće i nove priče o njemu, naravno drugih autora

Istorija *Korta Maltezea* ponekad se čini kao blesak genijalnosti u relativno dugoj istoriji stripa, pa i višedecenijskoj karijeri njegovog autora Huga Prata. I pre nego što je osmislio lik Korta 1967. godine za *Baladu o slanom moru*, serijalizovanu u magazinu "Narednik Kirk", Prat je imao bogatu karijeru u Italiji i Argentini. Istovremeno, bio je bonvivan sklon samougađanju, često težak za saradnju, ali prijatan kao veseli družbenik bez predrasuda. Dobar deo tog sentimenta preneo je na Korta, te dosta kasnije čak i ćerka Umberta Eka primećuje kako su Prat i Korto istovetnog držanja i unutrašnjeg mira, iako fizički ne nalikuju.

Korto nije bio instant uspeh. Prat se 1970. godine okrenuo francuskom komunističkom "Pifu", i u očajničkom pokušaju da stvori prekretnicu u životu, udahnuo je novi život Kortu, koji je tada bio tek važniji epizodni lik iz *Balade* – džentlmen sreće, kako se romantizovano oslovljavaju gusari. Tokom sledeće tri godine, Prat je crtao i pisao kratke priče o Kortu za "Pif", danas sakupljene u četiri albuma (*U znaku Jarca*, *Uvek malo dalje*, *Kelti* i *Etiopljani*). Upravo ovaj period doneo je autoru zasluženo priznanje: Prat je iznenada postao cenjen autor, finansijski stabilan i ugledan. Nepune dve decenije kasnije, u junu 1989. godine, Prat će objaviti poslednje table *Mua*, dvanaestog albuma o Malteženinu. Šest godina kasnije, 20. avgusta 1995. preminuće od raka debelog creva.

Korto od prvog pojavljivanja u *Baladi* pa do poslednjih kadrova *Mua* odiše nestvarnim osećajem. Svako ponovno iščitavanje izaziva ushićenost i želju da se bude kao Korto, a time i kao Prat. Deluje neostvarivo lutati svetom neopterećen idealima, obavezama modernog sveta ili egzistencijalnim potrebama, već isključivo sledeći sopstvene snove. Ali to je život kakav je Prat iskusio, i to je preneo na svog fiktivnog junaka s početka 20. veka. Ujedno je, tokom avantura, mapirao umiranje nekadašnjeg romantičarskog sveta i njegovo pretakanje u modernu tvorevinu kakvu danas poznajemo. Korto je imao komociju da se susretne sa Džekom Londonom, Crvenim Baronom, južnoameričkim Indiosima i Kangasejrosima, Ernestom Hemingvejom, Hermanom Heseom, Staljinom, Enver-pašom, Romanom fon Unger-Šternbergom... Gusario je južnim morima u osvit Prvog svetskog rata, tražio blaga Južne Amerike, uplitao se u političke intrige Šin Fejna u Severnoj Irskoj, pio vino u rovovima na frontu sa britanskim vojnicima, služio kao marioneta drevnih keltskih bogova snevajući podno Stounhedža, posetio Samarkand... I živeo je život kakav se samo sanjati može.

Nakon Pratove smrti, priča o Kortu ostala je nedovršena – *Mu* nije pružao zadovoljavajući epilog. Patricija Canoti, Pratova naslednica i zaštitnica njegovog lika i dela, dve decenije je odbijala ponude da se nastave publikacije *Korta Maltezea*. Kako tvrdi, stotine autora ponudilo se da nastavi priče o Malteženinu. Ona je smatrala da mora postojati izvesna vremenska distanca od Prata, trebalo je oceniti kako će *Korto* ostariti u odnosu na celokupnu produkciju stripa.

Pred dvadesetogodišnjicu Pratove smrti, Canotijeva je postavila osnovna načela koja mora da poštuje svako ko želi da nastavi storiju o Kortu Maltezeu. Na prvom mestu, nove avanture morale su grafički da budu primerene uzoru. Nikakva eksperimentisanja i odstupanja u crtežu nisu bila dozvoljena, pa bi novi crtač morao doslovno da emulira Pratovo umeće. Drugi uslov ticao se hronologije Kortovog životopisa. Naime, priče, osim što su po poetici morale da imitiraju Prata, nisu smele da izlaze van hronološkog okvira kanonskih 12 Pratovih knjiga, što ujedno znači da je svako nadovezivanje događaja na *Mu* i eventualni epilog Kortovog života van domašaja bilo kog pretendenta na mesto autora. Canotijeva je bila neumoljiva – mogu se raditi samo fileri za već uspostavljeni hronološki okvir.

Nakon duže potrage, Canotijeva je donela odluku da scenarista Huan Dijaz Kanales i crtač Ruben Peljehero budu autori novih avantura Korta Maltezea. Njihova prva epizoda, *Pod ponoćnim suncem*, objavljena je 30. septembra 2015. godine, i priča je hronološki smeštena između *Balade o slanom moru* i *U znaku Jarca*, odnosno u sam početak Prvog svetskog rata. Druga Kanalesova i Peljehereova epizoda, *Ekvatorija*, objavljena je dve godine kasnije, prethodi *Baladi* i uvodi u Kortov svet Vinstona Čerčila. Obe priče objavio je Darkwood u "Stripotekama" (prva u brojevima 1156 i 1157, a druga u 1168 i 1169), a kao nosilac prava za Srbiju uporedo objavljuje kanonske Pratove albume u luksuznom formatu. S obzirom da se svako izdanje *Korta* u svetu nalazi pod strogom kontrolom vlasnika licence, odnosno Patricije Canoti i izdavačkih kuća Cong i Kasterman, Darkwood je morao da zadovolji niz zahteva da bi otkupio prava, pa i da se albumi štampaju u inostranstvu kako bi bili u rangu ostalih svetskih izdanja.

Mnoge zemlje reprintuju kanonske avanture Korta u luksuznim albumima. Knjižare u Italiji, Francuskoj i ostalim stripofilskim zemljama prepune su najrazličitijih izdanja *Korta Maltezea*, od albuma sličnih Darkwoodovim pa do posebnih crnobelih *artist editiona* u uvećanom formatu. Ponekad su čitave sekcije knjižara posvećene Hugu Pratu, uporedo sa književnim klasicima.

Pratova i *Kortova* slava ne jenjavaju pred naletom novih sadržaja, brzopoteznih akcija i ispraznih ideja. Formula koju je Prat stvorio pre više od pola veka i dalje je aktuelna, jer svako voli predah u sanjivom ritmu i romantičnom svetu u kome se mešaju mašta i java. A upravo to je svet u kome večno živi Korto Malteze, gusar, džentlmen sreće, avanturista, sin britanskog mornara iz Kornvola i andaluzijske gatare Nine sa Gibraltara, koji je očevim brijačem produžio liniju života na dlanu uz reči: "Ja svoju sreću stvaram sam." ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

Pozdrav iz Kragujevca

Ima tako ljudi koje sudbina izmesti iz epicentra zbivanja, u ovom slučaju, iz Beograda, a nekako, ako se nešto nije desilo u Beogradu, nije se uopšte desilo

Miroslav Miletić dolazi u Beograd. Ne znam kako drugačije da počnem ovu vest, tekst, najavu, ni sama ne znam šta. Ima tako ljudi koje sudbina izmesti iz epicentra zbivanja, u ovom slučaju, iz Beograda, a nekako, ako se nešto nije desilo u Beogradu, nije se uopšte desilo. Mi smo – i Miroslav Miletić i ja – iz Kragujevca, s tom razlikom što je Mića simbol tog grada. Ali ne bilo kog Kragujevca, nego mog Kragujevca, onoga što je Kragujevac meni. A meni su Kragujevac Bora Horvat, Slaja Urošević, Radovan Šarenac... I Mića Miletić, širokoj publici i društvenim mrežama poznat kao @izglave, a nama, Kragujevčanima, kao Mića Turčin, radijski novinar i voditelj, bog gorkog humora i legenda.

U sredu, 10. aprila, Mića, posle ko zna koliko izvođenja na sceni Knjaževsko-srpskog teatra, dovodi svoj Operetsko-kabaretski oratorijum *Iz glave* na scenu Bitef teatra. Mića kaže da ovo nije predstava, nije ni mjuzikl, a nije ni stendap. Gledala sam ga nekoliko puta i svaki put je drugačiji. U zvaničnom opisu predstave stoji da je to "priredba sa pričanjem i pevanjem". Miću prati "Orkestar za lociranje, uzbunjivanje i uznemiravanje građana", pet vrhunskih muzičara, a pomaže im "Hor nezbrinutih devojčica i dečaka". Mića kaže da je ovo "ono što se desi kad mali čovek iz radija izađe na scenu teatra, praćen muzičarima i horom".

Mića dolazi u Beograd iz Kragujevca, a malo ko voli Kragujevac kao Mića. U septembru prošle godine imao je tačku koju je posvetio svom, našem gradu: "Grad ti je kao neko najbliži, kao porodica: supruga, deca, otac, majka, brat ili sestra. Tvoji su, voliš ih – to se ne dovodi u pitanje – mada nekad niste 'u najboljim odnosima'. Nekad padne teška reč, pa ti posle bude žao. Ali nešto od toga, ili sve, brzo se zaboravi. Do novog nesporazuma. I tako, u dobru i zlu, živiš sa svojim gradom. I kad se rodiš: on je tvoj – ti njegov. Kad u njega dođeš: postaje tvoj – ti njegov. Kad iz njega odeš: ostaje tvoj – ostaješ njegov. I kad ostaneš potpuno 'sam na svetu', bez igde ikoga, ostane ti grad i vaše ulice. I na kraju, kad odeš da ne odeš, kad odeš da se ne vratiš više nikada, ostaje grad. Pre, za vreme i posle: uvek i zauvek grad. Kakvi smo – takvi smo, kakav je – takav je. Moj, vaš... Naš grad. Kragujevac."

Dakle, Mića dolazi u Beograd i nemam šta drugo da kažem osim: dobrodošao, druže, pokaži im šta su propuštali sve ove godine. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

U IME ATATURKA

Na lokalnim izborima održanim u nedelju 31. marta, vladajuća Partija napretka i razvoja (AKP) predsednika Tajipa Redžepa Erdogana osvojila je doduše najviše glasova, ali je pobednik zapravo opozicija koja je u više velikih gradova povratila vlast izgubljenu pre pet godina i nanela Erdoganu prvi ozbiljan udarac

Na lokalnim izborima u Turskoj najveći uspeh je ostvarila proevropska sekularistička Republikanska narodna partija (CHP) levog centra koju je osnovao Kemal Ataturk. U Ankari je njen kandidat za gradonačelnika Mansur Javaš osvojio tri procenta više od kandidata AKP-a Mehmeta Ozhasekija, aktuelnog ministra za životnu sredinu (razlika je preko 120.000 glasova). AKP je izgubio Ankaru nakon skoro dvadeset godina.

Javaševa pobeda ima višestruk značaj. Nakon turskog rata za nezavisnost, Ataturk je kao simbol raskida sa Osmanlijskim carstvom prestonicu premestio iz Istanbula u Ankaru i ona u posleratnom periodu postaje simbol nove turske države i novog društva. Tako sadašnja pobeda CHP-a u Ankari predstavlja simboličnu promenu za celu zemlju, jer glavni grad nakon više od dve decenije vlasti islamističkih partija prelazi u ruke sekularista. Od 1994. do 2017. godine gradonačelnik Ankare bio je Melih Gokček, član AKP-a gotovo od njegovog osnivanja, a pre toga bio je u konzervativnoj islamističkoj partiji Refah, čiji je član jedno vreme bio i Erdogan.

CHP je ubedljivo pobedio i na izborima za gradonačelnika u Izmiru, što se i očekivalo. Dobio je gradonačelnike i u svim drugim gradovima zapadne obale, osim Balikesira, a i na celoj južnoj obali – u Mugli, Antaliji, Mersinu i Adani, gradovima u kojima je na prošlim lokalnim izborima izgubio od AKP-a.

BOČNA BORBA

Dobra partija (*İyi Partisi*), koalicioni partner CHP-a (koalicija ovde ne znači zajedničku listu, već tesnu saradnju i dogovor o uzajamnoj podršci kandidatima),

TALAS NEZADOVOLJSTVA:
Erdogan u problemu
Foto: Tanjug AP Photo

nije dobila nijednog gradonačelnička ali je osvojila 18 opština. Ova partija nastala je odvajanjem od Partije nacionalističkog pokreta (MHP) pre više od godinu dana, a osvojila je ukupno nešto više glasova od MHP-a, koji je na ovim izborima bio u savezu sa vladajućim AKP-om.

Što se tiče kurdskih partija, koalicija dve leve partije – Demokratske partije narodâ (HDP) i Demokratske partije regija (DBP) – izgubila je nekoliko gradonačelničkih mesta, ali je i osvojila nekoliko novih, pa su te partije ostvarile sličan rezultat kao na prošlim lokalnim izborima. Posebna novina je pobeda Fatiha Mehmeda Mačoglua, kandidata male vanparlamentarne Komunističke partije Turske za gradonačelnika u gradu Tundželi, gde su manje glasova od njega dobili kandidati velikih partija CHP-a, AKP-a i HDP-a.

Uopšte uzevši, vladajući AKP može se smatrati gubitnikom ovih izbora. Prema rezultatima, koji su u trenutku pisanja ovog teksta (2. april) još nezvanični, AKP neće imati gradonačelnike u tri najveća grada Turske – Istanbulu, Ankari i Izmiru. Izgubio je čelna mesta u četiri grada Anadolije, gde je dugo imao snažnu podršku. Pored Ankare, značajan je gubitak Kiršehira u centralnoj Anadoliji, gde je CHP pobedio nakon 20 godina.

U nekim gradovima širom Turske Erdoganova partija izgubila je i od svog saveznika MHP-a. U Čankiriju i Amasiji, AKP i MHP izašli su na izbore svaki sa svojim kandidatom, a gradonačelnike u oba grada dobio je MHP. Ovaj podatak ide u prilog tezi da glasovi AKP-a polako prelaze njegovom savezniku.

NEIZVESNOST U ISTANBULU

Najneizvesniji su bili izbori za gradonačelnika Istanbula. Prema podacima koje je iznosilo Visoko izborno veće (YSK), koje rukovodi izborima, neko vreme malu prednost imao je bivši premijer i kandidat AKP-a Binali Jildirim. Kada se razlika između njega i kandidata CHP-a Ekrema Imamoglua smanjila na oko dva odsto, Imamoglu je preko društvenih mreža pozvao pristalice na oprez i kontrolore da ne napuštaju glasačke kutije. U jednom trenutku su podaci iz YSK-a počeli sporije da pristižu, da bi ubrzo potpuno prestali da stižu. Isto se desilo i sa podacima državne novinske agencije "Anadolija".

Nakon toga, Imamoglu je održao konferenciju za novinare i optužio izbornu komisiju i agenciju "Anadolija" za manipulaciju. Podataka i dalje nije bilo, pa se Imamoglu tokom narednih nekoliko sati više puta obratio medijima. Saopštio je da je, prema podacima njegovog izbornog štaba, razlika oko pet odsto u njegovu korist i pozvao izbornu komisiju i "Anadoliju" da nastave sa objavljivanjem podataka.

Sa druge strane, kandidat AKP-a Jildirim oko ponoći je saopštio da je sudeći prema trenutnim zvaničnim podacima on pobedio, ali nije eksplicitno proglasio pobedu. Dotok podataka je još uvek bio u prekidu kada je zamenik predsednice Dobre partije pokazao svoj snimak iz YSK-a na kome se vidi da je Imamoglu bio u vođstvu. Zatim su i mediji počeli da objavljuju slike sa podacima iz YSK-a, a pojavile su se slične fotografije na društvenim mrežama. Pola sata posle ponoći počeli su da stižu novi podaci. Kako je preneo portal lista "Sozdžu", Imamoglu je tada bio u prednosti od 2.000 glasova, a gotovo istovremeno je internet strana YSK-a postala nedostupna. U toku noći osvanuli su bilbordi i plakati sa likom kandidata AKP-a Jildirima i porukom zahvalnosti građanima Istanbula. To je Imamoglu nazvao "manipulacijom", a nekoliko sati kasnije je na društvenim medijima proglasio pobedu.

Glasački materijal iz Istanbula potpuno je obrađen u toku dana 1. aprila, a iz AKP-a su stigle najave prigovora na rezultate u Istanbulu i Ankari. Jildirim je tada rekao da će gradonačelnik postati onaj "kome komisija da mandat". Prema podacima lista "Džumhurijet", Imamoglu je pobedio sa 48,78 odsto glasova naspram Jildirimovih 48,50 odsto. Razlika je svega 23.945 glasova, manje od 0,3 odsto u gradu od preko 15 miliona stanovnika.

ZAMENA TEZA

Erdogan se u noći 1. aprila obratio svojim pristalicama ispred sedišta AKP-a u Ankari. Rekao da je AKP po 15. put prvi na izborima. On tada nije pomenuo rezultate u Istanbulu, ali nije ni priznao poraz. "Većinu opština u Ankari osvojio je AKP. Još veći broj opština u Istanbulu pripao je našoj koaliciji. Čak i da je naš narod (opoziciji) dao gradonačelnike velikih gradova, opet je AKP-u dao opštine", rekao je Erdogan.

U govoru se nije posebno bavio rezultatima lokalnih izbora, već je samo isticao uspehe svoje partije. Nastavio je o namerama i budućim planovima za razvoj zemlje. Takođe je rekao da tokom naredne četiri i po godine nema izbora i da će u tom periodu raditi na uzdizanju Turske, na nacionalnom i na međunarodnom nivou.

Nacionalne teme, a ne lokalne, dominirale su u celoj kampanji AKP-a za lokalne izbore u kojoj je glavno lice bio baš predsednik Erdogan. Na mnogobrojnim mitinzima govorio je o SAD, ekonomiji, terorizmu i drugim temama koje nemaju direktne veze sa lokalnim pitanjima. Portal "Turkish Minute" preneo je 28. marta da je Erdogan na skupu u Ankari za pad turske lire okrivio "Zapad, a posebno SAD". Samo dva dana ranije, njegov partijski kolega, ministar unutrašnjih poslova Sulejman Sojlu, u gostovanju na državnoj televiziji doveo je u vezu opozicione partije sa militantnom Radničkom partijom Kurdistana, ekstremnim levičarima i Islamskom državom Iraka i Levanta. Zbog toga se može reći da je kampanja AKP-a više ličila na kampanju za parlamentarne nego za lokalne izbore.

I sada, u obraćanju pristalicama nakon lokalnih izbora, nastavio je da govori o ekonomiji, novim reformama i terorizmu, a posebno je pomenuo situaciju u Siriji. Sudeći po svemu što je rekao, njegova glavna poruka pristalicama i javnosti bila je da je AKP još uvek jak. Rezultati lokalnih izbora pokazuju da se to polako menja. ¶

PEĐA ANĐELKOVIĆ

Novo lice nove politike

Iako nema iskustva u visokoj politici, advokatica i građanska aktivistkinja Zuzana Čaputova najavom odlučnije borbe protiv korupcije i zalaganjem za vladavinu prava osvojila je glasove većine birača

Slovačka je dobila prvu ženu na čelu države. Prošlog vikenda, nakon održanog drugog kruga predsedničkih izbora, pravnica i aktivistkinja za zaštitu životne sredine Zuzana Čaputova (45) odnela je pobedu nad svojim protivkandidatom, aktuelnim potpredsednikom Evropske komisije i karijernim diplomatom Marošem Šefčovičem.

Prema konačnim rezultatima izbora, novoizabrana predsednica Slovačke osvojila je 58,4 odsto glasova izašlih birača (njeno ime zaokružilo je nešto preko milion građana), dok je njen rival Maroš Šefčovič dobio 41,6 procenata (odnosno više od 750 hiljada) glasova. Tako je Zuzana Čaputova trijumfalno okončala svoj "raketni" politički uspon i odnela prevagu nad kandidatom koji je u kampanji imao podršku najsnažnije, vladajuće partije u Slovačkoj SMER, bivšeg dugogodišnjeg premijera Roberta Fica.

Zbog činjenice da iza sebe niti je imala uticajnu parlamentarnu stranku niti značajnijeg političkog iskustva – a imajući u vidu da se do pre dva meseca smatrala autsajderkom na predsedničkim izborima – sasvim je moguće da će se pobeda Zuzane Čaputove izučavati na politikološkim smerovima fakultetâ srednje Evrope kao zanimljiva *studija slučaja* jednog neuobičajenog političkog fenomena.

Naime, nošena na talasu sve većeg nezadovoljstva Slovaka društvenim prilikama u zemlji, ona je privukla glasače koji su izgubili poverenje u tradicionalne političke partije i koji su se pobunili protiv populizma, autokratije i sve rasprostranjenije korupcije.

Okidač za izražavanje nezadovoljstva građana sistemom u kome žive bilo je prošlogodišnje ubistvo istraživačkog novinara Jana Kucijaka i njegove verenice. Taj slučaj je uzburkao javnost i izazvao masovne proteste koji su doveli i do rušenja slovačke vlade. Zbog sumnje da je naredio ovo ubistvo, nedavno je slovačko tužilaštvo podiglo optužnicu protiv jednog od najimućnijih biznismena u toj zemlji, o čijim sumnjivim poslovima je pisao pokojni novinar.

Foto: Tanjug AP Photo

BORBA PROTIV KORUPCIJE

Izborni slogan Zuzane Čaputove u predsedničkoj kampanji glasio je: "Uspravimo se protiv zla, zajedno to možemo", a takav njen stav i želju da promeni stanje u Slovačkoj građani su oberučke prihvatili, katapultiravši je u sam vrh slovačke političke scene.

"Svojim pristupom, novom politikom, otvorenošću, ali i šarmantnom odlučnošću", piše slovački list SME, "Zuzana Čaputova dobila je podršku većine." Blumberg navodi da njena pobeda na predsedničkim izborima najavljuje snažnu podršku za "liberalne i demokratske vrednosti" i predstavlja udarac "nacionalističkim i evroskeptičnim političkim silama u Slovačkoj koje su planirale da izmene način na koji Evropska unija deluje".

Zuzanu Čaputovu podržao je i odlazeći predsednik Andrej Kiska, koji nije želeo da se kandiduje za novi mandat, jer ima ambiciju da se aktivnije uključi u stranački politički život. Indikativno je da je pre dolaska na funkciju šefa države i nekadašnji osrednji biznismen Kiska, baš kao i Čaputova, bio relativno nepoznat najširoj javnosti i nije imao direktnog političkog iskustva. To donekle ukazuje na želju velikog dela javnosti da se na najviše političke pozicije izaberu "antilideri" i političari kojima to nije osnovna profesija.

Ključ pobede nove predsednice nalazio se u urbanim sredinama, jer je Zuzana Čaputova u svim većim gradovima osvojila barem 60 odsto glasova birača, dok je u prestonici Bratislavi broj glasova bio još veći – 74 odsto. Međutim, zasićenost slovačkih glasača političkim prilikama u zemlji ogledala se i u rekordno niskoj izlaznosti na predsedničkim izborima od svega 42 odsto.

Nova šefica države, razvedena majka dvoje dece koja je zadržala prezime bivšeg supruga, imaće veliki zadatak da pomiri očitu polarizovanost slovačkog društva i postavi se kao "čuvar" običnog, malog čoveka u njegovoj borbi protiv sistema. "Kao predsednica, želim da posvetim svoju životnu energiju i celu težinu predsedničke kancelarije tome da više niko od nas ne oseti nepravdu i aroganciju moći", navodi se u poruci na njenom veb-sajtu.

Iako je funkcija slovačkog predsednika mahom ceremonijalne prirode, težinu joj daje činjenica da je izabran direktno glasovima građana. Takođe, šef države je i zapovednik oružanih snaga, daje mandat za sastav vlade i raspolaže pravom veta na predloge zakona.

UROŠ MITROVIĆ

Nasleđe praoca Abrahama

DOBRODOŠLA PODRŠKA: Benjamin Netanijahu i Donald Tramp
Foto: AP

Predsednik SAD Donald Tramp uzburkao je nedavno strasti na Bliskom istoku priznavši strateški važnu Golansku visoravan kao deo izraelske teritorije. Tim povodom bacićemo pogled na doba faraona Amenemheta I, kada se zakuvalo ono što do dana današnjeg nikako da se smiri

Piše: **Ivan Ivanji**

Predsednik SAD Donald Tramp potpisao je prošle nedelje dekret kojim Golansku visoravan priznaje kao sastavni deo države Izrael. Izrael je u toku takozvanog šestodnevnog rata od 5. do 10. juna 1967. od Egipta oduzeo Gazu, a od Sirije Golansku visoravan. Arapske zemlje su pokušale da se osvete iznenadnim napadom na Izrael na veliki jevrejski praznik Jom Kipur (Dan pomirenja) 6. oktobra 1973, ali posle početnih uspeha zahvaljujući iznenađenju opet je pobedio Izrael. Jomkipurski ili, kako ga Arapi nazivaju, Oktobarski rat završio se ugovorom iz Kemp Dejvida i Rezolucijom 388 Saveta bezbednosti. Otada se po međunarodnom pravu Gaza i Golanska visoravan smatraju teritorijama koje je okupirao Izrael, a na Golanskoj visoravni raspoređene su mirovne jedinice Ujedinjenih nacija.

Uprkos svim trzavicama, pa čak i čestim borbama između Palestinaca i Izraela, situacija na Golanskoj visoravni ostala je sve do protekle decenije relativno mirna, čak i nakon izbijanja građanskog rata u Siriji. Izrael nije formalno anektirao te teritorije, ali je na njima uveo izraelsko građansko pravo. Nije beznačajno ni što su na licu mesta naseljeni uglavnom Druzi, arapska manjina koja praktikuje prilično mističnu varijantu islama, a dosta njih je primilo izraelsko državljanstvo. Jevreji su na Golanskoj visoravni osnovali kibuc Merom Golan.

SPORNI ISKORAK SAD – SIMBOLIČKI ČIN

Novi politički korak Vašingtona, baš kao ranije premeštanje američke ambasade iz Tel Aviva u Jerusalim, konkretno ništa ne menja na stvarnom stanju stvari, ali je jak simbolični gest i izazov koji je odmah osudio Savet bezbednosti, čak i zemlje koje su inače saveznice Amerike. Velika Britanija, Francuska, Nemačka, Belgija i Poljska izjavile su da taj čin »

JEDAN OTAC, DVA SINA, DVA NARODA: Ismail i Isak

Država Izrael se poziva na istorijska prava, polazi od toga da su još pre više hiljada godina teritoriju zapadno od reke Jordan zaposeli Jevreji. Vernici potvrdu za to nalaze u Svetom pismu, u kome je zapisano da je sam Gospod Bog njima podario zemlju Kana-an, obećao ju je praocu Abrahamu. Za Jevreje to je današnji Izrael, "obećana zemlja"

smatraju kršenjem Rezolucije 497, koja je doneta decembra 1981, a kojom se od Izraela zahteva da ukine aneksiju Golanske visoravni. Vašington niti je tada mario za tu odluku, niti sada namerava da se povuče, ništa neće da se promeni ni na licu mesta, gde ostaje i 1000 plavih šlemova sa zadatkom da se brinu za mir. S tim u vezi sećam se Srebrenice: na Golanskoj visoravni predstavnici UN u slučaju da dođe do novih ratnih dejstava učinili bi isto što i u Bosni – ništa.

Ovo je tek drugi put od osnivanja Saveta bezbednosti UN da su SAD zauzele dijametralno suprotno stanovište od Velike Britanije i Francuske. Nakon što je Egipat jula 1956. godine nacionalizovao Suecki kanal, Izrael je u oktobru napao i zahvaljujući vazdušnoj podršci Velike Britanije i Francuske koje su bombardovale egipatske gradove, lako zauzeo veliku teritoriju: pojas Gaze, dobar deo Sinajskog poluostrva, a padobrancima čak i lučki grad Port Said kod samog ulaza u Suecki kanal.

Na to su SAD i SSSR zajednički podneli zahtev da se prekinu ratna dejstva i Izrael povuče sa zauzetih teritorija. Diplomatskim pretnjama, o kojima ne znamo dovoljno, Vašington je naterao Izrael da se povinuje. To se događalo istovremeno sa ustankom u Mađarskoj i dejstvima sovjetske vojske u toj zemlji, u šta se Zapad mešao samo verbalno. Ja mislim, a dokazati ne mogu, da je postojao tajni dogovor između predsednika Ajzenhauera i Hruščova o Mađarskoj i Bliskom istoku. Od tog trenutka SAD postaju vodeća sila na Bliskom istoku, istiskuju Veliku Britaniju i Francusku, što je svakako bio cilj, a ne iznenadna ljubav prema egipatskom predsedniku Naseru.

REKA JORDAN – BITKA ZA VODU

Golanskom visoravni nazivamo kameniti plato uglavnom na preko 1000 metara nadmorske visine, ali tu se nalazi i brdo Hermon visoko 2910 metara. To je teritorija 60 puta 25 kilometara što je 1150 kvadratnih kilometara. U toku zime na Hermonu redovno pada dosta snega, Izraelci su sagradili skijalište, jedino u toj zemlji.

Pored vojnostrateškog, Golanska visoravan ima neprocenjiv značaj i zato što kod brda Hermon zahvaljujući prilivu tri rečice nastaje reka Jordan koja vodom za piće i navodnjavanje poljoprivrede snabdeva Izrael, Kraljevinu Jordan, a delom i Siriju i Liban. Izrael se boji da bi Sirija mogla da preseče tok reke. Mnogi posmatrači smatraju da su se svi ratovi između arapskih zemalja i Izraela vodili zbog vode. Nema sumnje da će već u bliskoj budućnosti voda biti važnija od nafte, jer za stvaranje energije postoji sve više alternativnih mogućnosti pored nafte i zemnog gasa, ali voda je nezamenjiv element života.

Reka Jordan je relativno kratka, svega 251 kilometar – poređenja radi, Sava

VOJNA NADMOĆ IZRAELA:
Jomkipurski rat, oktobar 1973.

je dugačka 990 kilometara – teče gotovo pravo sa severa na jug, uliva se u jezero Genezaret, pa se izliva iz njega i uliva se u Mrtvo more. Jezero Genezaret je biblijski značajno i za judaizam, i za hrišćanstvo i za islam. Nalazi se na 212 metara ispod nivoa mora, a još niže, najveća depresija na svetu, je Mrtvo more.

Rekom Jordan protiče oko 1200 miliona kubnih metara vode, ali u Mrtvo more stiže samo oko 200 miliona, na početku tako moćna reka na kraju predstavlja uzani vodeni tok, gotovo samo potok. Između Izraela i Kraljevine Jordan postoji ugovor koliko vode iz Jordana koja zemlja sme da koristi.

Veći deo današnjeg Izraela bila bi pustinja bez navodnjavanja, a zahvaljujući tome ima dosta obradive zemlje, plantaže pomorandži i drugog voća. Kada je u jednom parku u gradu Netanji nastao mali kvar u sistemu za navodnjavanje, za jedan dan s umesto urednog travnjaka pojavio pustinjski pesak. Slično je i u Egiptu u letovalištima kraj Crvenog mora: bašte hotela ponose se bujnim zelenim travnjacima i cvećem, a oko njih pustinja, kao da tu pred pragom već počinje Sahara. Međutim, vodosnabdevanje je iz godine u godinu sve teže, čak i neizvesnije, Izrael već mnogo nadoknađuje desalinizacijom morske vode i sve glasnije apeluje na svoje građane da voda treba da se štedi.

ŠTA JE ČIJE – STARI ZAVET KAO ZEMLJIŠNA KNJIGA

Država Izrael se poziva na istorijska prava, polazi od toga da su još pre više hiljada godina teritoriju zapadno od reke Jordan zaposeli Jevreji. Vernici potvrdu za to nalaze u Svetom pismu, u kome je zapisano da je sam Gospod Bog njima podario zemlju Kana-an, obećao ju je praocu Abrahamu. Za Jevreje to je današnji Izrael, "obećana zemlja".

Dobar deo Starog zaveta zaista je i neka vrsta istorije jevrejskog naroda, naravno uz dosta delova koji spadaju u legendu jer nemaju istorijsku potvrdu, ali na ovom mestu bitna je misao da se radi o "obećanoj", znači od Boga Jevrejima darovanoj zemlji, što su prihvatili i hrišćani. Muslimani nisu.

I Bibliju, naravno kao i Kuran, treba čitati pažljivo. U dvanaestoj knjizi Mojsijevoj piše: "Tvojemu semenu daću zemlju ovu!" Semenu, ne zakonitom sinu. A praotac Abraham – za islam Ibrahim – imao je dvojicu starijih sinova, prvorođenog Ismaila od naložnice, robinje Hagar, koju mu je poklonio egipatski faraon, a posle njega Isaka, od zakonite žene Sare. Jasno je na osnovu staroga jezika da je i Ismail od Abrahamovog semena, a na to se pozivaju i Arapi, u ovom konkretnom slučaju Palestinci. (Posle Sarine smrti Abraham se ponovo ženio Keturom i imao s njom još šestoricu sinova, ali oni se posle konstatacije o njihovom rođenju u Bibliji više ne pominju.)

Zbog te legende o Isaku kao praocu Jevreja i Ismailu kao praocu Arapa, pokušavam da priču vremenski smestim u istorijski proverljive situacije, pogotovu što je sve vezano za stari Egipat koji je hiljadama godina pre toga bio uređena država sa zapisima koje možemo smatrati valjanim dokumentima.

Pre svega: gde je bio, šta je bio taj Kanaan, ko su bili Kananićani? O njima nema pomena. Šta se dogodilo? Da ih Abrahamovi ljudi nisu sve pobili? Naravno da nisu, iako bi po nekim navodima Biblije moglo da se zamisli čak i to, jer se prikazuju kao pripadnici neke grozne vere koja sinove žrtvuje bogu Balu. Što se žrtvovanja dece tiče, i sam Abraham se našao u situaciji da učini isto, jer je – kaže Sveto pismo – po božjem naređenju poveo sina Isaka da ga žrtvuje, nimalo se nije čudio toj zapovesti, već je bio zamahnuo nožem, kad mu je milostivi Bog ipak umesto momka podmetnuo ovna. Ime naroda Kananićani se izgubilo, ali nije sam narod, jer su stari Grci deo njih nastanjen baš na teritoriji današnjeg Izraela – starog Kana-ana – nazivali Feničanima, narod nastanjen na obali Sredozemnog mora. Abraham je uz podršku Egipta tu teritoriju mogao da zauzme relativno lako, jer su tamošnji stanovnici, koji su proizvodili boje, a bili prvi i ostali dugo najbolji moreplovci, živeli u državama-gradovima, neko vreme i ranije bili pod vlašću Egipta, a nikad nisu ujedinili svoje polise, nisu stvarali svoju državu, to ih prosto nije zanimalo, zanimale su ih proizvodnja i trgovina.

Šturi podaci iz Biblije glase doslovno:

"I reče Gospod Avramu: idi iz zemlje svoje i iz roda svojega i iz doma oca svojega u zemlju koju ću ti pokazati... I uze Avram ženu svoju i Lota sina brata svojega sa svijem blagom koje behu stekli i s dušama koje bijehu dobili u Haranu i pođoše u zemlju Hanansku i dođoše u nju... Odande otiđe Avram dalje idući na jug. Ali nasta glad u onoj zemlji, te Avram siđe u Misir da se ondje skloni... A kad se već približe da će ući u Misir reče Sari, ženi svojoj, gle, znam da si žena lijepa u licu. Zato kad te vide Misirci reći će: ovo mu je žena, pa će me ubiti, a tebe ostaviti u životu. Nego hajde kaži da si mi sestra, te će meni biti dobro tebe radi i ostaću u životu uz tebe... I uzeše je u dvor Faraonov..."

Foto: David Stanley

(Citate iz Biblije preuzimam sa Gugla, tako mi je jednostavnije, a rado ostavljam ijekavsku varijantu da bi se stilom malo razlikovao od većeg dela ovog teksta.)

Šturo. Zar se tu ne krije zanimljiva priča o rođenju i životu preteča Jevreja i Arapa, polit-triler sa holivudskim zapletom, intrigama, ljubavi i ljubomori, o odnosu deteta prema roditeljima uključujući nagoveštaje Edipovog kompleksa, o pokušajima ubistva i ubistvima, što je izazov za pisca još i više nego za istoričara? Međutim, svaka takva legenda je nastala i na osnovu stvarnosti, valja je shvatiti vrlo ozbiljno. Biblija je jedan od najvećih bestselera svih vremena. Reč "biblija" zapravo znači "knjižica", ali ta je knjiga svetinja za blizu dve i po milijarde ljudi, štampana je u preko 34 miliona primeraka, prevedena na 674 jezika i dijalekta. Pošto je ona legenda, mit, i nije istorijski dokument, meni je bilo najvažnije da odredim kada se sve to zaista moglo desiti. Polazim od toga da je taj faraon, koji će Saru uzeti u svoj dvor, mogao biti Amenemhet I.

SEME SUKOBA – POGLED U BRONZANO DOBA

Egiptologija tradicionalno govori o dinastijama starog Egipta, jer je reč o periodu od oko četiri hiljade godina, pa je to jednostavnije nego govoriti o pojedinim faraonima, iako su nam i konkretna imena, blizu stotinu njih, poznata zahvaljujući analima sačuvanim što na starim papirusima, što na zidovima hramova. Znamo za 31. dinastiju od 4000. do 332. godine pre nove ere. Vladavina Amenemheta I spada u bronzano doba. Sa današnjeg polazišta tako možemo da bacimo pogled na šest milenijuma – četiri hiljade pre nove ere i još dve hiljade koje se računaju od pretpostavljenog rođenja Hrista. Došao sam do zaključka da će najbolje biti da se fokusiramo na početak 12. dinastije, jer je Egipat već ujedinjen. Iako se još govori o Gornjem i Donjem Egiptu, naš Amenemhet nosi titulu kralja i Gornjeg i Donjeg Egipta.

Kralj ili faraon? Faraon je titula koju su u starom Egiptu nosili kraljevi. Bukvalno to znači "veliki dom", "velika kuća", jer je kraljevska palata bila simbol vlasti. U egiptologiji se odomaćilo da se egipatski kraljevi nazivaju faraonima, pa to uglavnom koriste svi.

Amenemhetovo vreme je dobro poznato, jer o njemu govori najstariji nama poznati roman koji je izvesni Sinuhe napisao u prvom licu. On piše da je bio dvorjanin, da je posle Amenemhetove smrti pobegao u Kana-an, jer se plašio da će ga povezati sa pobunom protiv faraona, danas bismo rekli atentatom, ali se u starosti pod vladavinom Amenemhetovog sina Sinostrisa I vratio u Egipat, jer je novi kralj znao da pisac nije bio umešan u napad na njegovog oca. Znači da su već i tada pisci ponekad imali muke sa vlastima, mešali se u politiku. Tekst nam nije poznat u celosti nego samo u 36 fragmenata, 8 papirusa i 28 glinenih pločica sa urezanim tekstom, naslova nema, ali svi egiptolozi se slažu da je upravo to bio jedan od prvih romana u istoriji književnosti.

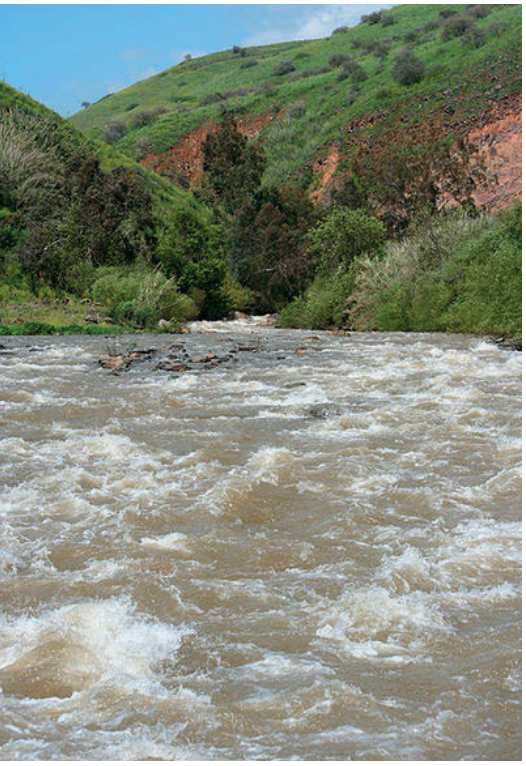
Ovog istorijskog Sinuhea nikako ne smemo pobrkati sa likom "Sinuhea Egipćanina" iz bestselera finskog književnika Mike Valtarija, prevedenog i na naš jezik, gde je on smešten kao dvorski lekar na dvoru Ehnatona. To je 18. dinastija, oko šest stoleća posle Amenemheta. Nisam našao nikakav podatak o tome da li je Valtari znao za istorijskog Sinuhea.

Trebalo je da odlučim i kako fonetski da ispisujem imena egipatskih faraona, jer se ona u modernoj egiptologiji različito čitaju, a pogotovu se drugačije pišu osobe koje se javljaju i u Starom zavetu na hebrejskom, gde je problem što nema samoglasnika. Pošto se, nažalost, na Beogradskom univerzitetu egiptologija slabo i uglavnom usput izučava na arheologiji, kod nas ne postoji kodeks o pravilnom pisanju tih imena na našem jeziku, pa sam se ja držao nemačke egiptologije.

ISAK I ISMAIL – JEVREJI I ARAPI BRAĆA PO OCU

Dovodim, dakle, lik iz legende, Abrahama, na dvor istorijske ličnosti faraona Amenemheta I. Sad imam određene okvire za priču o Isaku i Ismailu.

Abraham je svoju suprugu predstavio kao sestru jer se bojao da bi ga Egipćani ubili da bi uzeli lepoticu, kao brata

STRATEŠKI VAŽNA OBLAST:
Golanska visoravan i reka Jordan

ne moraju da ga likvidiraju ako je otmu. Kukavički je se odriče? Tako kaže Biblija, iako ne tim rečima, ali piše i da je faraon neće dirati jer ga Bog upozorava da ne sme. Pouzdano znamo da je Amenemhet imao veliki harem, to je bila stvar prestiža, sigurno je Saru poslao u harem, ali verovatno nije stigao da uzme sve žene i devojke koje su mu stajale na raspolaganju. Osim toga, znamo pouzdano i da je vodio solidan brak sa ženom koja se zvala Neferitatjenen, a njihovog zajedničkog najstarijeg sina Sinostrisa već je za života imenovao za koregenta, to je bila novost i veoma neobično, jer je faraon bio bog i sin bogova, to je delovalo kao da danas papa nekog uzme za koregenta.

Biblija kaže:

I Sara vidje sina Agare Misirke, koja ga rodi Avramu, gdje se potsmijeva; pa reče Avramu: otjeraj ovu robinju sa sinom njezinijem, jer sin ove robinje neće biti naslijednik s mojim sinom, s Isakom. A to Avramu bi vrlo krivo radi sina njegova. Ali Bog reče Avramu: nemoj da ti je krivo radi djeteta i radi robinje tvoje. Štogod ti je kazala Sara, poslušaj; jer će ti se u Isaku sjeme prozvati. Ali ću i od sina robinjina učiniti narod, jer je to tvoje sjeme.

Gotovo da ništa ne treba dodati. Amenemhet je Abrahamu poklonio robinju Hagar – Biblija je zove Agara – s njom ima vanbračnog sina. Sara je dugo bila nerotkinja i pomirila se s tim, ali pošto ipak rodi u poznim godinama, postaje ljubomorna na verovatno prelepu, a svakako znatno mlađu robinju i natera muža da je pošalje u pustinju, što je on uradio iako mu je bilo "vrlo krivo". Abraham posluša. Zanimljivo je da on, prema Bibliji, ispada čovek uvek poslušan, gotovo ponizan.

Hagar se snabde sa nešto hrane i vode, ali kada ih potroši, ona i sin ostaju gladni i žedni, dete zapomaže i sad se Bog smiluje i stvori im oazu sa bunarom koji dobije ime Camcam. Savremeni islam veruje da je to bunar u Meki iz koga hodočasnici piju vodu i mogu da ponesu sa sobom koliko požele, jer je sveta.

Međutim posle:

I reče mu Bog: uzmi sada sina svojega, jedinca svojega miloga, Isaka, pa idi u Zemlju Moriju i spali ga na žrtvu...

Stigli su, i:

A kad dođoše na mjesto koje mu Bog kaza, Avram načini žrtvenik i metnu drva na nj, i svezavši Isaka, sina svojega metnu ga na žrtvenik vrh drva; i izmahnu Avram rukom svojom i uze nož da zakolje sina svojega.

Nema sumnje da je bio spreman da ga ubije, ali Bog je rekao da je samo hteo da ga iskuša i odnekud stvorio ovna koga su onda on i sin žrtvovali.

Po mom mišljenju, to je lako protumačiti. Abraham se u Kana-anu još koleba da li mora da se drži procedure domaćih ljudi i da žrtvuje prvorođenog sina, ali shvati da u ime nove religije, čiji će prorok i predvodnik postati, može i mora da uvede nove običaje. Tako je preuzeo i egipatski običaj da se muška deca obrežu, što je i sa higijenskog stanovišta bilo vrlo korisno. Isto tako su i sva pravila za košer – kod muslimana halal – ishranu higijenski, za ono vreme i podneblje logična.

Pre toga je Abraham sa Egiptom sklopio ozbiljan ugovor o nekoj vrsti protekcionizma. Opet citati iz Biblije:

U to vrijeme reče Avimeleh i Fihol vojvoda njegov Avramu govoreći: Bog je s tobom u svemu što radiš. Zakuni mi se sada Bogom, da nećeš prevariti mene ni sina mojega ni unuka mojega, nego ćeš dobro kako sam ja tebi činio i ti meni činiti, meni i zemlji u kojoj si došljak. A Avram reče: hoću se zakleti... Otuda se prozva ono mjesto Vir-Saveja, jer se ondje zakleše obojica.

Vir-Saveja je Beršeba. Njeno ime se navodno izvodi od reči "sedam bunara" koje je Isak iskopao. Često se pominje u Bibliji zbog zakletve-ugovora između Abrahama i faraona, kasnije obnovljenom između Isaka i faraona; odlazeći odande Jakov, Abrahamov unuk, sanja merdevine koje vode do neba, preko kojih anđeli silaze i penju se; bežeći od brata Esava, ovde se rve sa samim Bogom, zatraži njegov blagoslov i dobije ime Izrael, to je po Bibliji poslednji put da Bog ima ličnog dodira i razgovara sa čovekom; prorok Samuilo beži od smrtne opasnosti u Beršebu; tu njegovi sinovi postaju sudije.

Biblija veoma kratko kaže da su se Isak i Ismail lično sreli posle Abrahamove smrti, zajedno su ga sahranili u grobnicu u kojoj su se nalazili Sarini posmrtni ostaci. Ta se grobnica nalazila u pećini zvanoj Mahpela, a to je današnji Hebron. Pošto je Abraham – Ibrahim – važan i za islam, tu se nalazi i jedna džamija nazvana Ibrahimovom. Mašti je otvoreno široko polje. Da li su Ismail i Isak za vreme odrastanja uopšte znali jedan za drugog? Da li je Sara pričala Isaku o prvorođenom polubratu, Hagar Ismailu da su proterani u pustinju zbog Isaka? Da li je na očevom grobu Isak bratu ispričao da Abraham zamalo da ga zakolje, Ismail Isaku kako je vrištao misleći da će da umre od žeđi, jer su ga zbog zakonitog sina oterali u pustinju? Da li su se razišli u miru? Ali možda su se i posvađali oko prava nasleđa? O dvojici polubraće nemamo nikakvih podataka osim Biblije, oni su postali delovi religije, mita, nisu istorijske ličnosti. Znamo kako mit može da bude opasan ako podgrejava nacionalizam u njegovom ružnom vidu, u mržnji onih koji su drugačiji.

KAP U VREMENU – ČIN DONALDA TRAMPA

Nepotrebnom odlukom da Golansku visoravan prizna kao deo države Izrael Tramp dovodi u veliku opasnost relativni mir koji se tako dugo održavao na toj teritoriji, podgrejava opasnost mitomanije, a sve to verovatno samo da bi pružio podršku dugogodišnjem predsedniku vlade Izraela Benjaminu Netanijahuu, da 9. aprila pobedi na parlamentarnim izborima. Bez obzira na to kakav će biti ishod tih izbore, oni će istorijski biti minorni u upoređenju sa dilemom personifikovanom u polubraći Ismailu i Isaku koja traje već preko četiri hiljada godina. ¶

The Cure: 40 godina, hol slavnih i Exit

Teranje dnevnih i

The Cure je jedan od najznačajnijih rok bendova koji još uvek radi nešto novo, a smisleno. Iz generacije koja se na samom kraju sedamdesetih nahranila slobodoumnošću "new wavea" i otišla dalje, samo je još U2 aktivan na festivalsko-stadionskom nivou. Upravo su primljeni u Rokenrol kuću slavnih, najavili su prvi studijski album posle deset godina, headlineri su Glastonberija i nastupaće na Exitu

"Uprkos mojim naporima da budemo alternativni, ipak smo primljeni u Rokenrol kuću slavnih", rekao je Robert Smith, lider sastava The Cure povodom uvrštavanja u besmrtnike, na ceremoniji u Bostonu pre neki dan (29. 3. 2019).

I zaista, teško možemo naći tako sjajan primer nezavisnog benda koji je postao mejnstrim. Na neki način, oni su svojim tihim postojanjem dugim četiri decenije uspostavili stalno prisustvo vrednosti alternativnog pogleda na svet među opštim dobrima popularne kulture 20. i 21. veka, i u tome je njihov nemerljiv značaj.

Kako su u tome uspeli? Verovatno je deo tajne u tome što nisu ni pokušali da ispune neki od herojskih mitova rokenrola – nisu se ubili, nisu umrli za druge, nisu bili poznati po ekscesima, nisu se kačili sa novinarima, od kolega su se posvađali samo sa Morisejem i, uglavnom, nisu ništa drugo radili osim što su pravili rok muziku koja je čuvala deo intime i vraćala nas u svet osećajnosti, u svakom periodu iznova. Da, iza The Cure je uvek stajalo poverenje u to da ljudi imaju nešto da kažu jedni drugima.

Kako osvežavajuće u vremenima kad nas uveravaju da je sve već rečeno, te da možemo da komuniciramo samo na najprimitivniji mogući način, sprčkanim vizuelnim simbolima i svojim fotkama.

PESNICI ZAČARANE ANKSIOZNOSTI

Ako svaki veliki bend ima neku sudbinsku poruku svetu, The Cure su sasvim nepretenciozno došli do dve. U ovoj stvarnosti u kojoj se globalno i intimno tako grubo prepliću i upadaju jedno u drugo, oni su dali emotivan sadržaj obema stranama: iskazali su strepnju kao sveprožimuće osećanje sveta sa jedne strane, ali su i ostavi-

noćnih demona

Fotografije: UniversalMusic

Dva i po sata svirke

The Cure dolaze na Exit u četvrtak, 4. jula, u okviru svetske turneje u kojoj će nastupiti na Glastonberiju i odabranim lokacijama širom sveta, a na novosadskom festivalu izvešće punokrvni koncert koji će trajati više od dva i po sata. Dolazak britanske grupe na najveći muzički događaj u Srbiji je utoliko važan jer iznova pokazuje vrednosno opredeljenje festivala: u moru zastrašujuće vulgarnosti koja se pojavljuje oko nas, upakovane kao muzika, pojavljuje se jedna neupitna trajna vrednost, čisto da podseti kako izgledaju vrhunska umetnost i osećajnost; u svetu u kome su hedlajneri svih najvećih festivala pop i hip-hop zvezde, baš rok sastav je glavni hedlajner Exita, jer ima svoj stav. Da ovo nije izolovan slučaj govori i istaknuto prisustvo na glavnoj bini novih gitarskih heroja kakvi su Greta Van Fleet – američki bend o kome se verovatno najviše govorilo proteklih godina dana – ili čuveni heroji uz koje su odrasle generacije, a koji nisu nikad stigli do nas – kao što je Anselmo, frontmen teksaškog metal sastava Panthera, te još niza glasnih gitarskih sastava na binama kao što su Fusion i Explosive.

li veliki broj ljubavnih posveta, sa druge. Jedna emocija odgovara globalnom stanju, dok druga opisuje krajnje lično bauljanje i traženje ljubavi svuda po svetu, a najviše u sebi. Nema u tome ničeg kontradiktornog – The Cure je obeležio celu jednu epohu intimnim pesmama koje se glasno puštaju, da oteraju dnevne i noćne demone.

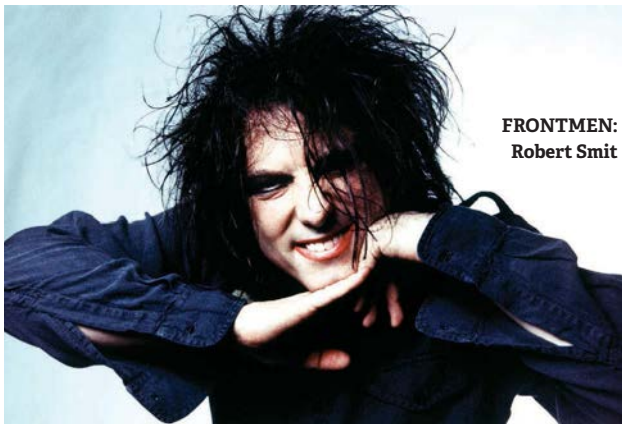
Ove dve vrste osećanja Robert Smith je fantastično opisao u svojim brojnim songovima rasutim na desetak i više albuma – romantika kombinovana sa pretećom zebnjom, koja nema neko određeno poreklo, nego jednostavno postoji, ali ipak ne uspeva da zaustavi emotivnu istinu što mora biti izrečena. Veliki pesnici začarane anksioznosti tako su u svojoj pop poetičnosti od početka pogodili nešto duboko plemenito: u njihovim pesmama, naime, muškarci i žene se stalno traže, često i nalaze, pod neverovatnim okolnostima i kad mu vreme nije – ali uvek veruju u ljubav i potpuno su ravnopravni u doživljavanju njenih čudesa. Nema mnogo takvih storija, posebno ne u stvarnosti, i ne baš svaki dan.

The Cure su kroz pesme jednostavno bili kao mi, kakvi želimo da budemo. Suviše se to puta ponovilo kroz ploče i decenije, da bi bilo slučajno. I zato postoji tajno razumevanje između svih koji ih vole i grupe, i zato im koncerti traju tri sata i više, i zato se njihovi novi albumi priželjkuju, ali kad stignu – stignu, nije važno... Jer je vezanost za The Cure tip trajne vezanosti za nešto što se doživljava kao deo svoje svakodnevice, nešto magično što se stalno iznova dešava kroz te pesme – koje kao da vole nas.

IMIDŽ KAO PORUKA

Muzičke tajne The Cure su jasne: uporište im je zarazna melodija, koju nikad ne remete suvišna soliranja (nasleđe "novog talasa" – kaži što kraće). Osim toga, često su naglašavali ritam u svojim pesmama kao ravnopravan deo pesme, a ne pozadinu – i jedno i drugo kasnije je savršeno odgovaralo novim generacijama koje su odrasle na digitalnom bitu, i pogoduje savremenoj pozitivnoj recepciji njihove muzike. Konačno, atmosfera ovih albuma koja skače iz euforično povišene emocionalnosti u punu klaustrofobiju, uvek je stvarala osećaj nečeg vanvremenskog – jednog samozanesenog putovanja kroz predele koje nam život pruža, sa laganim odmakom i čuđenjem nad tim šta sve može da nam se desi.

Tu nikako ne treba zanemariti osećajne tekstove koje je za sobom ostavljao Robert Smith, u nepatvorenom nadovezivanju na romantičarske pesnike 19. veka, ali i celu struju književnika koji su kreirali budući egzistencijalistički pogled na svet. Upišite sami Edgara Alana Poa ili Oskara Vajlda ili Albera Kamija kao uticaje, šta god vam po volji, zamislite poetu u crnom, od glave do pete: i dobićete proto-darkera. »

FRONTMEN: Robert Smit

The Cure, takođe, spadaju u generaciju kod koje je imidž postao poruka. Zato imaju jako uporište u engleskoj tradiciji pre rokenrola, koja se zasniva na vodvilju – šminka, stilizovano oblačenje, igranje uloga u pesmi – sve je to nasleđe koje su The Cure izvukli odnekud iz malog mozga i preneli u današnjicu. Nisu prvi – britanski sastavi su to povremeno radili još od The Beatlesa i *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* – ali su svakako jedan od vrhunaca u ovoj estetici.

Njihova ogromna uloga i uticaj zato leže jednako u kostimiranom nastupu koji je Robert Smit kreirao za sebe, sasvim svestan bovijevske i uopšte glamrock tradicije preoblačenja, ali ovde primenjene u svim nijansama crne. Pošteno bi bilo reći da su The Cure jednako važni kao modni identitet, što je omogućio brojnoj omladini širom sveta par stvari: prvo – da bude frapantno drugačija od roditelja, a drugo – da iskaže svoju povučenost, ranjivost i konfuziju, na svima jasan i prepoznatljiv način.

URBANE JEZE

The Cure ove godine slave dva jubileja, vezana za njihove dve najznačajnije ploče – prvo 40 godina od debi izdanja *Three Imaginary Boy* ili *Boys Don't Cry* (u pojačanoj američkoj verziji), koje ih je dovelo na scenu kao smesta prepoznat snažan novi talenat; te potom 30 godina od albuma "Disintegration", koji im je doneo svetsku slavu.

Često se zaboravlja da je "Three Imaginary Boys" (Fiction, 1979) ili "Boys Don't Cry" (alternativna verzija prvog albuma sa dodatim istoimenim singlom) bio čist *new wave* album iz neke njegove druge generacije – mali dokument o doživljaju grada, najava sjajnog benda čija se neposrednost dečačkog doživljaja još onda isticala. Urbane jeze koje ga prožimaju, svima su poznate i opisuju trenutke hoda po uličnom mraku i zalaženja na podzemnu stanicu noću (*Subway Song*), o sedenju u kuhinji dok voda kaplje iz slavine i nemaš ništa drugo da radiš (*10.15 Saturday Night*), sve do vizije zaustavljanja civilizacije u mestu (*Grinding Halt*). The Cure su u tom trenutku spadali u grupe koje mnogo obećavaju i zarazna razigranost koja ih je tad obeležavala, nije imala ništa sa post-punk depresijom po kojoj su postali poznati na sledeće tri ploče – debi je bio prava najava njihovih najblistavijih pop pesama što su stigle tek par godina kasnije (uglavnom od prekretničkog albuma *Head On The Door* 1985).

Disintegration (Fiction, 1989) je pre 30 godina bio monolitna stilizacija alternativne rok muzike, jedan od konačnih dokaza da se pokret pretvorio u žanr, čiji su novi heroji bili Nick Cave, The Smiths, REM, Pixies i mnogi drugi o kojima je svojevremeno kod nas pisao magazin "Ritam" – gde je Robert Smith zaradio svoju prvi naslovnu stranu u našoj štampi, upravo juna 1989. Singlovi i video-spotovi kao što je onaj za prelepu *Lovesong* ili opčinjavajuću *Lullaby*, utisnuli su u se u svest svakog ko je slušao muziku u to vreme, kao neizreciva nova granica onog što se može desiti na top listama. Bila je to najava novog doba u kome će rokenrol poslednji put – kroz *grunge* i *brit pop* – postati tokom devedesetih planetarno važan fenomen.

U oba slučaja, The Cure su želeli i uspeli nemoguće – stvoriti muziku koja će biti pevljiva, ali ne ljigava, imati stav, ali ga ne nametati nikom, opisati svet i istovremeno naći svaki kutak u njemu. Svi su izgledi da smo od takvih ubitačnih podeljenosti i mi sačinjeni u svojim sve kontradiktornijim životima, te da je ovaj sastav to najbolje opevao.

PRETEČA MNOGO ČEGA

The Cure su tokom godina praćeni raznim opisima – svi se uglavnom slažu da predstavljaju preteče gothica, preteče emoa, preteče hipstera, uglavnom: svega slobodnomislećeg, drugačije-oblačećeg, visokoosetljivog, nešto-bolje-želećeg dela modernog muzičkog sveta. I sve one male komšije u crnom, sa šiškama i ponekad nevešto nanesenom maskarom, znaju o čemu pričam.

Srazmerno često sam tokom godina naletao na razne pratioce rok muzike kojima The Cure "nisu jasni", te postavljaju pametna pitanja kao što su "ko to sluša" i "zašto su oni popularni"? Još jednom sam pokušao sve to da objasnim i više neću. Zato što je to tajna.

Dok god čuvate tu tajnu, i tajna će čuvati vas. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

LAZAR DŽAMIĆ

Neuro-fašizam u jeziku

Zašto je većina izraza za žene kod nas životinjskog porekla

Kod nas se dosadna prosečnost tumači kao isključiva normalnost – dok je sve ostalo 'defekt'

Jezik je granica našeg sveta, rekao je jednom Vitgenštajn. Istina. Jezik, posebno svakodnevni, sirovi, koji kaplje mašću svakodnevice, otvara ili ograničava vidike, postavlja alate za opisivanje i razumevanje sveta oko nas, granica dozvoljenog i nedozvoljenog i, time, naših koncepata, organizacije i ponašanja. Jezik je jahač naših činova, grnčar naših sistema, optika za progledavanje – ili za zaslepljivanje.

Jezik nas uvek gura u nekom pravcu, nevidljiva, ali snažna, sila. Jezik je gravitacija. Jezik nikada nije neutralan. Označkan stvarima, nekada lepim, kao poezija, nekada ružnim, kao rasizam, diskriminacija, seksizam. Nevidljivo, perfidno, ispod radara, jezik nas popravlja ili kvari.

Da li ste, na primer, primetili da je većina kolokvijalnih izraza za žene kod nas, posebno za mlade i lepe, životinjskog porekla? 'Riba', 'mačka', 'koka', 'treba'... Ne nešto za poštovanje, ili ponosno, ili, čak, poželjno, već uvek nešto niže, nešto gluplje od, jelte, ljudskog. Pornografija žene svodi na nivo objekta i mašine, jezik na nivo dvorišne živine. Bića kome možda možemo da se divimo iz biološko-esteskog, ali ne i intelektualnog ugla. Nešto s čime se komunicira štapom, brecanjem, regulativnom silom, ne dijalogom ravnopravnih. Rodna neravnopravnost nam je ugrađena u jezik. Malo nas je toga svesno.

Još manje smo svesni naboja u jednoj drugoj reči, velikoj, u nazivu vrlo časne i društveno korisne profesije koja, paradoksalno, u samom svom opisu ima civilizacijsku negaciju svega za šta se zalaže. Defektologija. Naziv je tragično zastareo i neurofašistički: u doba kada se u svetu proslavlja 'neuro-raznolikost', kada se funkcionisanje našeg mozga i pojma 'normalnosti' stavlja na mnogo širi spektar od starog koncepta 'neuro-tipičnosti', kod nas se dosadna prosečnost tumači kao isključiva normalnost – dok je sve ostalo 'defekt'; ja sam u granicama industrijske tolerancije, ti si škart. Čak i ako mnoga od ovih stanja predstavljaju komunikacijske i intelektualne teškoće, da li je zaista civilizovano, čak i humano, baciti ljudima koji ih imaju u lice ovu grubu i uvredljivu reč? Ljudima kojima, o parodije, pokušavate da pomognete!

Jezik je zaista granica našeg sveta i jahač našeg ponašanja. Zato je važno rukovati njime pažljivo i regulisati ga stalnim društvenim dijalogom, i propisima, ako treba. Ne zbog političke, već zbog ljudske korektnosti. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Mlađoj sebi

Draga osamnaestogodišnja M,

Ovih dana se muvam po hodnicima tvoje gimnazije. Slična sam ti i dalje, verujem.

Nosim crni sako, prvi koji sam ikad kupila, a ispod njega majicu iz *second handa* s motivima stripa *Wonder Woman*. Kosa mi je toliko kratka da se meri milimetrima (izvini zbog toga). Hodam u tvojim cipelama, gotovo doslovno, tim istim hodnicima gimnazijske zgrade, jedino što sada moram da nosim dnevnik, to mi je *free pass*, jemac legitimiteta.

Tvoji vršnjaci dobro reaguju na mene. Čak previše dobro. A čini mi se da ne radim ništa naročito da ih pridobijem. Povremeno ih pitam šta misle o ovome ili onome, ne glumim poli-

cajca dok odgovaraju i smejem se široko, ponekad preširoko. Znaš onaj prekomerni osmeh koji si počela da skrivaš već u osnovnoj školi? I dalje podižem šaku ka ustima kad osetim da se pojavljuje, premda manje revnosno nego ti. Ponekad ih posmatram s naglašenom zainteresovanošću, pokušavam da procenim s kim bi se ti družila.

R. iz trećeg četiri je strastveni fan Dejvida Bouvija, ima bend i izlazi u kafe Vinyl gde se puštaju samo ploče. Često se srećemo tamo, češće nego u školi. R. odmereno koristi privilegiju u komunikaciji sa mnom, persira mi i zove me "profesorka Milice". Sinoć smo sedeli za barskim stolom i smišljali bizarne primere za kategorički silogizam. Nisam se ni trudila da prikrivam svoj prekomerni osmeh, isplivavao je prečesto. Mislim da bi ti se dopao R. Ako ništa drugo, svirali biste zajedno.

Ima u četvrtom pet jedna D. koja me neodoljivo podseća na tebe. Ide na bezbroj sekcija i ima osmeh koji premašuje kapacitete njenog lica. D. iskušava život vrlo slično tebi, na isti način se oduševljava i duboko razočarava, željna je sagovornika onako kako si ih ti bila željna, a svet joj ih uskraćuje onako kako ih je uskraćivao tebi. Dođe mi da joj kažem da samo bude strpljiva, ali ipak joj ne kažem, zvuči mi odveć roditeljski. Da možete da se upoznate, postale biste najbolji prijatelji. Zainteresovala bi te sigurno i P. iz četvrtog šest. Ona ćuti slično kao ti. Sedi u prvoj klupi i čeka da je neko odgonetne. P. sluša očima, ne promiče joj ništa, ali se retko oglašava. Ti bi je naterala da priča, sigurna sam. Pobegle biste s časa, i za to malo ukradenog vremena ispričale jedna drugoj važne priče, prikrivajući uzbuđenje zbog novonastalog prijateljstva.

Kada je prošle godine umrla Dolores O'Riordan, puno sam mislila na tebe. Nedeljama sam slušala samo Krenberis i prisećala se tvoje usamljenosti u vreme kada ih otkrivaš. Besomučno sviraš *Zombie* i *Ridiculous thoughts* u svojoj sobi, a tvoji taktični roditelji puštaju da im ispiraš mozak nedeljama, znajući da će se ta faza uskoro okončati. Bila si više sama nego što si mislila, to sada znam. Ali imala si Krenberis, Kafku, a uskoro i Ničea.

Tvoja samoća je nešto najdragocenije što mi se dogodilo. Bila si tako nepokolebljiva u njoj, neretko po cenu usamljenosti. Tom si nepokolebljivošću, međutim, omogućila da se tvoja samoća oslobodi usamljenosti i da postane privilegija koju si dala sama sebi. Biće to samoća nastanjena knjigama, muzikom i filmovima. Uživaćeš u njoj sa sve većim zadovoljstvom, uvežbavaćeš je s radošću. Povremeno će u nju ući neko važan, da je podeli sa tobom. Da unese u nju pokoju knjigu, ili pokoju desetinu knjiga, i poređa ih po policama stana koji je sav sačinjen od tebe.

Ovih dana punim trideset godina. Da li bi bila zadovoljna mnome kad bi me srela kao tridesetogodišnjakinju? Na primer, kao svoju profesorku filozofije? U svakoj učionici u koju uđem sediš potencijalna ti. Dok govorim o Lajbnicu ili Kantu, pokušavam da te prepoznam u tim lepim mladim licima. Iznenađuje me njihova pažnja, isprva nisam bila sigurna odakle izvlačim vedrinu i odakle ta lakoća na koju tako lepo reaguju. Mislila sam da se naprosto snalazim i da mi, eto, sticajem okolnosti dobro ide. A onda sam shvatila da pokušavam nešto malo više od toga: tražim tebe, da ti se odužim. ¶

MILICA RAŠIĆ

KOMBANK DVORANA

BIOSKOP

DOŽIVLJAJ KOJI SE PAMTI

WWW.KOMBANKDVORANA.RS

deltabiznisinkubator.rs

Kreiraj, gradi i razvijaj svoj START-UP uz našu pomoć i resurse

Novi Sad
3. april | 15-17 h | **Startit Centar**

Beograd
11. april | 15-17 h | **OUR HUB**

Niš
18. april | 15-17 h | **Startap centar**

Inđija
8. maj | 15-17 h | **Startit Centar**

Čačak
9. maj | 15-17 h | **Naučno tehnološki park**

DELTA
BIZNIS INKUBATOR
Powered by Delta Holding

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec